HYDROMANTIA PARACELSICA,

Hoc eſt,

DISCVRSVS PHILOSOPHICVS DE NOVO FONTE IN SAXONIA ELECTORALI CIRCA OPPIDVM ANNEBERGAM

reperto, olim S. Annæ fons dicto,

SCRIPTVS AB

HENNINGO SCHEVNEMANNO SEMIPOLITANO SAXONE, MEDICINæ D. Epiſcopi Pababergenſis Medico ordinario.

Adligatur Janc. Bornettus de praeparat. medicament.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. EMANUELE III

PROSTAT

FRANCOFVRTI IN OFFICINA

Zachariæ Palthenij Doctoris

CIƆ. IƆ. CXIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO AC RE-
VERENDISSIMO S. S. ROM. IMPERII
PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO
IOANNI PHILIPPO, *Epiſcopo Bamber-*
genſi, Domino ſuo Clementiſ-
ſimo.

DVODECIMVS iam agitur annus, Illuſtriſſime ac Reuerẽdiſſime Princeps, quò ex Celſ. Veſtrę aula, adminiculante DEO, varios eoſdemq; grauiſſimos quoſq; medica manu deieci morbos; ipſe vero iam aſflictus morbo contabeſcam, cum nec ipſa Medicorum organa ſint ferrea; temporis tamen iacturam interea facere, & talentum a Deo mihi licet exiguum cõceſſum ſubtus terram abſcondere nolui, ſed Theoriæ idipſum impendere cogitaui. Quocirca vera Medicinæ fundamenta in varios tractatus, quos breui, fauente fato, in lucem emittam, digeſſi. At cum Doctiſs. Tholdius, Celſ. Veſtræ metallicorũ Ephorus, fontem in Miſniæ tractu non ita pridem repertum deſcripſerit; multa quæ deſiderantur, vt ἱερακλείδιον, quod in Machaonia Hermetis arce locaretur, conficerem, adiicere conatus ſum. Cuius quidem fontis opera, ſicut perquam clariſſima; ita virtus eidem genuina, vnde promanarit, abſtruſiſſima: quam cum modo demonſtrare

Philoſophico deſudo, qui non ab indocta multitudine premar?

Eſt enim quoddam hominum genus, in laborioſis quidem actionibus iners ac ignauum; in alienis vero metiēdis, dicam potius reprehendendis, audax nimis & temerarium. Quod genus hominum cum nihil ex ſeſe laude dignum parere poſſit, cum nihil niſi rancidum, niſi murcidum ſpectet; tamen cum induſtrium quempiam virum res ſuas laudabiliter feliciterque agitare vident, affliguntur adeo, vt nihil præter maledicere iucundum iiſdem ſit.

At profecto grauiſſime ab Epitecto dictum eſt: *Si Sapientia ſtudium affectas, para te conſeſtim, vt irridearis vel ſubſanneris ab indocta multitudine: quod ſi perſeueras, qui te prius deridebant, poſtmodum admirabuntur: Sin ceſſeris aut tergum dederis, duplici deriſione afficieris.* Noui quoſdam fore, qui in noſtram hanc doctrinam debacchari, & quibus poſſunt eam nominibus denigrare ſatagent, quo vel inuiſam reddant vel ſuſpectam. Multi nouam indigitant; incertam nonnulli ac creperam: pernicioſa quidam medicamenta noſtra cauillantur: rogant quibus confirmata ſint experimentis: quærunt an æquum ſit, vt contra tot Academicorum Medicorum vnanimem conſenſum, contraq; conſuetudinem vetuſtiſſimam omne punctum ferant; vt exitioſa fateamur vrgent, inſtant, arguunt, quæ hominem vel cito perimant: grauiſſimos etiam morbos multis hinc retro ſeculis, quibus nihil huiuſcemodi fuerit auditum, abſque medicina noſtra fuiſſe curatos.

His & id genus Aſianis grunnitibus apud leuiter credulam imperitamq; turbam deſertæ inſultare cauſſæ facilimum eſſe, quis ſanæ mentis ignorat?

Verum ſi nobis quoq; mutuæ dicendi vices eſſent, tanta profecto acrimonia, qua ſic in nos, buccis, quod aiunt, plenis,

ac tam licenter quam impune, deſpumant, paulùlum deferueſceret.

Principio, nouam quod appellant, vehementer iniurii ſint oportet naturæ, cuius ſacra opera nouitatis inſimulari neutiquam merentur: Illis quidem noua eſſe minime dubito, quibus & natura noua, & opera eius noua ſunt. Qui vero non tantum hærent in elementis & miſtorum craſibus, ſed res intuentur penitius ipſas, (quod officium eſt veri Medici genuinum) & eſſentias proprias, inſitaque rerum elementa rimantur, purum ab impuro ſeparant, vt quod occultum in iis, fiat manifeſtum, nihil apud nos deprehendent noui.

Huiuſcemodi medicina diutine quod incognita ſepultaq; latuit, cuiquam eorum, qui laboris fugientes omnem medicamentorum præparationem auaris tradidere pharmacopolis, pigritiæ faſtuiq; acceptum ferendum eſſe, nemo non dubitat.

Ex eodem, quo pigritia & faſtus hauſta, fonte, pro dubiis incertiſq; quod medicamina noſtra proclament, manauit; cum tot illuſtria experimentorum paradigmata, quæ videntes non intelligunt, ac animaduertentes dolent, eadem ſatis & abunde teſtantur.

Quantulum illud, quod ex venenis præparentur? quid de medicamentorum noſtrorum, verius dicam, alexiteriorum virtute detrahit? purgantia nunquid Galenica venenis etiam annumerantur plæraq; ? Nam in exigua Arſenici crudi quantitate, plus eſt veneni, quam in butyri chymici ſextuplo.

Si præferendum eſt itaque minus noxium, noſtra præferenda: ſi incorrectum correcto poſtponendum, integra Hypocratica poſthabenda, vt fecit Meſues, cum ſeparare purum ab impuro docuit: quod dum fit, venenati ſpiritus, v. g. hellebori, manente ente medico, ſaparantur.

Eſto, præparationes medicamentorum noſtras non intelligunt: quo quid aliud, quam Hermeticæ doctrinæ, quam maxime perſpectam verus habeat medicus eſt neceſſe, produnt ignorantiam?

Nec ad rem deniq; pertinet, Hipponacteo addicant me præconio; ſi, quanta iactitas, medicamenta tua ſunt tanta, *Medice cura teipſum.* Ea namq; in DEVM meũ fretus fiducia, eum ipſum, ſi plenitudo temporis aduenerit, omnem abſterſurum mihi lachrymam, & oſſa, quæ comminuit, erecturum fracta ſpero. Sed quid hæc commemoro? quaſi vero neſciamus, etiam CHRISTVM Dominum, & Salutis noſtræ vindicem Iudeorum ſannis expoſitum fuiſſe: *ſi filius* DEI *es*, adganniunt, *deſcende de cruce*: & iterum: *alios ſaluare potes, ſana teipſum.*

Quare ſi filio DEI maledicorum lingua non pepercit, quis ab omni laude tam felix extitit, qui tutum ab ea ſe ſperabit fore? Et ſi quæ diuinitus fiunt, obtrectatoribus non carent; quid iis, quæ natura humana parum cauere potuit, eueniet? Nihil enim tam eſt eximium, quod inceſſere violareque maledicendi libido non audeat. Vtinam Horatianum illud cum organorum meorum ſtatura, quæ nulla naturali potentia immutari poteſt, compararent;

Multa tulit fecitq; puer, ſudauit & alſit,
Qui cupit optatam curſu contingere metam,

Vtinam eoſdem mecum labores a teneris vſq; annis ſubiiſſent, profecto vel iam pridem occubuiſſent, vel a ſuis ſibi inſultibus temperaſſent.

At contra hos nõ iuuat quicquã, aureo hamo piſcari Vnde Patrono mihi opus eſſe cognoſco; vt ſi perfidi Sophiſtæ craſſa liuoris & calumniarum inſania ſtudium hoc noſtrum

opi-

opprimere velint, id eius diſcretionis perſpicacia & iudicii candore fortiter protegatur atq; defendatur feliciter.

Qui vero citra hypocriſin iuſte, vere & tuto illibata conſcientia præſtare poſſit hoc, Illuſtriſſime PRINCEPS, præter Cels. Veſtram, vtpote cui ſtudia & opera mea ſunt cognita, potentiorē reperi neminem. Celſitudinis Veſtrę namq; eleemoſyna in pauperes affatim erogata, ac DEI ter Opt. Max. bonitate influente ac benedicente, non ſolum contracti, medicinis noſtris inceſſui reſtituti, multi ab eruginoſis vlceribus mundati; ſed & hydropici ac phthiſici, quorum quidam ex aliorum celeberrimis ampliſſimiſque pthochotrophiis, velut incurabiles dimiſſi (quod tamen citra arrogantiam dixero) conualuerunt.

Deſipiant nunc igitur deliri, quoad reſipiſcant, ringantur liuidi, donec rumpantur, & Anticyram nauigent, vt helleboro ibi perſanati, rectius de rebus iudicare poſſint: Ego vero, qui bonæ intentionis conſcientia fretus, omnibus & ſingulis, quo qualicunque modulo meo, ſcriptis inſeruire meis pergam; hanc hydromantiam Cels. Veſtræ committo, quam ſi Cels. Veſtra protegere non dedignabitur, eiuſdem clementia ad maiora ſuſcipienda confirmabor. Valeat Cels. veſtra quam diutiſſimum incolumis.

Bambergæ ex muſæo meo, Anno reparatæ ſalutis humanæ CIↃ. IↃ. CIX.

Illuſtriſſ. & Reuerendiſſimæ
Cels. veſtræ

Subiectiſſimus

Henningus Scheunemann
Medicinæ Doctor.

LECTORI SALVTEM.

ARTEM medendi mancam adhuc, & ſolum ab Hebræis, Græcis, Arabibus, Latiniſque inchoatam eſſe, multaque præclara, ſine quibus artis perfectio conſumata eſſe nequit, ad quæ nulla ingenii acies penetrauerat, ætatem dierumque numerum produxiſſe, præ multis aliis intellexit Baſſianus magni ingenii vir, Fernelii Ambienſis paradoxa ruminans, Cratonem Ferdinandi Imperatoris Archiatrum hiſce compellans verbis:

Gallus iſte ingenij & doctrinæ luce atque ordine nobis Auicennam vel totum obſcurabit, vel vt multos illius errores videamus, faciet. Ille omnibus perlectis, qui de Medicina atque Philoſophia aptius quiddam poſteris tradiderunt, non quæ cogitatione ſola plerique fingunt atque comminiſcuntur; ſed quæ vera ac ſolida, & ab optimis quibuſq;, tum Græcis tum Latinis, tum Arabibus, firmiſſimis argumentis probata ad medendi vſum conducere experiebatur, excerpſit, & in vnum contulit; noua quam plurima, & hactenus incomprehenſa adiecit; ideo ipſum crepant Rondoletius, Argenterius, Hieronymus Mercurialis, Trincauella, & multi alii. Hos contraxit doctiſſimus Godefredus Steeg, Cæſ. Maieſtatis Medicus cubicularius, cum aliis. Ita indies pro veritate, quæ vnica eſt, dimicatur, vt Medicina iam penes prædictos nec ſit Hermetica, nec Hyppocratica, nec Galenica, nec Arabica: aduentante hoc malo, quod Medicinæ principes cum Hermete Rege, male apud vulgus audiant.

Cuicunq; hercle debitam ſi quis laudem denegauerit, artis terminum aſſequi non meretur. Quamuis negari non poteſt, quin aut bellis ciuilibus, aut Medicorum ſocordia factum ſit, vt verus Hermeticæ medicinæ vſus exoleſceret; quod epileptici, phthiſici, podagrici, leproſi, &c. adhibita Galenica opera, vitam cum morborum cruciatu tranſigentes, maxime deplorarunt.

Ea propter omnis bonitatis ſons commotus, quo tempore nouum orbem Europæ cognitum fecit, medicinamque noſtram Garzias ab Horto, Proregis Indię Medicus, Chriſtophorus a Coſta, Nicolaus Monardes, cum Carolo Cluſio, plantis ac aromatibus Indicis exornarunt; Germanum ſuſcitauit Paracelſum, qui Hermeticā & Hippocraticam

docri-

Digitized by Google

doctrinam omnium primam, imperfecte & hieroglyphice ad atauos noſtros delatam compleret: quod peculiari ſpiritus ſancti aſſiſtentia adeo præſtitit, vt nihil amplius deſiderari poſſit, ob nauatam operam Monarchæ nomen adeptus, quod mundus immundus ferre nec vult nec poteſt, in exceſſum & defectũ vergens: Ex hoc ſpuriogalenica ſecta, ab iſto Pſeudoparacelſia traxit originem.

Illius auctores ſolis elementis inhærentes, omnem energiam, endelechiam, potentiam ac virtutem primis qualitatibus attribuunt, voluntq; hæc eſſe principia omnium, quæ ſunt in mixtis: quidquid his congruit, id rationi ſuæ & methodo includunt: quicquid diſſentit, id ad irrationalem ablegant experientiam: hanc Parienſis ſchola vſurpans, Riolano auctore, doctrinam Hermeticam, quæ rerum eſſentias ſcrutatur, damnat. Hanc redarguunt Quercetanus, Harretus, Buccinetus, Rulandus, quorum labore, induſtria ac victoria parta Libauius triumphat: canente Monarchæ tuba: *omnem eſſentialem virtutem, in interiore mixti natura gliſcere, quæ cum ad ſimpliciſſimam redacta eſt, triplici apparet ſpecie, quæ ſunt principia Chymicorum tria Mercurius, Sulphur & Sal. Hæc ſimilia naturæ remedia ſuppetunt, quibus natura adiuta morbos a ſe propellit, doctrinamq; medicam ſupra quatuor fundamenta ſtabiliri immobilia, quæ corrui aut labi minime poſſint.*

Quorum primum fundamentum eſt in DEVM & proximum pietas, per quod & benedictio & ſcientia comparatur. Alterum eſt Aſtronomia, cœli, ignis aeriſq; anatomiam & myſterija perdocens. Tertium eſt Philoſophia, quæ terræ & aquæ anatomiam tradit. Poſtremum eſt Alchimia, quæ per ignem materiam omnem præparat, purum ab impuro ſeparat, cuius beneficio corporea poſſunt reddi ſpiritualia ſeu aſtralia corporea, inuiſibilia viſibilia, & incorruptibile balſamum e rebus omnibus elici, ad perfectionis puritatiſque gradum ſummum perduci: Vera Hermeticorũ medicina proprie & per excellentiã dicta quinta eſſentia, Elixir, aurũ potabile, lapis, cœlum philoſophorum, &c.

O ter quaterq; beatum regnum, in quo medicina hæc vigebit; Regnum merito aureum, cuius Paracelſus Dux eius. Ibi enim cũctorum hominum malorum finis & terminus erit (huius ætatis reſpectu) rabularum, cauſidicorumq; loquacitas, omnis deniq; iniuſtitia ceſſabit: Theologaſtrorum, ſectarum hæreſes terminabuntur; id temporis cum ægrotis tum podagricis, hydropicis, leproſis, caducis, & cæteris

(:) (:)

medicinis ſpagiricis conſulitur, quæ paſſim in Angliâ, Gallia & Germania, impulſu clariſſimorum virorum DD. Torneri, Mofeti, Theleri, Selini, Penoti, Quercetani, Harreti, Baccineti, Rolandi, Burckmanni, Dani Seuerini, Zuingeri, præparantur, & maximo cum emolumento ſubminiſtrantur ægris. Quibus conſentiens Andreas Libauius, Riolani rabie cōcitatus, trophæo huius artis triumphans, in hæc prorumpit verba: *Noſtra*, inquiens, *tempora, non ſinunt nos Medicos eſſe bonos aut abſolutos ſine Alchymia, veterenarij foremus, non medici, ſi nobiliſſimam illam artem ſeponeremus.*

Deploranda ſane eſt Galeniſtarum eiuſmodi pertinacium conditio, qui non poſſunt admittere, vt reliquus mundus vniuerſus, adeoq; Chriſtianus, plus videre poſſit & experiri, quam duo viri Græci Ethnici, qui in plurimis abnormiter peccarunt.

Quod ſi quis ſana mente trutinet, quæ Paracelſus de conditione hominis ante & poſt lapſum, de eiuſdem per ſecundam creationē ſeu regenerationem inſtauratione, de noui ſeu regenerati nutrimento ex ſanguine & carne CHRISTI, de limbo cœleſti, ex quo generatio hæc procedit, de mortuorum deniq; reſurrectione, perpetua vita, cœleſtiq; lætitia abūde, diſcrete & mirabiliter diſſerit; ipſum proculdubio atheitatis omnis ſuſpicione vindicaret. Recte contendit doctiſſimus Libauius, non adeo veteribus inhærendum aut immoriendum eſſe, vt nouum omnino ſit reiiciendum; nec frugibus inuentis, adhuc glandibus veſcendum. Et cur potius credas Hippocrati? quam Galeno? aut hiſce potius, quem noſtri ſeculi medico?

Medicinæ ſcientiam ex ſalubrium obſeruatione primum conflatam, & totam ab ἐμπειρίᾳ natam, princeps eſt Ariſtoteles, & Manlius lib. 1. inquiens:

Per varios vſus artem experientia fecit,
Exemplo monſtrante viam.

In hac veteres illos excelluiſſe multū, vt non diffiteor; ita noſtræ tempeſtatis Chymicos aut nihil aut parum illis cedere, affirmare haud verebor. Vident hoc ipſi Chymicomaſtiges & dolent, veritates Hippocraticas & Galenicas non aſpernamur: falſa eorum figmenta, vna cum Paracelſicis ſuperſtitionib. ſi q̄ in eius ſcripta irrepſerint, quę ad naturales leges & effecta reduci nō poſſunt, repudiam⁹, bona enucleamus.

Intelligimus namq;, quam præclare ac ſapienter ſit dictum, *bonum*

eſſe

eſſe a veritate vinci: & illud: *par eſſe, vt quiſq; a veritate ſuperari velit, a qua velnuitus ſuperandus ſit.* Hoc ſi ſaperet Riolanus, viros doctos canum more non allatraret, ac dente Theonino arroderet.

Hermeticam doctrinam a Paracelſo auctam, illuſtratam, & in lucem e tenebris productam inficiari, quid quæſo aliud eſt, quam apertis etiam cæcutire oculis, & cum ratione inſanire velle? Libauianus hoc detegit triumphus. Pſeudoparacelſiam omnino reprobamus; impoſtoriam illam; quæ ſophiſtica metalla pro auro obtrudit, & ad fallendum incautos, ſe componit totam, quale hominum genus per fora vagatur publica, atq; etiam Principum tẽtat adire fores aulicas, maximorũ promiſſorũ ampullis: quorũ turpiſſimam impudentiam & fingendi mentiendiq; libidinem effrenatam vtinam Principes viri coercerent: Sed in deliciis inter quoſdam eſſe, & impune doctis illos maledicere, fatis iis, quæ rebus bonis ruinam minantur, annumerandum eſt.

Iſti ſunt, qui auſteritatis Paracelſi pertæſi; argyropœiam & chryſopœiam, quam nunquam didicerunt, artem iactantes, diſceſſionem nimis repentinam fecerint: quorum miſeriam ipſe Paracelſus deflens Tom. 2. defenſ. 6. meminit: *Carnifex*, inquit, *ſeruorum meorum viginti & vnum e viuis ſuſtulit*, DEVS *ipſos omnes iuuet. Qui vero mecum manere poſſent, quos carnifex auferret? aut quid mea ipſis indignatio fecit? ſi ipſi indignationem carnificis euitaſſent, hæc demum vera ars futura fuiſſet. Quod ſi ſerui alij quoq; eiuſdem cum prioribus farina, qui tamen carnificem hactenus effugerunt, profugi, meam paſſim iracundiam decantant: quid id admodum refirat? Qui vero iracundus non ſim, ſi ſeruus ſerui non facit officium, ſed Dominum improbe affectat? Si ſuorum ſatagens commodorum, damnum & ignominiam meam accurat, & de noxis datis inſuper mihi inſultat? Si clam me apud agros criminando ſuccedunt ipſi, & me inſcio curam illorum, mercede dimidia accepta, aggrediuntur, dicentes; ſe mea ſecreta omnia noſſe. Quæ ipſorum proteruia ſi mihi innoteſcat, qui non indignari debeam? Scelus hoc in me commiſerunt Doctores, Chirurgi, tonſores, diſcipuli, ſerui, pueri etiam: & tamen poſt hæc omnia ego agnus ſim? Mirum, ne lupo ſeuerior fiam. Interim mihi pediti migrandum eſt, cum iſti caballis inequitent. Hoc mihi tamen ſolatio perpetuo eſt, quod mihi ipſi ſubinde ego ſimilis maneam, cum tamen ipſi profugiant, & in facinoribus enormibus corripiantur.* Et paulo poſt in concluſione. *Mihi dubium non eſt, quin ſi magiſtratus rerum harum noſcendarum ſtudio flagraret, & malum idem perpeſſus eſſet, propter chari-*

tatem proximi multo acriorem cenſuram inſtituturus ſit; Sic roſæ etiam inter vepres naſcuntur. *Non eſt tamen laudabile, quod quilibet Alchymiſta* (inquit ille idem in manuali de lapide philoſophorum) *artem medicam exercere velit, cum tamen eius non ſit gnarus. Debebat medium ſeu repagulum aliquod hic inueniri, quo talibus putatiuis medicis in habitio fieret. Ego enim iſtorum culpam non feram, nec eos pro diſcipulis agnoſcam, cum non ſectentur veritatem, ſed habeo eos pro deceptoribus notis, & pigris erronibus, qui veris diſcipulis bolum e faucibus eripiunt, & hominibus ex propoſito nocent, & neque conſcientiam neq; artem magnificiunt*, &c.

Hæc Paracelſus, vt homo, ferre debuit, quę mutare non potuit, cum ita decretum ſit,

Quod mala mixta bonis, & bona mixta malis.

Hæc præfari volui, Candide LECTOR, ne dum Paracelſi terminis in hoc & aliis tractatulis meis vtor, eumq; inter Medicinæ principes ob collata merita computo, ne agyrtarum & Pſeudoparacelſiſtarum agere patrocinium habear, quos potius exterminandos, & Gyaris cenſeo digniſſimos: tum, vt cognoſcas, in quoſnam diſſenſus Medicinæ noſtro ſeculo propugnatores ſeſe præcipitent. Vale, & noſtro conatui faue.

Digitized by Google

CAPVT I.

DE REPARATIONE FONTIS IN MISNIÆ TRACTV, PROPE OPpidum Obernzwœinitz ſcaturientis.

QVAM inæſtimabilis ac immenſa DEI omnipotẽtis bonitos, erga nos clientes ſuos, variis variorum morborum ſymptomatis, Yliadi turbine agitatos eluceat, vel ex ſolo iſto fonte, in Miſniæ tractu ſcaturiente, qui annos abhinc circiter ſexaginta inundatione tempeſtuoſa, vel prætextu τῆς ἑτεροδοξίας finitimis neglectui fuit, hoc autem anno, ab incarnato Saluatore noſtro IESV Chriſto ſupra milleſimum ſexcenteſimo octauo, menſe Aprili, in communem ægrotantium ſalutem diuinitus reparato, percrebereſcit.

Solus æuiternus ille Medicinæ Monarcha a languores noſtros ſanans, naturæ arcana, quibus membra noſtra morbis afflicta refocillantur, nos edocet; vt & hoc virtutis genere gloriam ſuæ bonitatis nobis declaret.

Decretis itaque temporibus, decretiſque morborum generibus nouis, & ſuborientibus pœnis, excitauit certos, quos elegit ſibi homines, in quos bonitatem exſereret ſuam, vt nos a multis non ſolum animæ, ſed & corporis eriperet periculis.

Digitized by Google

Quid ni DEVS & nunc opera diuina, arcana, & lumen naturę, in ſe, vel per ſomniũ, ſimulacra, viſiones, tam abiecta, vt videri poſſit, ludicra ſpecie reuelari vult? Summus id ipſum de ſe teſtatur IEHOVAH: *Si quis*, inquit, *inter vos fuerit propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. Nunquid talis ſeruus meus Moyſes, qui domi meæ fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquar ei.* Rex Nebuchdonoſer, cum Areolos, Magos, maleficos & Chaldæos ſtrangulari omnes iuſſiſſet, eo quod ſomnium e memoria ipſi dilapſum, in mentem reuocare nequiuerunt; DEVS Regis ſomnium Danieli in ſomno reuelauit; qui futura Regi & ſomnium indicans, Iſraelitas a laqueo liberauit.

Nunquid per ſomnium locutus eſt Dominus Abimelech? Nunquid Iacob angelos e cœlo deſcendentes & aſcendentes vidit? Nunquid angelus Domini in ſomnis apparuit Ioſepho, vt fugeret cum infante in Ægyptum? Tribus Regibus ne reuerterentur ad Herodem? & Paulo viſu nocturno?

Non antiquatum eſt adeo, Iuliani tempore Didymum Alexandrinum in ſomnio vidiſſe candidos equos, & in his equites, dicere, Narrate Didymo, hac hora Iulianũ eſſe interfectum.

Nec ſolum DEVS hoc pacto myſteria, magnalia, ſalutem animi duntaxat concernentia manifeſtauit; verum & naturæ arcana, quibus corpus ſanum in alterum, proximum & quartum, &c. Iliaſtrum conſeruetur, a morbis cuſtodiatur atq; defendatur, aperit, largitur cui vult, vni pluſquam alteri: Sic viſum eſt ei bona & dona ſua diſpenſare.

Ab hoc Triſmegiſto Theophraſtus Paracelſus edoctus, ſciuit, quicquid in rerum natura fuit ſcibile. Ea propter omni conatu quoſlibet Medicos ad creatoris DEI omnipotẽtiam, eiuſq; cognitionem adducere deſudat, vt videre in & præfatione

tione Paragrani, & in Epiſtola ad celeberrimum Ioachimum Vadianum. *Non enim*, inquit, *Cælum ex me fecit Medicum, ſed* Devs: *Cælum non facit Medicos. Medicina eſt ars, quæ ex* Deo *eſt, & non ex cælo, quam Deus ex diuina clementia omni religioni impertiuit.*

Huius bonitate Auerroes aquam roſaceam ophthalmiæ mederi fuit edoctus in ſomnis.

Eandem Dei clementiam mulier quædam honeſta, Matthiæ Gottels relicta vidua, pagi cuiuſdam ab hoc fonte dimidium milliare diſtantis, nomine Künheit/ prope Oppidulum Zwanitz/ incola Sybilla Gottels dicta, ſenſit. Hæc 14 annos peſſime ſe habuit, ac vlcere maligno & putrido vehementer eſt tentata, vt nulla recuperādæ ſalutis ſpes erat reliqua, a Medicis & Chirurgicis derelicta, omnipotentis Dei ſubſidium implorauit ſedula.

Tandem, quo remedio pedis vlcus iſtud fœdum ſanari poſſet, per ſomnium eſt edocta: vt nempe montem, Ortum verſus, ſcanderet, vbi fons quidam ſcaturiret in planicie paludinoſa, inter duo nemora, quorum maius extendens ſe ad ſeptentrionem, minus ad meridiem, cuius aqua ſi quoties lauaret vlcus, & eandem identidem inſtillaret tepidam, ſanaretur. Expergefacta ſomno, gratias egit Deo, neutiquam addubitans, quid Devs per id ſomnium ſanitati conſultum velit, continuo montem ſuperauit, fontem & locum fontis induſtria ſedula diſquirens; ſed non inueniendo defatigata non deſiſtit, nec de Dei bonitate dubia, proxima oppida claudicando oberrat, ſeniores quærens & perueſtigans, num prædicto in loco fontem extitiſſe quondam, vel exſtare hactenus meminerint.

Per varia, ſed enim oppidula maximo diuagata cruciatu, fontem a nemine potuit expiſcari. Virum tandem Pe-

trum Richterum centenarium omnibus exhauſta viribus oſtendit, ſuos ipſi dolores, ærumnas & ſomnium narrans: qui

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine Diuum,

laſſam ac fatigatam conſolatur viduam, affirmans, conſtare ſibi de loco, quo in honorem D. Annæ, Matris Beatiſſimæ Deiparæ virginis Mariæ ſacellum quondam exſtructum, ſed iam hinc annis quadraginta collapſum & dirutum exſtiterat: prope iſtud fontem ſcaturare quendam, cuius aquæ vſu complures ſanatos ſuperiori fuiſſe ſeculo, quoad mens ſua longiſſime præteriti ſpacium temporis reſpicere poſſet. Ploratu ac precibus ergo huius viduæ commotus, per anguſtam antehac a fœniſecis adapertam viam, mulierem ad locum iſtum, quem in ſomno viderat ſimilem deduxit, & riuulum exiguum infra lapidem magnum promanantem oſtendit; ſuos illa pedes aqua lauat per cohobia: quo facto, diuina gratia, huiusq; fontis aquæ efficacia, prorſus a diuturno morbo conualuit.

Quocirca non immerito ad priſtinam diuinitus reſtituta valetudinem, Omnipotentis Dei gratiam & bonitatem ſibi præſtitam, propalam celebrare, & quam pluribus commemorare non erubuit. Vnde fama magna de huius fontis ſalubritate, per viciniam & paſſim locorum diuulgata, maximus ad eum hactenus, non tantum ex finitimis, ſed remotis etiam locis, hominum, tam tenuis, quam ſummæ facultatis concurſus factus eſt, & adhuc quotidie fit.

Multa inſuper dolia huiuſmodi aqua ſupplentur indies, & obſignata in remotas tranſuehuntur ciuitates, vt vbiuis hæc ſaluberrima vnda, in vſum medicum recepta, vini pretio, venundetur.

Hoc facto fontem rurſus in lucem reuocatum eſſe, vtriuſ-

que

Digitized by Google

que ſexus ciuitatum metallicarum incolę confirmant; quamuis ipſa vidua per ſomnium quicquam ſe vidiſſe modo deneget; ſed amici cuiuſdam commendatione pedes eadem aqua lauiſſe, & ſanitatem conſecutam eſſe perhibeat.

Vtut ſit, diuina ſingularis gratia non immerito hic decantanda eſt: ſiquidem certo liquet, hunc fontem non eſſe nouiter inuentũ, ſed multis ſuperiorib⁹ retro ſeculis fuiſſe celebrẽ: quod affines nec negãt nec negare queunt proxime fontem Sacellum fuiſſe conditum in D. Annæ, matris B.V.M. honorem, ſed annis ab hinc ſexaginta depopulatum corruiſſe, vt niſi fundamenti veſtigia nunc vix appareant. Multæ quandoquidem tegulę, quas, dum ampliores fontis quærerent venas, ipſe vidi, & extimam circa eundem amouerent terram, inuentæ ſunt: quæ argumento ſunt, templum fuiſſe a veteribus inibi exſtructum, vt huius fontis beneficio ſanatus, debitas ibidem Deo gratias perſolueret.

CAPVT II.

De nomine huius fontis.

CVM primæui parentes noſtri diuina DEI clementia repudiatis idolis, ad veram CHRISTI fidem conuerſi, non amplius ex Philoſophantium decretis, rebus quibuſcunque fortuito inuentis, ex loci amœnitate, ſitu, vel virtutis efficacia, vel ſtatura, &c. vt ſolitum erat, nomina indidere: ſed ſi qua fortuna, vel in fodinis metallicis, vel in aquis, mari vel terris affulſit, in laudem Omnipotentis DEI, nomen præcipui cuiuſdam Sancti, rebus illis nouiter repertis, vel DEO dicatis tradidere; vt iuxta Regis Dauidis exemplum, Creatorem ſuum in Sanctis colerent, eorum veſtigiis inhærerent, & ad poſteros honore perpetuo tranſmitterent.

CAPVT III.

De fontis S. Annæ ſitu.

DEVM & naturam nihil quicquam fruſtra tentare, moliri & agere, huius ex fontis ſitu cum primis innoteſcit. Cum enim rectè, ſuffragante philoſopho, ***omne bonum ſit ſui maximè diffuſiuum***; non abſq; conſilio, non temere, in eo loco produxit hunc fontem natura, quo pluribus ſuam poſſet diffundere virtutem: cum non vnam & alteram ciuitatem, ſed plures æquali ferme diſtantia in gyrum & circulum deplantatas reſpiciat, etſi vltra Yliadum aſſurgat, omnes irroret.

Scaturit namque vltra Muldam Schnebergenſem in prato quodam verſus Eurum aperto, & ventis peruio; vtrinque ad Aquilonem nemore maiuſculo, ad Auſtrum vero minuſculo defenditur.

Huius ergo fontis, tanta potentia medica celebris, perluſtraturus ſitum, conſtituat eundem loci centrum; & ad Orientē vultum directurus, Annæmontium, ex cuius profundiſſimis & abſtruſis vndique verſum cauernis, pretioſa varii generis effodiuntur metalla, intuebitur. Si ad Meridiem conicicet oculos, caput ſuum non ita procul e montibus exſerit Grünenhan. Si ſe vertat ad occaſum, ſuis turribus eminentiſſimum cacumen candidum, velut inter nubila condit, Niuemontium. Si demum ad ſeptentrionem ſpectabit, non tantum hominum artificiis, ſed præruptis, vndiq; natura montibus conſpiciendum reſplendet Stolbergenſe oppidum. Per quatuor prædictas ciuitates, veluti per quatuor cœli plagas Titan, greſſum ſuum moturo, inter Ortum & Meridiem, hoc eſt, inter Annæmontium & Grünenhan / offerent ſe, tāquā in Zodiaco ſigna, Helmerſdorff / Elderlein / Schwartzbach / Raſchaw / Schwartzenberg. Ad Occaſum a Meridie,

Digitized by Google

hoc eſt, ad Niuemōtium a Grünhan digreſſo, Bernbach/ die Aw/ tranſeunda ſunt. Inde a Stollberg/ vſq; permeabis vicos, die Schlemm/ Alberodt/ Leßnitz/ Lenckerßdorff/ Hartenſtein/ Peutta/ Affalter/ Gableutz. Spatium deniq; a Septentrione ad Ortum, Stollberg verſus Annæmontium, circuli huius caput, confecturus iter pagos Chemnitz & Geyer interpoſitos habebit. Quæ ſingulæ ciuitates a ſe mutuis dimidio, a fonte vero ſeſquimilliari, ſicut oppidula Künheit/ Zwenitz & Affalter ab eodem, dimidium circiter milliare diſtant.

Quibuſdam igitur lapidibus quadratis interceptus fons, exigue in cuniculo, directa in altum via, digitali craſſitie in Triual proſiliebat: ſumma vero hominum frequētia aduentante, & hauriendo, vt plurimum fit, interturbatis aquis, poſſeſſor illius, in prædicto pago Zwenitz colonus, Nicolaus Graßner nomine, vt maiore exuberaret aquæ copia, plures fodiendo perquiſiuit venas, & in nouam formam, cuius longitudo in tres cum dimidio, latitudo in trinos, & profunditas in binos ſe extenderet cubitos, tignis ligneis concluſit, ac domunculam, vt qui vectigal ab aduenis exigeret, a tempeſtate ſe tueretur, ſuper ædificauit.

Cur autem diuino nutu tot ciuitates, tot oppida in circulum ſint conſtituta, in quorum medio, velut centro, poſitus hic fons ebulliat ſcaturiatque ſcire ſatagas; nulla certe ratio eſt, vt vel hac ſaltem occaſione erudiamur, quæ Devs & natura in omnium vtilitatem produxit, non vnus aut alter ad priuatum ſibi vendicet vſum.

Capvt

CAPVT IV.

An fontium aqua ex imbrium pluuiarumque collectione profluat.

ARbitrati ſunt priſci Philoſophi intra terram quaſdam eſſe cauitates & aluecos, quibus imbres excipiantur, atq; ex iis fontes & fluuios dimanare, eoſq; perennes eſſe, quorum aqua ob alueorum capacitatem ad hyemem vſq; futuram ſufficiat, nec exareſcat, antequam denuo pluat: eos ſiccari, quorum aluei minores exſiſtant, ita vt ob aquæ paucitatem ad ſequentem hyemem ſcaturire nequeant. Eapropter brumali tempore vberiores amplioresq; fontes eſſe ac fluuios autumant. Sed falſo: cum externa duntaxat appoſitione hoc pacto ſumant incrementum: nobis autem ſermo ſit de productione aquarum, quoad eſſe, ſeu de ortu & generatione, non autem de augmento vel aquarum abundantia. Si enim aquæ addatur aqua, aquam augeri dicimus, ſed non generari, vel ab ortu produci.

Nec ideo pauca viſuntur flumina, vbi rari ſunt imbres, vt in Æthiopiæ ſolitudinibus, & in Africa, aliiſq; in locis, quæ Solis ardore torrentur. Terra namq; cum ſitibunda valde ſit, antequam in extremam ſuperficiem aquas refundat, auiditatem ſitimque propriam reſtinguat, tum quoq; Sol, qui iis in locis feruentior, antequam erumpant, abſorbet. Et hęc cauſſa eſt, cur in calidis regionibus pauciores ſint aquarum ſcaturigines, & cur eædem aliis etiam in locis per æſtum minuantur, aut omnino deficiant. Non enim imbres, fontium & fluminum origines generant, cum mõtes quidam, nullo terræ corio tecti, ac nuda ſolummodo habentes ſaxa, perennem magnamq; aquarum vim ex ſe proferant, quæ ex imbribus collecta eſſe non poteſt: nec ſolida bibunt eam ſaxa, nec imbres

Digitized by Google

Cæterum hanc aquarum collectionem, non eſſe generationem vel earundem productionem, aduertere nolunt. Nam vapor ab aqua ſubſtantialiter non diſcrepat, imo nec qualitatibus pugnat; ſed ſolum quantitate ac partium cohærentia, aliud ſenſuum iudicio eſſe ducitur: quod ſatis aperte in ſuccorum deſtillationibus cernere licet, vbi non noua aquæ generatio, ſed depuratio duntaxat ſu boritur. Calor namque cucurbitæ ſubiectus, ſucci incluſi vel humidi corporis partes ſubtiliores (quæ ſenſuum iudicio æmulãtur aerem, & ſi humidæ ſint, vaporis; ſi ſiccæ, exhalationis nomine inſigniuntur,) in altum propellit, quæ alembicum attingẽtes, & exitum nullum inuenientes, congregantur, & rurſus coniunguntur. Haud ſecus vt punctum puncto identidem additum lineam conſtituit; ſic & vapor congregatus & collectus viſibilem aquæ formam inſtaurat. Hæc autem aquarum collectio, generatio vel productio non eſt; cum vapor nihil ſit aliud, quam aqua diſcreta.

Quocirca delirare eos palam eſt, qui tantum aquæ ex vaporibus & aere in terræ ſinu quotidie generari, vt ad tam copioſum fontanæ & fluuialis aquæ defluxum, & ad tot ſcaturigines opplendas ſufficiat, arbitrantur. Siccine perennis & continuus aquarum decurſus ex fortuita vaporum concretione? Mirum ſi omnino imparis caloris ſint vires in progignendis vaporibus æquales.

Capvt VI.

An fontium aqua ex mari ducat originem?

Non deſunt, qui perennium fontium fluuiorumq; originem ex mari per circuitum deriuari volunt, non attendentes mare ſalſum eſſe; nemo autem niſi plane ſtultus crederet aquam, dum per terræ meatus & anfractus remearet,

a ſ fontium principia falſedinem ſuam deponere; quin imo cum tot ſe lacũnis & ſpecubus inferet, facile prauos odores & fœtidiſſimas exhalationes ſecũ traheret, vt in ſulphureis iſtis acidulis videre eſt; tũ vel maxime, cum nullus ibi Archæus, qui hæc ſecernat; tum quoque, cum mare humilius, ſi non omni terra, ſaltem montibus fuerit. At quia ex altiſſimis montibus maxima decurrunt flumina, ridiculum certo eſt, hic vim quandam trahentem fingere, fontanam & fluuialem attrahi ſurſum vi cœleſtium corporum, communis boni gratia: quomodo huiuſmodi aquæ motus, cum contra priuatam propriæ formæ inclinationem ſit, non eſt violentus?

Quis neſcit, quæ vi corporum cœleſtium mouentur, ad eorum motum ea cieri?

Fontes ergo non eſſent perennes, ſed mox fluerent, mox ceſſarent, niſi forſan & ſæpius iſto motu violento altius rapecentur aquæ, quam in terram defluerent.

Non igitur ex mari ſuam fontes ducunt originem.

Capvt VII.

Quanam ſit vera fontium origo.

POſtquam Devs ter opt. max. ſolo nutu tria prima corpora e Myſterio magno creauit, tertia horum expolitionis die, vnum in locum aquas ſeiunxit, eaſque terræ cauernis incluſit, quibus ex ipſo elemento plurimi fontes, plurimi diuerſis in locis amnes ad diuinum imperium promanarunt. Hinc inter cetera, quibus architectandis diuina tunc occupata fuiſſe dicitur ſapientia, numerantur fontes, Prouerb. 8. cap.

cap. *quando præparabat cælos, aderam; quando firmabat æthera ſurſum, & liberabat fontes aquarum.*

Elementum ergo aquæ eſt ipſum ſemen, ex Yle in fabrica reconditum, ex qua primum flumina & fontes ſcaturientes per terræ planitiem, in mare congregantur, ibiq; Yliado terminantur & conſumuntur.

Elementum hoc ab aqua diſcrepat, quod hoc in fabrica, nempe in centro quaſi terræ, inſtar materiæ confuſæ ſeu ſeminis deliteſcat: vnde haud ſecus vt ex ſemine minimo ingens excreſcit arbor; ſic & aqua ex eo ad Yliadum, hoc eſt, ad aeris & terræ elementum procedit, eo ſi peruenerit, Yliadum terminat & ad mare currit, vbi putrefactioni ſubiacet, ſemetipſam conſumens.

Hoc igitur diſcriminis eſt, quod elementum aquæ ſit velụti cauſſa productiua, aqua vero ſit effectus. Elemento ſiquidem materialiter omnes aquæ fructus inſunt, quos Archæus ſeparat, ac in ſuum Nideon ordinat ad terræ Yliadum, non tantum aquam ab aqua, vt ſalſam a dulci, auſteram ab amara; verum etiam metalla a marcaſitis, & ab his cachimia, quod ſolius Archæi opus eſt; cuius elementi generum primum & maximum commune, eſt aqua dulcis, & eſt cremor Mercurii ſimplex nulla alia commixtione implicatus, ſed ſola humiditate & frigiditate innata pollens, quem perpetuo Mercurius pneumoſus permeat, vt proprio nunquam claudatur termino. Hinc nunquam idem flumen pernatare bis licet: ſemper enim & aſſiduo noua ac noua prolabitur, donec in Yliado perſiſtat, & rurſus putredine conſumatur.

Quamobrem ex hoc elemento, quod in fabrica, velut in centro terræ, poſt marium congregationem permanſit, quatuor flumina in paradyſo iam tunc manarunt amne, ducta origine ex abyſſo. Eſſe autem abyſſum infinitam inexhauſtam

generandi potentiam, in Æromantia noſtra dilucidauimus.

Pari ergo ratione non ſolum hi; ſed & alii quoq; fluuii ac fontes diuerſis in locis profluebãt, vt eorum decurſus terram irrigent & fœcundent, animantibus potum ſuggerant, pabula educant, aeremque reddant ſalubriorem: quas commoditates & emolumenta ſingularis illa tanti artificis cura & liberalitas, in prima rerum molitione, haudquaquam præterire debuit. Sicut enim lignum Aloes ad coquendum ligno fagino plus minime præſtat; ita viciſſim aqua ſeu Mercurialis cremor ad potandum vino, & ad edendum caro bubula, phaſianorum carne inferior non eſt. Quid enim id eſt, quod homo deſcribit carbunculum, Rubinum, Topaziumue, & tranſilit cryſtallum, quæ virtute omnes illos ſuperat, velut & lapis molaris? Deſpectiores ita manent lapides illi, qui viribus inſignibus dotatæ ſunt. Sic & vinum aqua celebrius eſt apud ſcriptores; cum tamen ex aqua vinum generetur, & aqua plus omni vino conferat ob virtutes præſtantiores, in duos vſus deſtinatas, in conſeruationem ſcilicet ſeu nutritionem corporis, & in eiuſdem medicationem. Hinc aqua alia eſt nutritiua, alia medicata, & vtriuſq; varia ac diuerſa genera.

Capvt IIX.

Quot ſint aquarum medicatarum genera?

QVamuis aquæ medicatæ ſeu minerales ab omni æuo ratam naturæ originem habeant: quod non ſolum de marina aqua; verũ & de multorũ fontium ſcaturigine, quorum aqua nulla proprietate immutata, in hunc vſq; diem eadem profluit, verificatur. Omnes tamẽ & completos aquarũ fructus, ne noſter quidem hactenus vidit Iliaſter. Vnde nouis aquis exortis, noua quoque proprietas ſimul oritur, quamuis pro-

Digitized by Google

proprietates omnes nobis & animalibus cæteris conducibiles aquæ concreatæ ſint. Nam ſalſedo aquæ marinæ ita conuenit, vt eam ab ortu mundi innatam eſſe dicamus.

Quod ſi iuxta mentem Ariſtotelis terreſtres exhalationes mari ſalſedinem impertiant, cur non ob eandem cauſſam aquæ pluuiæ, ſtagna, lacus, paludes, atq; id genus aquæ ſalſedinem combibunt? cur putei defoſſi ad littora deſtituuntur ea? itane aqua per terram defluens, decolata per illam a ſalſugine depuratur? ſiccine fontes in ipſo maris imo, & magni maris tractus huius immunes, vt ea non contrahi vel pemiſceri poſſint? Tantane vel pluuiis vel ventis inuehitur exhalatio, vt perennem illam ſalſedinem mari impertiat, vel terra e maris fundo eam eructet, vt nunquam deficiat?

Exſpuent illam fortaſſis Poetarum Styx, Acheron, Lethe, Cocytus, Phlegethon. Fingere quidem licet terram eo loci ad generandam huiuſmodi materiam optime diſpoſitam eſſe, vt ſemper, quod ab aqua conſumtum eſt poſſit reſtaurari: At continuus ille maris motus recrementa ad littora cum diffundat, qui non diſſiparet illa?

Non minus ergo aqua ſalſa & medicata ex Yle ad Yliadum prorumpit, haud aliter vt aqua dulcis: Vtriuſque enim eadem eſt ratio, eadem eſt neceſſitas, eadem vtilitas, eadem ſeparatione, in eodem ſeparationis ceterorum elemētorum puncto facta eſt, diei vnius penſo & ſequeſtrationis motu. Adeoq; iſta ratione res quælibet in aqua degens, in puncto momentoq; ſimul & vna per ſeparationem creata & perfecta eſt. Perfecta tamen ſeparatio elementi aquæ plane nondum facta eſt. Magna enim meſſe matureſcente ſeu appetente, noua quotannis creſcentia in elemēto aquæ ſuboriri poſſunt; ita & noui fontes quotidie promanant, quorum aqua varias induit ac contrahit proprietates fructuum ipſius aquæ, quos

ſecum trahit vel reſoluit, & ſibi aſſociat, vt nihilominus appareat homogenea.

Quæ cum DEVS & natura hoc pacto producant, fruſtra Theophraſtum inconſtantiæ, aut ſcepticæ Socraticæque incertitudinis inſimulant Miſochymici, quod aliquando mineralibus aquis tribuat propriam primæuamq; a mundi origine naturam: & alibi minerales naſci ex alumine, ſale, &c. in ſua vena immatura vel mixta doceat. Siquidem multis, imo quaſi infinitis modis aqua dulcis in mineralem ſeu medicatam aquam tranſmutari poteſt; cum hæc doctrina nullam inuoluat contradictionem.

Quis naturæ fines cohibere, & terminos præſcribere potis eſt? An ideo quia in primordiis productus eſt ignis, e ſilice non eſt eliciendus? Ita ſane non repugnat, medicatas ab initio fuiſſe productas aquas, & nunc quaſdam per mineralium reſolutiones vel commiſtiones in animantium vtilitatem ſcaturire.

Quot ergo ſunt aquarum fructus, tot ſunt & eſſe poſſunt mineralium aquarum genera: Hinc immenſæ aquarum medicatarum ſpecies, quæ nec vlla ingenii acie comprehendi poſſunt, Theophraſtus ad quatuor omnes genera reduxit.

Primum genus oritur ex metallis, quod in varia rurſus genera ſecernitur ex permixtione eorum, ſecundum pondus & numerum, & ætatem, & maturitatem & accidentia alia: idem de ceteris intelligendum eſt.

Alterum eſt lapidum & gemmarum: quot enim ſpecies ſunt gemmarum, tot noui aquarum ortus.

Aliud quoque genus eſt vitriolorum, aluminum, ſalium.

Aliud marcaſitarum, ſulphurum & ſiue ante cōſiſtentiam ea conſideres, vel in coagulatione, perfectaq; forma, ſiue reſolutione & extractione.

Digitized by Google

Quicquid hic Miſochymici obgranniant, liquido conſtat, nullum lapidem, nullum metallum, nullam mineram eſſe, quæ per naturam & artificium non poſſit in aquam reduci ex conditione propria, etiam extrá ſuam aream: quanto ergo magis & citius id fiet intra aream? Nihil enim homo in rerum diſſolutione præſtare poteſt, quod non ſimiliter ſciat ac queat ipſa natura: quin immo, quæ ars præſtat, eadem natura ipſa in aliis multo operoſius & dexterius conficit, vt naturę ars tua arte ſplendidior in omnibus & luculentior emineat.

Sic multa mineralia perfectæ generationis pereunt, quæ ab hominibus non effoſſa, æque diutius iacent, & in aquas mutantur; ſic æque etiam alumina, multa vitriola in aquam vertuntur, quę nunquam inueniuntur aut effodiuntur: rediguntur enim in nihilum, hoc eſt, in id, ex quo ſunt orta: ex aqua enim vt prodierunt, ſic in aquam redeunt. Ita aqua ex lapidibus reſoluta ſubtilis eſt ſubſtantiæ, lignorum poros penetrat: & ſeſe rurſus coagulat, vt lignum pro ſaxo cognoſcatur. Pari ratione ex piſis & fabis fiunt lapides, & ſi quæ alia ſunt, quæ aqua illa corrumpit: Eiuſmodi enim aquæ ex ſe lapides ſunt. Quoduis enim lignum, aut faba, &c. pluſquam ex dimidio inanis eſt. Sic quicquid inane eſt, id lapidea iſta natura completur, & ſuo tempore coagulatur.

Horum fontium ortus æque vt aliorũ perennis eſt. Eorum namq; ſemen ex Yle non deficit, ſed humiditate adueniente præpeditum, in fructum non abit: Vnde libere profluunt, & non, vt Myſochymici cõtendunt, immenſam vim in conceptaculis, ſpatioue vaſto collectam eſſe neceſſum eſt; vt hi fluctus multum tempus ſufficiant. Non aliter enim, vt ex minimo ſemine cupreſſi ingens arbor creſcit, & ſe in aerem longe lateque diffundit; ita ex minimo elemento aquæ intra ter-

Digitized by Google

ram, metallica vena ducit originem, & ad Yliadum creſcit, ac ſeſe reſoluit vel cogulat ad naturæ placitum: quæ eam ob cauſſam neutiquam ſuo conatu, ceu falſo putant Miſochymici, fruſtratur, nec imperfectos abortus in lucem emittit, cum ſemper aquam generet: lapides enim, metalla, ſales, gemmę, nihil niſi meræ ſunt aquæ.

Tot ergo cum ſint fontium genera, quis exactam medicatarum ſeu mineralium aquarum ſcientiam promittere auſus fuerit: ſatis erit, ſi matricum mineralium naturam, & quæ in illis ſata proueniant, cognoſcamus.

Medicatas igitur aquas in Thermas & acidulas diſpartimur: quamuis de iſtis in ſpecie diſſerere noſtri non ſit propoſiti; ea duntaxat referre inſtituimus, quæ ad inueſtigandam noui fontis, Gratia DEI dicti, naturam, proprietatem & operationes facere videbuntur.

CAPVT IX.

Cur fontium quorundam aqua profluat calida?

QVamuis aqua ſuapte natura frigida ſit: multis tamen locis per occultos meatus calida, alibi tepida, alibi feruida promanat & ſcaturit; quędam adeo calent ac efferueſcunt, vt iniecta animantia reddant glabra. ex quo genere eſt Carolina, Wiſbadenia, Sultzbergia, Piperina, &c.

Haſce aquas terræ ſinu conditas calefieri, Miſochymici focum æternum & Vulcaniam Æthnæam, ignibus actualibus perpetuam ſubſterni cõfirmant. Multas gradu differentes thermas, pro corporis flagrantis vicinitate vel diſtantia, vel mora, vel celeri tardoue progreſſu ſcaturire, dum aquæ per æſtuarium feruntur, aut in via flammis æſtuiq; iunguntur, aut iuxta ſupraue per canales tam diu currũt, vt calefieri poſſint,

ſint,non eſt,quod quis dubitet. Conſtat namq; terras, in quibus ii defluxus viſuntur,abundare ignis fomite,ceu ſulphure, bitumine,naphta, halinitro, &c. & interius æſtuare aut inardeſcere. Vnde & aliquibus in locis, aquas calidas eructantibus,tali materia exhauſta, thermarum aquæ refrixerunt. Siquidem bitumen & ſulphur olent,eorumq; vires habent.

Incaleſcunt ergo aquæ per ſtufas, vt videre eſt circa Æthnam,Veſuuium, Ænarias, &c. vbi cum aqua etiam halitus ignei,& flammæ prodeunt; æſtuaria ergo ſubſunt.

Hæc quamuis ita eueniant, non tamen repugnat, licet id ſibi Miſochymici non poſſint imaginari,Thermas quaſdam ex permiſtione duarum cataractarum in Yliado primum incaleſcere: Balneæ enim reperiuntur plurimæ, quas ſi vlnarum aliquot profunditate ſuffodias, deſtrui & corrumpi viſurus ſis. Quod ideo fit, quia cataractæ corruunt: Inueniuntur enim duæ aquæ frigidæ,quæ dum permiſcentur,primum incaleſcunt.

Quando namq; Archæus gluten ſeparat, vt in ſua operatione & forma, ſalium inſtar, conſiſtat;tunc ſi liquor in Yliadum tranſit, & communem aquam acetoſitatis attingit, ſimul ſubſiſtere nequeunt, citra corruptionem vtriuſque naturæ: cuius hæc eſt conditio, vt oporteat mixturam illam ebullire,ſicut ebullit calx admiſta aqua;aut fortius,vt ſulphur & magnes; aut adhuc fortitus,vt aqua fortis & tartarum:quin & repentina aqua fortis, in qua ferrum ſolutum, & olei tartari mixtura fulgurat, & flammas eiicit. Quando ergo aquæ, huiuſmodi ſpiritibus refertæ conueniunt, vaporem & feruorem cieunt, pro vt copioſi & fortes ſunt, efferueſcuntque vſque ad Yliadum. Tale quid in artificum Vulcania dum palam ipſis oſtenditur euenire, negare non poſſunt Miſochymici: Sed idem in naturæ officina contingere negant; eam

Digitized by Google

duntaxat ob cauſſam, quod fluxus ille perennis eſſe non poſſit: Id vt ignaris perſuadeant, in Theophraſtum egregie comminiſcũtur, eiuſmodi cataractas alluuie calcis, Salis, aluminis, &c. tales ſibi adſciſcere ſpiritus; qui ſane, ſi ita conſtituerentur, cito aqua abſorberentur: vnde eiuſmodi Thermæ ſubito euaneſcerent, nec ad multum temporis durarent. Hoc Miſochymicorum commentum & purum mendacium, vnicuique effutire facile, ſed probare difficile eſt. Nunquam enim Paracelſus haſce cataractas attritu calcis, ſalis, aluminis, calcanthi, &c. oriri docuit; ſed aqua hæc non minus quam alia ex Yle ſpirituoſa & acetoſa, diuerſis ex venis promanat: quæ dum fortuito ſeſe offendunt, ex ipſo congreſſu efferueſcunt, & id, quod illis ante compoſitionẽ ſeu coniunctionẽ & vnionem non inerat, conſequuntur. Friuola ſiquidem eſt Miſochymicorum aſſertio: Quod nulli parti ante cõpoſitionem inerat, id compoſito ineſſe non poteſt.. Quaſi vero non poſſit corpus graue aut leue eſſe, quanquam nec materia nec forma (ne diſſimiles ſuis labris lactucas, inſuetumq; naribus ſuis amaracinum admoueant) cum ſolitarium vtrumq; fingant, & res ex iis componi aſſeuerent, ſint eiuſmodi. Nonne gallæ cum vitriolo producunt atramentum, cum neutrum nigrum ſit: Sic etiam Sal armoniacum & vrina colorem nigrum cauſſant cum tamẽ ambo ſint alba. Aqua vitrioli cum Sale armoniaco deſtillata, moſchi refert odorem, quorum tamen ſimilem per ſe neutrum habet; Ita & duæ diuerſæ cataractæ commixtione & vnione efferueſcunt, quamuis ambæ frigidæ. Quæ cum virtutes ſuas & immixtos ſpiritus ex reſolutione calcis, ſalis, &c. non trahant, ſed ex Yle tales ſcaturiant, nihil obſtat, quin eorum fluxus non ſint perennes. Nihil ergo præter mendacia Miſochymici commentantur.

CAPVT X.

Cur fontium quorundam aqua ſcaturiat acida?

PLurimi in Germania fontes acidi proſiliunt; quales ſunt Vberlingenſis in Vlmenſium ditione prope Geiſlingam: Nideraueníis prope Rotenburgum ad Neccarum: Deinachenſis in Hercinia ſylua, paſſibus mille diſtans ab oppido Kalb: Kiſſingenſis in Franconia: Langenſwalbacenſis prope Moguntiam: Egranus in Sudetibus, &c. Harum aquarum ſcaturigo ex metallorum, lapidum pretioſorum, ſalium & marcaſitarum reſolutione profluit.

De quibus ſcitu neceſſarium eſt, quem guſtum quoduis metallũ præbeat. Aurum & plumbum, dulcedinem: cuprum ferrumq; aciditatem: ſtannum & argentum medium quid redolent: alumen aquis ſolutum eas facit acidas cum adſtrictione: Vitriolum ſolutũ eſt adeo acidum, vt ſtuporem dentibus maximum inferat: ab hoc parũ diſtat ſulphuris ſpiritus per campanam factus. Hæc & ſimilia, ſiue antequam coagulentur, ſiue poſteaquã tempeſtatum vi reſoluuntur; vel dum æſtu torrentur, vel comburuntur, ſpiritus acidos mittunt, & acidulas efficiunt, quarum ſcaturigo recta ſurſum in Triual (vt ipſius Monarchæ verbis vtar) aſcendit; aqua vero dulcis propter leuitatem & ſubtilitatem congenitam a ſuo Triual in latere excidit.

Salis porro multa genera terræ plena, & multis coloribus diſtincta, humiditate reſoluuntur, & in aquam tranſmutantur, quæ ſi ad Yliadum peruenit, perſæpe ſe coagulat: Vnde iuxta acidulas varii coloris lapides reperiuñtur, quæ aquæ compoſitionem arguunt.

Hinc varii fontes, varia natura præditi.

Aliorum aqua vel carnes, vel piſa non coquit; propter alumen adeo crudum, vt ſi in aquam cum vitriolo ponatur, nihil

probe elixari, & ne dum ſaccharum liquari ſinat.

Aliæ aquæ non ſoluunt ſal.

Aliæ ferrum corrodunt, & in cuprum mutant.

Perniciales ſunt, quæ mineras habent Cadmiæ venenoſæ, arſenici, chryſocollæ, gypſi multi, auripigmenti, ſandaracæ, nimii ſorios, miſyos, melanteriæ, copioſi ſulphuris, aluminis, calcis, &c.

Gypſiæ aquæ potæ ſtrumas pariunt: quamuis Mercurialis halitus & aquas hydrargyro infectas gutturoſum quid procreare, multi arbitrentur.

Alia ſtrumas aufert, vt aqua Zaharovicenſis in Morauia, conſtans calcantho, bitumine & ſale.

Aliæ cutem & vngues detrahunt, vellera pecudum mutant.

Quædam purgant, vt ſalſæ, nitroſæ, vitriolatæ, &c.

Quædam adſtringunt, vt ferratæ, aluminoſæ, &c.

Quædam vinoſæ ructus muſteos gignunt.

Aliæ, vt Swalbacenſis, vini nauſeam creant.

Aliæ halitu copioſiore ſtrangulant aut lipothymiam inducunt.

Venenis reſiſtunt, quæ aurum continent, Cyanum, Smaragdum, pyropum, alioſq; lapides pretioſos: item quæ Armeniæ bolum, ebur foſſile, ſuccinum, petroleum, & id genus alia commiſta retinent.

Catarrhis medentur magnes, hæmatites, ophites, argentum, alabaſtrum, &c.

Acidæ, vitriolatæ & ſalſæ appetitum conciliant ventriculo.

Thermæ ſulphureæ ad crura œdematoſa multum conducunt.

Aquæ ferreatæ, aluminoſæ, gingiuas & dentes firmant.

Ex

Ex calcinatis reſolutæ, inſipidæ ſunt, non facile corrumpuntur, oculorum nubeculas, hebetudines & glaucomata tollunt, arthriticis, chiragricis ac podagricis conferunt, dolores demulcent, & membra roborant.

Sunt porro aquæ, quæ impinguent, omnibuſque viſceribus bene conducunt. Certum namque eſt, ſalem mediocrem & nitrum pingues reddere, & non tantum lætificare paſcua, ſed & beſtias hominesq; adipum luxuria augere.

In Volaterrano fons eſt nitroſus, qui deterſa viſciditate, ſteriles facit fœcundas.

Aqua Auerni lacus in Campania prope Baias adeo noxia eſt, vt tranſuolantes aues interimat.

In lacu Auerno folia ſubſident.

Lacus Alcyonum apud Lernam, omnia ad imum magna vi attrahit.

In lacu Siciliæ Agrigentino nihil mergitur, omnia fluitant.

In Salentino, iuxta oppidum Mandunam lacus ad margines plenus: aquis hauſtis neque imminuitur, neque infuſis adaugetur.

In Troglodytis lacus eſt, qui ter in die fit amarus ſalſuſq;, ac denuo dulcis; totieſq; noctu.

Alius in India, qui ſub lucem tepentibus aquis manat: meridie frigidus eſt: veſperi calet; media nocte æſtuat: hinc deferueſcere incipit, & ſub diei exortum rurſus tepidior fit: ſic alternis vicibus nunc calorem ſubit, nunc frigus, mira viciſſitudine.

Nuſquam natura plura, quam in aquis, fontium præſertim ac fluminum, miracula detegit; quæ ſingula perſequi, non eſt inſtituti præſentis.

Digitized by Google

Capvt XI.

Quibus mediis in aquarum medicatarum cognitionem deueniamus.

Medicatarum aquarum naturam inueſtigaturo, contemplanda ſunt in primis, quæ foris circa fontem viſuntur, ſiue extrinſecus ipſum ambiant: Deinde aquam ipſam ad ſenſuum examẽ reuocare ſeparationis opera, quam Chymia ſola ſuppeditat.

Inter externa primo omnium cœli conſtitutio cõſideranda eſt. Nec pſeudomedici inficias ire poſſunt, quin aſtra manifeſtum in elementarem regionem ius habeant, aquas motu ſuo cieant: Luna, Syrius, Pleiades, Orion, aliorumque ſiderum ortus, acceſſus & receſſus, maxime in trigono aqueo cataclyſmos ſubterraneos, & immenſam aquarum vim euomant.

Teſtatur hoc Cyane fons, quam cum Luna creſcere ac diminui fatentur vnanimiter omnes.

Quod ſi motu cœlum tantum ſuo valeat, vt ipſi fontes obtemperent, & ad eum ſeſe accommodent: procul dubio idipſum etiam alias vires & proprietates ſtellarum fonti oppoſitarum ingenerabit. Omnem namq; e cœlo virtutem deriuari, Ariſtoteles non diffitetur: *homo*, inquit, *& cælum generant hominem.*

Aer loci, in quo mineralis aqua iudicio pręſenti commiſſa, quęq; in illo tractu comprehenditur, ſi eſt vapidus, nebuloſus, pluuius, abſq; dubio aquam proxime ambientem, ſimili qualitate contaminabit.

Quocirca ſedulo aduertendum eſt, an illius generalis tractus aer incommodet valetudini, an certorum locorum, velut pagorum, piſcinarum, cellarum, hiatuum terrę, ſpecuum, puteo-

Digitized by Google

puteorum, officinarum metallicarum, vapor & exhalatio aerem & fontem contaminent, an e profundo in lucem per vim propellatur, vel procul veniat, e monte ſcaturiat, vel in valle proſiliat.

An terra ſit ſolida, concaua, rara vel ſpiſſa, nuda vel arboribus ſtirpibuſve veſtita, ſterilis vel fructuoſa, humida vel ſicca, culta vel inculta, habitata vel deſerta, pinguis, ſulphurea, bituminoſa, tenax, &c. vel aluminoſa, ſalſa, marmorea, glareoſa, arenoſa, &c.

An rores diſſipentur, niues facilius liqueſcant, gramina & arborum folia frequentius madeant, iuſtam arbores proceritatem conſequantur, nigreſcant, putreſcant, cariem ſentiant, fungos, plantaſq; concipiant & foueant, aſpergines metallicas contrahant, breuiq; inareſcant, & exſiccatæ ſint.

An in ſpeluncis & luſtris magnæ glirium, melium, ſerpentum phalanges latitent, veſpertiliones, noctuæ, & id genus aliæ volucres lucifugæ in iiſdem nidificent; ex quorum omnium fimetis nitroſæ calcantoſæque ſuborientur concretiones.

Quæ fonti porro adhærent vel adiacent, negligentia prætereunda non ſunt, vt, lapides, lutum, glarea, ſpumæ, &c. an fortuita ſint, vel aliunde illata, an vero ad fontis generationem concurrerint.

Lapides in iis reperti ſoluantur, calcinentur, & permutationis gradus diligenter examinentur.

Pinguia quæ nõnullis innatãt, bitumen & ſulphur produnt.

Spumam albam, nigram, rubeam, citrinam, &c.

Cineres, calces, bitumen, ſulphur, &c. pariunt.

Si puteorum latera muſco, nigra, glauca, viridive aſpergine obducantur, imbecillis iudicatur vis mineralis: fortis enim aqua mineralis eiuſmodi putredines auertit, &

eorum loco parietes lapideſcunt ſalium concretione.

Fluuii pręterlabentes ortu vel confluxu non raro quid communicant.

Animalia fontis quoque ſalubritatem adaperiunt. Obſeruandum igitur eſt, an pecora fugiant aquam vel bibant, piſces emoriantur necne, homines eam potitantes an male habiti & decolores appareant, an endemio ſeu patrio cuidam morbo ſint obnoxii finitimi. Hæc externam fontis miſturam reuelant.

Interna vero anatomia ipſius aquę luculentiorem atq; certiorem parit cognitionem, quam ſola Chymia recludit, cuius opera & artificis induſtria mixta corpora in ſuas partes membraue diffinduntur: quod variis quidem modis ab ipſis fieri poteſt, dum vel leni primum calore, præmiſſa putrefactione, ſpiritus euocant: Mercurialem poſtmodum liquorem maiori ignis vehementia extrahũt, corpus in fundo cucurbitæ ſiccum calcinant, reuerberant, reſoluunt, purificant, ſublimant, coagulant: in ſingulis vero ſolutionibus & elaborationibus exquiſite colores, odores, ſapores ruminant, vt ex quo reſoluti metalli, lapidis vel ſalis, vel cachimiæ genere ſit, cognoſcant.

Oportet vero indagatorem metallorum ac foſſilium omnium eſſe gnarum, vt eorum trânſmutationes cognoſcat: eiuſmodi namque examen, igne potiſſimum intenſiore inſtitutum, varias alterationes introduxit, quæ nonnũnquam expertes fallunt.

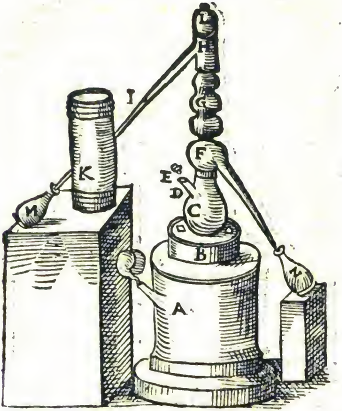
Non minus idoneis ipſum inſtrumentis inſtructum eſſe neceſſum eſt, vt varias vno ſimul momento operationes perficiat, & in maiori quantitate probationem inſtituere poſſit. Huic rei ſubiectum vaſculum iudicamus aptiſſimum, in quo magna aquæ quantitas irreſeratis inſtrumentis ſiſſuris in ſua poteſt reſolui principia.

Præſto

Digitized by Google

Præſto igitur ſit furnus cum vaſe teſtaceo, arena repleto, & cucurbita, quæ infra opificium canalem habeat porrectum, qui nodo quodam vitreo, foramini apto poſſit occludi & aperiri, cum neceſſitas exigit: ſupra hanc cucurbitam ponatur alembicus roſtratus, in acumine peruius, huic imponatur vitrum circulatorium, hoc eſt, tribus vel quatuor circulis in altum porrectum, ei agglutinetur alembicus roſtratus, non nodoſus, ſed planus in altum porrectus, ſimiliter in acumine peruius alembici roſtro annectatur fiſtula quædam vitrea, craſſitudine vnius digiti, perforata in vtroque latere: in alterum foramen fiſtulæ inſeratur roſtrum alembici, & tranſeat vaſculum ligneum, aqua frigida refertum: altera pars e vaſe prominens excipulum ſuſtentet: hunc alembicum planum, pervium & roſtratum concludat & cooperiat cœcus, vt in ſubiecta figura cernere licet.

A. Furnus.
B. Vas teſtaceum arena repletum.
C. Cucurbita aquam medicatam continens.
D. Canalis cucurbitæ vitreo nodo obturandus.
E. Nodus vitreus canalem cucurbitæ obſtruens.
F. Alembicus roſtratus inferior.
G. Vitrum circulatorium.
H. Alembicus roſtratus planus.
I. Fiſtula ſuperioris alembici roſtro agglutinanda.
K. Vaſculum aqua plenum fiſtulam excipiens.
L. Alembicus cœcus, roſtratum cooperiens.
M. Vitrum ſuperioris alembici roſtro apponendum.
N. Excipulum inferioris alembici roſtro agglutinandum,

His ita paratis impleatur cucurbita aqua medicata, paullo vltra medietatem ſubmergatur in arena exſiſtente in teſtaceo vaſe clauſis vndique fiſſuris; carbonum ignis in furno ad primum inflettur gradum: caliditas illa agit in cucurbitam, & calefacit aquam, e qua efferuntur continuo ſpiritus ſubtiliores, exitum in alembico cœco petentes; nec inuenientes, per alembici ſuperioris roſtrum egrediuntur, a frigiditate fiſtulæ denſantur, & in aquam limpidiſſimam vertuntur. Hic alembicus, quia planus eſt; etſi cœcus vapores quoſdam ſimul aſcendentes in aquam vertat; in inferiorem illa prolabitur; ita vt per fiſtu-

lam

lam ſubtiliſſimum ſpiritum, a fæcibus plane mundum habeas, quem citra huius inſtrumenti vſum variis deſtillationum reiterationibus a fæcibus mundare debebas. Et hac ratione cognoſces, qualeſnam ſpiritus fuerint cum aqua permiſti, qui ſe odore, ſapore, colore, &c. produnt.

Eo euacuato maior ignis gradus prouocetur, quouſque omnis aqua fuerit conſumta; quæ interea multoties vaſe circulatorio a calore propellitur, vt maturetur, ac ſulphur vna cum Mercuriali cremore ſe per inferioris alembici roſtrum in excipulum deſtillet, quibus iam ſeparatis, igne vrgente, a fæcibus in fundo relictis, ſal ſeparabit ſe, & cœco alembico adhærebit?

Hoc pacto vnius diei penſo, aquæ medicatæ ſeparationem perficies; cui labori alias per multos dies inſudandum erat: Inſuper te hoc onere ſubleuat, vt ſi maiori quantitate deſtillationem continuare velis, opus non ſit, omnes aperire fiſſuras, ſed ſolummodo nodum cucurbitæ canalis (tunc non eſt opus ad ſublimationem ignem vrgere) extrahe, & per tritorium aquam iterum infunde, & probe obtura: idq; repete, donec iuſtam habeas quantitatem.

Sedimenta in cucurbitæ fundo relicta, ſupra laminam ferream poſitam, & candentem bene trita inſperge: hoc modo facile cognoſcitur cinis, marmor, gypſum, calx, ſulphur, ſal, nitrum, alumen, ceruſſa, &c. Calx, marmor & gypſum non exuruntur, ſed remanent, & fiunt candidiora. Sulphur, ſi adhuc adſit, eliquatur, & ſuum refert odorem: Sal & nitrum ſcintillabunt & comburentur. Sal ſcintillabit & crepabit ſimul. Nitrum ſcintillabit ſine crepitu. Ceruſſa ſi adſit, ſedimentum fiet rubrum.

Digitized by Google

Calcanthum an aquæ miſtum ſit, hoc modo facile cognoſces. Locupletem quantitatem in vaſe vitreo vel ſtanneo parum coque, decocta quieſcat, & denuo parum coquatur, mox in ipſam iniice ſuccum vel decoctum gallarum pauca in quantitate, etſi cum aqua aderit miſtum calcanthum, videbis aquam illico fieri nigram.

Aliud experimentum, quo cognoſcitur alumen, eſt, vt aqua colore atro tincta inſpergatur ſupra ſedimentum, & ſi alumen inerit, color ater ille reddetur ſtatim clarior & illuminabitur: ſi vero non inſit alumen, color non redditur lucidior.

Metalla medicatæ aquæ immiſta, ex ſedimento in cucurbita relicto, hac ratione cognoſces. Supra ſedimenta ignis calore exſiccata, inſperge acetum acerrimum, quo aſſumto & imbibito, obſeruandum eſt, an ſedimentum ferruginem ex ſe ſublimauerit, ferrum: ſi æruginem æs: ſi albedinem, ceruſſæ inſtar, ſtannum vel plumbum: ſi viridem colorem refert cuprum; ſi lazuricum, argentum indicabit: auri iudicium nullum apparet, niſi proprio aceto, nempe balſamo naturali ſedimentum irroretur, quo in excrementum nullum, ſed totum conuertitur in vnam eſſentiam: quia putrefacit, corrumpit, generat ac perficit, & tres apparere facit colores principales, nigrum, album & rubeum.

Aquarum ergo medicatarum iudicium, induſtrium, ſolertem ac circumſpectum requirit indagatorem, vt ex concurſu plurium ſignorum prædominantis mineræ certitudinem venetur.

Patronymicum tamen ſignum de miſtura aquarum medicatarum ſumitur ab effectu, vt luculenter docet Paracelſus Tom. 7. tractat 4. de naturalibus balneis Thermarum,

Thermarum, inquit, omnium natura, materia & proprietas cognoſcitur, vt cognoſcantur arbores; illas quis noſcet, ſi fructus non ferrent? ſed ex fructibus cognoſcitur illarum natura & proprietas; item qualis ea ſit arbor. Sic quicquid in natura alias præſto eſt, ex fructibus cognoſci debet, ipſa veritas Christvs nos adhortatur, ne ſeducamini, vt his intendamus.

Quanta, proh Devm, audacia progrediuntur Miſochymici, vt Paracelſi iudicium de effectis prolatum, ſtultum & ineptum proclament: Omne inquiunt, morborum genus fere ex tartaro Paracelſus conficit. Tartarum in mineralibus non eſt, niſi ſimilitudine: Ergo ab effectu non cognoſcuntur thermæ.

Profecto vacillat hic ratio, ſyllogiſmus, & propoſitionum veritas. Sole clarius eſt, non vnum genus morbi, ſed triplex, & vnumquodq; eorum quintuplex, Theophraſtum ſtatuere.

Tartarum eſſe ſalem lippis tonſoribuſq; notum eſt.

Diuerſorum fontium aquam eundem edere effectum, quid obſtat, quin non ab effectu mineram eorum cognoſcam? Eſto, quod multę purgent, nonne omnes homines rident; ſed quid impedit, quin minus Miſochymicos impios & inuidos in Theophraſtum Dei famulum, præ cæteris eſſe ex effectu diiudicem?

Ita ſane, vt Miſochymicis proprium eſt, opprobriis Theophraſtum inceſſere; ita quilibet fons proprium ſibi habet, quo cognoſcatur, mineræ ſcilicet proprietatem in ipſo prædominantis. Hinc etſi ſal purget, vitriolum purget, &c. hoc tamen a ſale differt, quod interna recrementa colore nigro inficiat, alumen ea inclareſcat, hoc morbum regium, illud epilepſiam, ſal febrem tollat.

Digitized by Google

Hinc patet incumbere medico, vt vniuſcuiuſque mineræ vires & proprietates præcognitas habeat. Cuiuſcunque igitur mineræ aqua medicata edit vires, ea in ipſa prædominatur.

CAPVT XII.

An omnis aqua ex tribus primis corporibus, Mercurio, Sulphure, & Sale, ſit compoſita?

AQuam ex tribus primis corporibus productam & compoſitam eſſe, geneſis eius, proprietas & analyſis arguunt. Sicut enim DEVS vnus & trinus; ſic omne, quod a DEO & archetypo factum, vt vnum & trinum ſit, eſt neceſſe. Nam mundus ab ipſo factus triplex eſt, Angelicus, cæleſtis & elementaris: triplex itidem mundi ſubiectum, pulchrum, variabile, & neceſſarium. Sulphur ſubiectum eſt pulchritudinis: Mercurius ſubiectum mutabilitatis, Sal ſubiectum neceſſitatis: vt vel ſola hæc prædicatio veritatis ſit æuiternæ: *Omne quod eſt, vnum & trinum eſt.*

Ita Sulphur vnum & trinum; congelatum, vt ſuccinum: reſolutum, vt oleum: coagulatum, vt bitumen, reſina; &c. in vnum tendens finem, ignem: vnum calidum Sulphur. Mercurius vnus & trinus: ſublimatus, reſolutus, præcipitatus. Quamuis Mercurius, cum Meſſiæ typum referat, duplex ſit in natura, pneumoſus & cremoſus; ideo fluctuat & madeſcit, in duos tendens fines, aerem & aquam, ſiccus & humidus Mercurius. Sal demum vnus & trinus, reuerberatus, reſolutus, calcinatus, in vnum tendens finem, terram; vnum frigidum Sal.

Hæc ab vno & trino in perfectiſſimum numerum abeunt denarium, quo nec citra nec vltra progrediendum eſt in rebus creatis: ideo in decẽ vniuerſa Philoſophi redegerunt, non puto decẽ πράγματα vel νοήματα vel φώνας; ſed decem ex tribus primis

videlicet

videlicet, ſulphur coagulatum, ſulphur reſolutum, ſulphur coagulatum: Mercurium cremoſum, pneumoſum, ſublimatum: Sal reuerberatum, reſolutum & calcinatum.

Hæc decem res omnes ac totum vniuerſum conſtituunt: ex his ſolum vniuerſa illa omnium entium pulcritudo, multitudo ac ſingularis entitas: hinc omnis virtus & mirabilis operatio pendet: horum virtutes a nullo vnquam ſatis explicari poſſunt: quia omnia poſſunt in omnia. Et licet ex vno & trino in decem diſpartiantur; ita tamen hæc tria Arcano in ipſis occultantur, vt ſenſuum iudicio, haud ſecus ac numeri in infinitum, vnitate & trinitate permanente, multiplicentur, vt in Iſagoge noſtra eſt explicatum.

Aquam tertio expolitionis die totius vniuerſi a DEO in terræ ſinus reconditam, nemo inficias ibit. Ex tribus ergo primis conſtituta eſt.

Nam prima corpora ſolo Dei nutu abſque vlla ſermonum commutatione in principio ſunt creata: tertia vero die diuina maieſtas dixit: *Congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum,* &c.

Ex quibus conſtat, liquorem Mercurialem antea creatum fuiſſe, qui nunc imperio diuino in mare receſſit. Quod namque congregatur, vt prius exſtiterit eſt neceſſum; alias congregari non potuit.

Alia igitur actione tria prima corpora ſunt creata, alia ex iiſdem aqua producta, ad ſuum currens Yliadum. Nec idipſum philoſophos præterit, quod hoc pacto probant.

Quicquid educitur e potentia materiæ, ſubiectum praexſiſtens requirit.
Forma aquæ educitur ex potentia materiæ.
Ergo forma aquæ ſubiectum praexſiſtens requirit.

At præter mirabilitatis, pulcritudinis & neceſſitatis ſubiectum nullum fuit elementis prius:
Ergo ex illis forma aquæ, tanquam e ſubiectis praexſiſtentibus producta & conſtituta eſt.

Nemo vero, niſi inſanus, inficiabitur formam, totam aquę eſſentiam, integritatem & perfectionem eſſe: Quare & ipſam perfectionē & integritatē aquæ ex Mercurio, ſulphure & ſale componi neceſſe eſt. Huius namq; elementi forma eiuſmodi non eſt, vt natura ſua poſtulet fieri eadem actione, qua fit materia; ſed potius ſupponit materiam creatam per propriam & diſtinctam actionem, & per aliam in eam inducitur, etiam in prima aquarum conditione. Ergo illa actio, qua inducitur forma, non poteſt eſſe, niſi vera eductio.

Perſpicuum etenim eſt, aliam ad creationē, aliā ad elemētorum productionem cōcurrere actionem: quia alia eſt actio, qua fuit producta hæc pars aquæ, & poſtea hæc aqua corrumpitur, & conuertitur in lapidem; ceſſat actio, quantum ad illam partem, per quam conſeruabatur forma aquæ in illa materia, & loco illius ſuccedit alia, qua inducitur forma lapidis in eandem materiam: actio vero terminata ad entitatem materiæ, ſemper manet eadem.

Quare diſtinctæ actiones hæ non productionem elementorum e *Myſterio magno*, ſed eductionem e primis corporibus manifeſtant. Nam creatio vnicam duntaxat actionem, ſolam nempe DEI dependentiam requirit: ideo creatio & conſeruatio vna eademq; eſt actio.

Præterea in conceſſis eſt, materiam non tantum aquæ, ſed & ceterorum elementorum ex ſe eſſe ſeparabilem a qualibet forma datiue: Ergo ſub eadem materia poſſunt variari actiones formarum inductiuæ; & ideo actio, per quam talis materia fit & cōſeruatur, diſtincta eſt, & natura ſua præſup-

ponitur, ad quamcunque actionem inductiuam formæ. Siquidem de ratione eductionis eſt, vt ſubiectum prius tempore antecedat: quod recte indicauit D. Auguſtinus, *materiam de omnino nihilo, mundi autem ſpeciem de informi materia facta eſſe*: Nulla autem materia tribus illis primis prior eſt creata.

Quamobrem forma aquæ ceterorumque elementorum hæc tria prima informauit, hoc eſt, Africanum per mutationis gradus introductum, prima tria corpora occulit, vt obtuitum ſenſuum fugiant: hoc enim hæc tria aliena figura & forma ſeu apparentia ſplendere facit; verbi gratia, arborem, fumum, aquam & cinerem eſſe plebs neget.

Compoſita igitur eſt aqua ex illis, tanquam ex principiis conſtitutiuis & inexſiſtentibus.

Quorū porro proprietates res habet, ex iiſdem conſtituta & compoſita eſt: nunquam enim aqua vinoſa erit, niſi de vino participet; nec erit mobilis res, niſi ſit corporea: nec erit alia malleo ductilis, ponderoſa, citrina, ſplendida, fuſilis, cinericii examen & cementi tolerans, quam argentum & aurum. Sed aqua ſulphuris, Mercurii & ſalis proprietates habet, & a ſe exſerit ac fundit. Ergo aqua ſulphuris, Mercurii ſalis eſt compoſita.

Alius namque eſt proprietatis, qua ſuo non clauditur termino, alterius qua humida eſt, alterius qua liquida exſiſtit, A Mercutio interminabilis eſt; a ſale reſoluto humida, a Mercurio reſoluto liquida.

Quadruplex enim eſt humidum aquæ.

Primum ipſi conſubſtantiale, antipathiam cum igne habet, a quo aere interiecto ſeparatum eſt. Aliud a Sale reſoluto poſſidet id, quoties igneo calore abſumitur, in are-

nam tranſit. Tertium aquæ humidum ſulphuris reſoluti eſt, id gelu hyeme conſtringitur. Si enim id ſubſtantiale eſſet, quoties cōgelaſceret, aqua corrumperetur: Sed nō corrumpitur: nam ſole aduentante liqueſcit, & in eandem aquam reſoluitur. Aliunde ergo humidum id prouenit. Sed hæc proprietas ſulphuri competit; illud enim frigore concreſcit, & calore ſoluitur. Ergo a ſulphure hanc proprietatem habet aqua.

Quartum aquæ humidum a Mercurio prouenit, non in quantum liquor eſt, ſed quia ſpiritum præbet aquæ, quo nullo termino clauditur; eo ſi deſtituatur, motum amittit & putreſcit aqua. Hæc autem proprietas Mercurio competit: is etenim omnia mouet, perflat, viuificat, & ſuo interminabili ſpiritu permeat.

Aqua ergo cum proprietates & effectus ſulphuris Mercurii & Salis edat, ac in ſe reconditas habeat, vt ex iis compoſita ſit oportet.

Quod ſi ignis ex ſulphure, Mercurio & Sale ſit compoſitus, cur eandem coniunctionem aqua reſpuet? Ignem vero ex iis eſſe conflatum, diuerſæ eius actiones edocent. Quod ignis vrat, a Sale habet, qui corpora non minus quam ignis corrodit, comminuit, ac in ἐσχάραν vertit. Quod luceat ignis, Mercurii opus eſt & actus, qui perpetuo lucet, quamuis nec flagret, nec vrat: ideo lignum putridum, agaricus & eiuſmodi ſimilia noctu lucent. Ardor demum a ſulphure promanat, cuius proprium eſt ardere; vt in bitumine cernere licet, quod flagrans aqua non exſtinguitur: Quin immo nullum corpus ſulphure orbatum ardere poteſt: Vnde quicquid eſt flammabile eſt, ſulphur habet. At ignis eſt flammabilis, quin immo ipſa eſt flamma: ſulphur ergo in ſe continet.

Ceterum cum actiones hæ diuerſis in ſubiectis reperiantur:

Digitized by Google

tur,diuerſę ac diſtinctę plane ſint,a ſimplici corpore & forma prouenire nequeunt. Simplex enim corpus ſimplicem edit actionem: diuerſitas vero actionum, diuerſitatem materiei ac organorum poſtulat. Ignis ergo non ſimplex eſt, ſed ex Mercurio, ſulphure & Sale, quorum actiones edit, conſtat.

Nihil ergo prohibet, cur aqua non ex iiſdem corporibus ſit compoſita, cum & reliqua elementa ex iis ſunt conſtituta.

Analyſis aquæ demum id demonſtrat. Aquam vitro pleno, per ſigillum Hermetis concluſo, Soli calido per menſem ſi exponas, vt quotidianum ſimilemque calorem habeat, ac ſi fere bulliret; tempore hoc tranſacto putrefiet: poſt aperi, deſtillaque per alembicum duorum roſtrorum, Mercurii ſpiritus in ſubtiliſſimam aquæ ſubſtantiam per ſuperius roſtrum in receptaculum ſubſidebit; eo leni igne ita euocato, inteſiore igni ſulphur, olei inſtar, cum liquore Mercuriali per inferius roſtrū in ſuum diſtillabit excipulum: terreſtris vero materies in cucurbitæ fundo remanebit, quæ ſi calcinetur, perfectam Salis ſubſtantiam referet. Hæc cum quotidie ipſo experimento demōſtrari poſſint, vt nuda & ſola ſeparationis opera verum ſulphur verum liquorem Mercurialem, & verum Salem ex aqua elicitum palpare, guſtare, olfacere & videre queas; non negabis aquam ex ſulphure, Mercurio & Sale eſſe conflatam.

Ex iis namq; res componuntur, in quæ poſtliminio reſoluuntur; Quid aquā, cum in ſulphur, Mercurium & ſalē reſoluatur, ex iiſdem compoſitam dubitabimus?

At dices: Si ſulphur inhæreat aquæ, cur non flagrat? ſi Sal ipſi congenitus eſt, cur non vrit? Quaſi vero liquorem Mercurialem in ipſa prædominantem neſciamus, cuius humidum ipſi conſubſtantiale eſt, quod aquam ardere non ſinit: In eius vero aquæ ſpecie, vbi Mercurialis liquor nō præ-

Digitized by Google

dominatur, ea quoq; accēſa flagrat: Sic vinum deſtillatum aquam nemo diffitetur; nihilo ſecius tamen id ipſum ardere & flammam edere, quoties placuerit, ſi flammam ipſi admoueas, videbis.

Similiter Sal aquæ, Sal reſolutus eſt; ideo nec corrodit, nec in ἐσχάραν corpora vertit, humiditas eius propria impedimento eſt, quin vrere poſſit. Sal namque calcinatus cutim exulcerat, reſolutus non item.

Prima itaq; corpora, prout a natura elaborata ſunt, elaborantur: aqua quapropter, cum ſal eius reſolutus eſt, nō adurit.

Capvt XIII.

Num aquarum medicatarum virtus ex ſulphure, Mercurio & Sale oriatur?

Omnem virtutem ac potentiam ex ſulphure Mercurio & ſale deriuari, ſi ex natura ſua propria conſiderentur, ex ſupra dictis facile colligitur.

Verum cum hæc tria prima diuerſimode, iuxta ſeptem mutationis gradus mutentur, alterentur & coniungantur, accidit, vt hac vnione proprium arcanum cuilibet innaſcatur corpori, quod ſuam virtutem propriam, mediante craſi ſeu temperamento, quod indiuidualis actionis cauſſa eſt, exſerat.

Hinc difficultas oritur, an aqua medicata, mediante ſulphure, Mercurio & ſale, quadantenus aqueū corpus conſtituant, ſuas operationes perficiat necne?

Nos negatiuam partem amplectimur, eo quod omnes aquæ eiuſdem eſſent virtutis: Omnes etenim aquæ Mercurii, Sulphuris & Salis ſint compoſitæ, atq; eam ob cauſſam omnes eſſent medicatæ; quod a veritate diſcrepat.

Nam

Nam aqua, quatenus ex Sulphure, Mercurio & Sale eſt cōpoſita, nobis alimento eſt; quoniam ſulphur eius eſt purificatum, in ſua eſſentia liquidum, non coagulatum, nec congelatum, nec exuſtum, calorē a Sole participans, ideo agens omnium virtutum rector, ignis, balſamus, aer, calor cœleſtis, calidum innatum dicitur: ipſe vero liquor Mercurialis omnis alterius affectionis expers, omnem cremorē ac dulcedinem continēs, nec præcipitatus nec ſublimatus: ideo aqua perennis, lac virginis, azoth, humor vitæ, humidum innatum radicale, congenitum, primogenium cœleſte, &c. vocatur. Talis videtur hordei cremor, quem priſanam appellant, febres ardentes exſtinguens. Item virtute prægnans cereuiſia e tritico cocta, quam nos Semipolitani noſtro idiomate Breuhan vocamus, corpora reddit obeſa a podagra, chiragra, arthrite immunia ac libera, eaq; ad ſtaturam proceram ac perfectam promouens.

Demum ipſius aquæ Sal neç eſt acris, nec vrens, nec calcinatus, nec reuerberatus, ſed dulcis & reſolutus; ipſius aquæ nexus & vinculum ideo carcer nūcupatur, quod Mercurium & ſulphur aquæ occludat: item catena aurea, eo quod prædicta connectat ac ornet.

Hoc pacto conſtituta nobis alimento ſunt: quod ſi ab hac temperatura, vt in multis videre eſt, deflectant, alimenta non ſunt, ſed venenata vel medicata. Nec ambiguum eſt, quin in omni re continente ac indiuidua, & plus & minus, & æquale aliquid ſumere liceat; ſed quidquid æquale eſt, medium quoque videtur eſſe inter exceſſum & defectum: at quod medium eſt, & optimum & conuenientiſſimum omnium confeſſione iudicatur; vti econtra exceſſus atque defectus, cum a medio deficiant, pro malis & imperfectis habentur.

Tria ergo prima, ſcilicet Mercurius, ſulphur & Sal, quamdiu medium ſeruant, optima & conuenientiſſima, nobiſque alimento ſunt; ſi vero ad defectum vel exceſſum vergunt, peſſima. Mercurii exceſſus, eſt eius ſublimatio; defectus præcipitatio. Sulphuris exceſſus eſt eius congelatio, defectus coagulatio, Salis exceſſus reuerberatio, defectus calcinatio.

Quoties ergo aquæ ſulphur Mercurius & Salis a medio recedunt, venenoſam induunt qualitatem: Hinc alia aqua alimentalis, alia venenata, alia medicata: & hæ variæ, iuxta varios ſulphuris, Mercurii & Salis exceſſus vel defectus gradus.

Ex his omnibus conſtat, vim medicatam non prouenire ex ſulphure Mercurio & Sale ipſius aquæ, in quantum corpus conſtituunt, & nobis alimoniam ſubminiſtrant: cum vis medicatiua ab exceſſu vel defectu horum corporum dependeat, & non niſi a corporis alicuius medicati, hoc eſt, exceſſum primi cuiuſdam corporis habentis, commiſtione vel reſolutione proueniat.

Erroribus itaque patet, hinc inflatos omnes illos, qui virtutem huius fontis medicatam a ſulphure, Mercurio & Sale, oriri autumant: cum nec ipſi diffiteantur, liquorem Mercurialem in huius aquæ miſtura prædominari, ita vt non niſi e magna quantitate eius ſulphur & Sale poſſint ab illo ſegregari: Quod ſi ita eſt, neceſſe eſt, vt parum ſulphuris & Salis cum magna liquoris quantitate ſit commiſtum; & conſequenter, minor aquæ doſis exhibita, non ſanaret corpora: Sed huic ipſa refragatur experientia. Aqua namq; fontis huius in exigua quantitate, inſtituta ad alias medicatas aquas analogia, exhibita ſenſibiliter operetur, & naturam ad eiectiones exſtimulet.

Multum ergo corporis cuiuſdā medicati vel ſpiritus huic aquæ

aquæ ineſſe oportet,& conſequenter inſtituto vero examine idem ab alimentalibus ſuccis e minori quantitate ſeparari poteſt, vel alio iudicio inueſtigari.

Quicquid enim in maiori quantitate reperitur,idem proportione inſtituta, ex minori elici, & ad ſenſuum examen reuocatum, iudicium de ea conſtituere poteſt.

CAPVT XIV.

Quid diſcriminis ſit inter aquam alimentalem, medicatam ac venenatam?

AQuarum medicatarum, venenatarum ac alimentalium ex earundem geneſi & effectu ſatis innoteſcit diſcrimen. Quem homo potum appetit, Mercurius eſt, hoc eſt, liquor aquoſus,prima ſeparatione a ceteris ſecretus, ita vt Arcanum in eius corporis conſtitutione ſulphuris Mercurij & Salis medio dotatum ſit, cuius ratione aquæ omnia viuentia nutriunt. Nihil ergo alimentalis eſt aqua, quam liquor Mercurii ſulphuris & Salis correctus,dulcis,leuis, limpidus,omni ſapore ac odore, aliaue id genus qualitate deſtitutus; palatum delectat,ſitim ſedat,ventriculo non diu immoratur,promte incaleſcit, legumina facile & cito, nec non carnes, reliquaque edulia percoquit,nec ſalſus,nec amarus, nec fœtẽs, in natura ſua ſi perſiſtat, reperitur. Hic nutritiuus liquor vere eſt aqua alimentalis.

Nec eſt quod Pſeudomedici auctoritate Oribaſii,Hippocratis & Galeni onuſti nos oppetant, aquam non alere, ſed duntaxat alimenti vehiculum eſſe: quam eorum importunam impudentiam ſatis ſuppreſſit Clariſſimus Ioſephus Quercetanus elegantiſſimis hiſce verbis: deducens aquam ſimplicem,frigidam, naturæ vitalis & alimentoſæ eſſe parti-

Digitized by Google

cipem, vt quæ ad naturam elementi ſui proxime accedat quæque benedictionis fructum ferat, quam DEVS illi impertitus eſt, cum iuſſit, vt aquæ producerent reptile animæ viuentis, &c. quæ quidem benedictio permaneat adhuc, & permanebit in finem ſeculorum.

Huius aquæ fidem faciunt, quæ conſtruuntur priuata viuaria ad aſſeruandos piſces; qui licet voraces ſint, & ex præda aliorum piſcium victitent, qualis eſt lucius, ingentes trutæ, & id genus alii; tamen diu in vita perſtant citra prædam vllam, ſola aquá vitam fouentes; quæ illis foret inutilis, ſi omni ſpiritu vitali & alimentoſa facultate deſtituerentur.

Prædictis ergo notis a venenata & medicata aqua liquor hic alimentalis, qui proprie Mercurius cremoſus dicitur, rite dignoſcitur.

Venenata ex defectu vel exceſſu ſulphuris Mercurii & Salis oritur: Quoties etenim iſta recedunt a medio, qualitatem alienam & venenatam ſortiuntur, quæ humanæ naturæ aduerſatur, vt bibentibus noxam inferat: vnde venenata dicitur. Eiuſmodi veneno cataracta aquæ alimentalis perſæpe contaminatur, ſi venenoſum quoddam corpus ex cachymiarum genere in atomos reſolutum, vel eorum primum ens, antequam ſe coaguler, ſecum vehat.

Hinc omnes venenoſæ ſunt, quę mineras habent cadmiæ: pernicioſæ, arſenici, ſtybii, chryſocollæ, gypſi, calcis, auripigmenti, melanteriæ, ſorios, miſyos, ſulphuris aduſti, aluminis reuerberati, &c.

Hæ omnes pernicioſæ interimunt, vt aqua ſtygiis in Arcadia, cuius veneno nulla materia, præter mulæ, vel vt alii tradunt, equi vngula non perroditur. A Crobi aqua in Alpibus ſtatim concidunt potantes. Cychros in Thracia loti-

lotione perimit: ſimiliter & Lycus Siciliæ fons.

Medicatæ demum aquæ ſuas ſibi proprietates & virtutes a metallis, lapidibus & ſalibus adſciſcunt. Quoties namque metalla ſeptem, vel lapides pretioſi, vel tria ſalium genera, nempe alumen, vitriolum & ſal in tribus primis iacent, & in illis corrumpuntur, ita vt ad ſuam formam & effectum peruenire non poſſint; tunc ſi extraneæ cataractæ per occultos terræ meatus perruptum moliantur, virtus corporum prædictorum miſcetur in vnionem, per quam fons extra globum in auram cum illa expellitur, naturam metalli, lapidis vel ſalis concipit, vt ipſis proprietate & virtutis efficacia æquipolleat.

Hinc quæ auri materiam detinent, omnes corporis imbecillitates releuant, & in iuuentute conſeruant.

Quæ ex argento naſcuntur, facultate refrigerandi & exſiccandi palpitationẽ cordis inhibere docent Arabes: quamuis odor ex fodinis argenteis ſpirans, cunctis animantibus noxius ſit, canibus præſertim: furioſis tamen & maniacis vtiles ſunt.

Acris aqua ſanat vlcera, adſtringit & conſolidat; internus eius vſus nobis valde ſuſpectus eſt.

Pro morbis febrium ac putrefactionum aquæ ex ferro mixtæ operationis & ſanationis promanant, aduerſus colicam paſſionem, dyſenteriam, choleram, ſtomachi diſſolutionem, & lienoſis admodum commodæ.

Aqua ex plumbo ad vitæ longæuitatem facit, Veneris ardores exſtinguit, cicatricem inducit.

Ex ſtanni materia ſcaturientes vim habent Eſthiomena & cancrenoſa vlcera ſanandi, contra ſcorpiones remedio eſt.

Quæ ex Mercurio oriuntur, alopeciam, morpheam, pru-

Digitized by Google

ritum, & communia curant vlcera, cerebri ſuperfluitates emolliunt, & pituitam per os ducunt: magna aliquando pars ad aluum prolabitur.

Aliæ demum ſunt ex liquoribus gemmarum, vt Smaragdi, hyacinthi, carbunculi, chryſopaii, Topazii, amethyſti, ſapphiri, Iaſpidis, adamantis, Solenitis, memphitis, carneoli, lazuli, Ætitis, lyncis, cryſtalli, onychis, &c. prognatæ quę omnes recenſeri non poſſunt, ſed ex virtutibus explorantur. Sic ſmaragdinæ nullam pudicitiæ violationem ferunt ſine inſigni damno. Sapphyritæ peſtem curant, & anthracem ſoluunt. Carniolæ ſanguinis fluxum ſiſtunt. Memphiticæ ſtuporem inferunt ſine periculo, vt quæ vrenda ſint aut ſecanda, non ſentiant cruciatum.

Carboniæ triſtitiam & venena expellunt, cor lætificant, &c. Hyacinthinæ tutum hominem reddunt a peſte & fulmimine.

Sunt alię fontium ſcaturigines ex corallis, margaritis, conchis, carabis, &c. natæ, coralliorum, concharum, virtutem retinentes.

Aliarum denique ortus ex alumine, vitriolo & ſale eſt, quæ proprie acidulæ appellātur, & ſimiliter multiplices exſiſtunt, concurrentes vires habent morbos ſanandi, chirurgicales, putredinem arcent, famem conciliant, &c.

Medicatæ igitur a ceteris diſcrepant, quod ortum a metallis, lapidibus & ſalibus habeant, venenatę e marcaſitis promanant; alimētales vero ex primorum corporum temperatura, perſtant, ideo nutriunt, illæ necant, iſtæ noxia depellunt, & vitia emendant quoquo modo contracta.

Digitized by Google

CAPVT XV.

An aqua medicata medicamentum ſit empiricum?

MIſochymici aquas medicatas, vt empirica medicamenta quidam deſpiciunt, eo quod caſu & fortuito earum vſus ſit inuentus. In cuius rei teſtimonium multa conſignarunt exempla. Memorabile quoddam accidit in Italia. Anno Domini 1448. prope caſtellum Brandula, in Regienſi agro, vulgo vocatum, iuxta quod fons eſt aquæ medicatæ frigidę, cuius fontis aqua ſcatet limpidiſſima, ſapore ſalſa, ſed vix perceptibili, bobus gratiſſima: quo factum eſt, vt prædicto anno, ineunte æſtate graſſari inter boues inceperit epidemia tanta, vt omnes ſanguinem meierent, & omnes illi boues, qui biliſſent, vel biberent huius fontis aquam, ſanabantur: aliorum autem locorum boues, quibus non erat facultas ex aqua illa bibendi data, moriebantur. Hoc cum obſeruaſſent paſtores dicti caſtelli rem promulgarunt, aquam ſcilicet illam a ſanguinis mictu ſanare boues. Vnde factum eſt, vt omnes finitimiorum locorum paſtores breui frequenter illuc ſe contulerint, & ſuos quiſque boues ad illam bibendam aquam adducerent. Tandem res a bobus ad homines deuenit, & ſic cum quidam paterentur circa veſicam, cęperunt analogia quadam argumentari, quod eadem de cauſſa ipſi laborarent veſica, qua boues, & aquam propterea ſibi, atq; bobus fuerat, ſaluberrimam fore rati, eam potitarunt, & nonnulli excreuere arenulas, quidam lapillos, aliqui ſaniem, & curati ſunt. Quæ res tandem ad Medicorum aures deuoluta eſt, qui illius aquæ vſum pro affectibus virgæ & veſicæ comprobarunt, & hactenus eius aquæ vſus ad eiuſmodi effectum viget.

Apparet itaque, qua ratione cognitum fuerit, aquam hanc

habere vſum, & experientiam fuiſſe caſu repertam, & per analogiam poſtea comprobatum illius aquæ vſum ad veſicæ, renum & pudendi affectum conferre.

Similiter arbitrantur, reliquis cum medicatis aquis eſſe factum. Ingreſſus namque fortuito medicatæ aquæ balneum quiſpiam lauandi ergo corporis, cum laboraret morbo quodam & egreſſus e balneo, ſe melius habere ſentiens, lotioni eidem acceptum retulit, iterumque aqua illa libuit vti. Sic caſu, experientia duce, ad eum affectum, quem ipſe patiebatur, aquam illam facere collegit.

Quapropter medicatarum aquarum vſus experientia tantum proditur.

Quotquot autem inſectantur experimenta, Galenus vocat Empiricos, quos maximo arguit Zelo: in quorum numero ait Hierophylum & Philippum Apolloniusa & Heraclium extitiſſe, qui certabant experimentis nemine idem cenſente.

Hinc illæ circa ægros miſeræ concertationes, & illa infelix monumenti inſcriptio : *Turba Medicorum ſe periiſſe* & Adrianus Imper. vt auctor eſt Dion, moriens dixit: *Medicorum turba principem perdidit optimum.*

Hæc cauſſa eſt, cur Galenus, qui de leuioribus quibuſuis integros conſcripſit libros, frigide, & parce admodum de aquis mineralibus egerit; forſitan, qui cuncta ratione ſtabiliri & præmuniri volens, veritus eſt, ſi ægros ad aquarum medicatarum vſum ablegaret rubigine mucoſa & viridi Pharmacopæorum Syrupi, apozemata, Iulupia, &c. obduci.

Quod ſi ob prætenſam cauſſam aquæ minerales ægris negligendæ ſint; præcipua ſane medicamenta flocci facienda ſunt, cum & plurimarum herbarum vires animalia bruta mortalibus indicarint. Dictamnum herbam, quod vulnerari

rati telum venatorium eius paſtu eieciſſent, cerui oſtenderunt: Vbi ferrum vulneri inhæſerit, Ceruæ ſeſeli herbam demonſtrarunt: Teſtudines cunilam, muſtelæ rutam, accipitres hieracium, columbæ verbenacam, hirundines chelidonium, ciconiæ origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas inuenere.

Quid iuuamenti ratione excogitatum, quod non ab experientia prius probatum & repertum eſt? Vltimum aſylum veſtrum & ſacra anchora, enema ſubaudito, ratione architectatum eſt? minime gentium: Ibis inuentum eſt, quoties illa conſtipatur auis, aquam marinam ſalſam roſtro ſubingerit aluo, eamq; iſtius acredine ſoluit.

Vtinam hoc empiricum inuentum, pſeudomedicorum ratiocinationibus nõ adulteraretur, nec viſcoſa certe, nec concretilia quæque enematum liquoribus commiſcerentur: quæ auide natura attrahit, attracta inteſtinis adhærent, nec a debili inteſtinorum calore digeri poſſunt, ſibi ſimile accumulant, donec obſtruant, vt ex colica flatuoſa fiat iliaca paſſio, quam paralyſis & arthrites concomitantur.

Quamobrem ſi Pſeudomedici medicæ materiæ primordia penitius ſpectarent, quæ experimento inueniuntur, minime aſpernarentur.

Capvt XVI.

An aqua medicata Anno biſſextili ſit ſalubris?

Pſeudomedici proprio commodo, pharmacopœorumque auaritiæ ſtudentes, quibuſcunque potuere modis, aquas medicatas rudi vulgo deſpicatui reddere conati ſunt:

Digitized by Google

nia, maiorana, endiuia, & reliqua medicamenta: ſimiliter & ipſum triticum: Ergo male agetur cum iis, qui biſſextili anno pane veſcuntur. Et cur quæſo magis mutentur aquæ medicatæ, quam fluuiales & puteales?

Ad allata exempla reſpondeo, fallaciam & commentum paſtorum eſſe, vt decipiant Dominos gregis, & vt ſuas fraudes & furta vel malam cuſtodiam, quam de grege habent, tegant. De mulieribus non eſt mirum, quod timeant, & imaginatione abutantur: quoniam hæc de natura ipſarum videntur eſſe: ſemper enim mulieres timent, ſemperque ſunt ſuperſtitioſæ, & donec durabit fœmina, durabit quoque timor & ſuperſtitio. Hæc quid poſſint, in Paracelſia noſtra de morbo mercuriali a nobis explicatum eſt. Quare eiuſmodi effectus anno biſſextili non imputandi ſunt.

Porro pſeudomedici proteruiam tegentes Saturni influentias prætendunt: Annus, inquiunt, biſſextilis eſt annus Saturninus: quo dominetur Saturnus, quod ſidus occulta ſua influentia generationibus & naturæ rerum tum frigiditate, tum ſiccitate aduerſatur.

Sequitur ergo q, & ratione materiæ, id eſt, aquæ, & ratione habitus corporis non erit anno biſſextili ſalubris aquarum mineralium potus. Quod autem annus biſſextilis ſit annus Saturninus, hoc pacto probant: *Annus Saturninus eſt motus, qui redit de quarto in quartum. Sed annus biſſextilis & ipſe eſt motus quaternarius, quia redit de quarto in quartum annum. Ergo annus biſſextilis eſt annus Saturninus. Saturninus vero annus eſt malus. Ergo inficit hæc inferiora, & aquæ medicatæ erunt anno biſſextili noxiæ.*

Sed quis Aſtronomiæ adeo ignarus, vt neſciat Saturnum non moueri de quarto in quartum annum, ſed de quinto in quintum.

Digitized by Google

Nonne Saturnus motum habet a cœlo? mouetur ergo in viginti annis; qui numerus non poteſt quaternario numerari; nec dici quod hic motus ſit motus alterationis, cœleſtia namque illa corpora nullam recipiunt alterationem. At quid eget longa refutatione? cum annus biſſextilis ſit inſtitutum humanum, quod ea, quæ a natura ſunt inſtituta, mutandi vim non habet: Sol eſt anni menſura, quia motus ille, quem Sol facit, egrediens a puncto arietis, & rediens ad idem punctum vocatur annus; ita vt annus nihil aliud ſit, quam tempus intermedium, quo Sol diſcedens ab ariete, redit in arietem: quod perficit 365. diebus, ſex horis & aliquot minutis. Et quia non poterat perfici annus niſi ex diebus: idcirco ſex illas horas & minutas Auguſtus Imperator voluit intercalare quarto cuique anno, vt fieret dies integer ex illis ſex horis. (: Nam quater ſex, viginti quatuor conſtituunt:) Et ita ex ſex illis horis, quæ ſingulis annis ſupererant, vnum componi diem, quarto ſemper anno Februario menſi addendum cõſtituit, quem annum vocamus biſſextilem. E quibus, quod motus Saturni non faciat annum biſſextilem, ſed humanum ſit inſtitutum, liquido conſtat: quocirca nullum hæc inferiora tranſmutandi ius habet, nec eſt malus nec timendus.

Valeat ergo hic pſeudomedicorum elenchus; quoniam cœlum bonis bonum, malis malum eſt.

CAPVT XVII.

An aqua huius fontis ſit medicata?

PLurimi nec odore nec ſapore nec pondere huius fontis aquam a ceteris diſcrepantẽ deprehendentes, hãc aquam non fore medicatam: ſed ea fruentes ex imaginationis abuſu ſanari autumarunt.

Duplex

Duplex enim eſt ægrorum extra medicinam ſanatio; Vna ex mandato Chriſti: Altera ex virtute imaginationis. Qui ex mandato Chriſti operatur, is iuſtus eſt: Qui ex imaginationis virtute quicquam facit, is perperam agit, quod imaginatione abutatur, eamq; in ſuperſtitionem efficaciter conuertat; Huic quidquam credit, contingit, is claudos facit quos odit, & maledicta eius verificantur: is ſanos facit quos amat, aut beneficos experitur, idque omne ex vi ſuperſtitionis, ex qua agit quocunque etiam medio adhibito.

Multo facilius id humanum genus, ſi aquæ alias forſan medicatæ, imaginationem impendat, ea ſemetipſum curabit. Nec inficiari hæc poſſumus, quin non perſæpe eueniant ita, quæ nobis imitanda minime ſunt, cum ſuperſtitione non careant, nec in aquam, nec in herbam, imo nec in ſanctum credere oporteat. D. Apoſtolus Petrus multos quidem iuuit, in ipſum tamen nemo credidit, ſed tantum in Chriſtum. Ex ſe ille nihil præſtitit; ſed tantum ex Chriſto; Itaque quod ex Chriſto fit, id ei, per quē fit, imputari minime decet. Si Chriſti mandatum ſit, vt crucem tollas, & ipſum ſequaris, cur imaginationem & fiduciam alteri impendis, & aliud cōcupiſcis! Adulterium hoc eſt maximum. Aſt eo pueri contaminari non poſſunt, cum ea ingenii ſagacitate nec pollent, nec vſum rationis habent, vt imaginatione abutantur.

Nihilominus huius aquæ vſu pueros & puellas a grauioribus morbis eſſe liberatos & ſanatos, multorum teſtimonio comprobatur.

Quare huius fontis vis & potentia aliunde quam ab imaginationis abuſu pendet.

Porro an quidam voto ad hunc fontem ſe abdicauerunt, & eius virtute ſanitatem adepti ſint, nos certo, cum in occultum videre non poſſumus, ignoramus: ſi tale quid euenit,

Digitized by Google

opus illis eſt, vt ſciant, cui voueant, & quid vouere poſſint, vt Deo gratum ſit: quod Theologis diſcutiendum determinandumque relinquimus.

Experimento nos quod omnes ratiocinationes longe, vincit, comprobamus, præter imaginationis abuſum, præter votum factum, huius aquæ vſu varia morborum genera tolli.

Non ergo alimentalis tantum, minus venenata, ſed medicata huius fontis eſt aqua.

Capvt XVIII.

An aqua fontis S. Annae vena aurea profluat?

CVm vndique ægri ad fontem S. Annæ; velut ad ἀχάριστον καὶ θεοδώρητον, agminatim & quaſi turmatim confluerent & ſanarentur, Miſochymicorum increbruit rumor; mineram huius fontis eſſe auream, qua vires corporis humani, vtut illæ langueant, reſtituantur, vt re iuueneſcere vtentes, vigoremq; inde incredibilem facultatum omnium corporis recipere videantur; Quocirca omnes Philoſophi, in auro πάγχρυσον καὶ ἀργυρόφορον quæſiuere.

Huius igitur fontis aqua cum ſingulares & obſtupeſcendos in grauiſſimis depellendis morbis effectus proderet, rati ſunt Miſochymici, ex auri virtute eiuſmodi prouenire; propriæ doctrinæ immemores, ab effectu mineræ cognitionem cuiuſlibet aquæ medicatæ non inueſtigari.

Quod ſi omnes effectus illi e ſalis minera, ex eorum dictis, vt paulo infra, oriantur, quo indicio mineram auri immixtam aquæ cognoſcerent? Non poteſt aurum domari a calore: ergo nec ſolui, nec miſceri aquis: quomodo ergo cognoſcent, aquam hanc vel illam habere aurum ſibi admixtum, ſi non miſcetur cum aqua:

Non

Digitized by Google

Non poteſt quoque aqua auri virtutem habere. Gloriatus nuper quidam Argentinenſis Medicus, aurum a calore domari poſſe, & methodum conficiendi aurum potabile ex ſolo auro, abſque vlla re addita, præter ignis vim, magno pretio vendidit, quem ignem lege artis Chymicæ, aurum per ſtybium expurgatum & in tenuiſſimas laminas redactum, ac vaſculis ad hoc ideonis libere, ne ſe ſe vſquam laminæ cõtingant, appenſum, dum exuritur & calcinatur in fornace ad hoc debite parata, per medium annum quam feruẽtiſſimum ſuſtinere oportet, quouſq; tandem laminæ illæ aureæ exemtu libero & frigidiori exponantur aeri, oleoſus quidam humor inde defluat, vt reſoluatur rubri coloris ſapore ſubdulci.

Hunc auri potabilis cõficiendi modum, nobiliſſimus quidam Heros experiri voluit, eoq; in labore ad viginti ſeptimanas progreſſus, ad ducentas vlnas maiores, quaternos cubitos capientes, lignorum inſumſit, vaſculis exemtis, inuenit ferramenta quædam, pro ſuſtinenda fornace parata, aureis maculis paſſim conſperſa, quæ vtraq; ipſorum facie, etſi latum digitum craſſitudine excederent, apparebant.

Nullum profecto vaſculum tantum, tamque diuturnum ferret calorem, quin non in rimas fatiſceret. Vana ergo illa eſt iactantia, aurum a calore domari. Multo minus aurum ſalis acrimonia, quibuſcunq; modis præparetur, ſoluitur; ſed ſolum calcinatur, & in alcool vertitur. Quod enim Miſochymici pro ſecreto venditant, aurum potabile non eſt. Ex Sale communi, quo condiendis cibis vtimur, aquam fortem vel oleum quoddam pinguiuſculum & graue conficiunt, in quo aureæ laminę, vel eius puluis per ſtybium prius, lege artis purgatus, trium dierum ſpatio ſenſim & paulatim liqueſcit, & in aquam conuertitur. Quod ſi aqua frigida rurſum ablues, calcem auri viuũ habebis. Nec verentur gloriari, hunc acrem

liquorem, in morbis diuturnis, putridis, & variis obſtructionibus, maximo cum emolumento ſe exhibuiſſe; quia præter hoc inquiunt, quod nimium ſit acre, vel vrat, ſumme eſt penetratiuum: ideo Apoplexiæ, paralyſi tam linguæ, quam reliquarum partium, ſpaſmo, retentionibus menſtruorum, & vrinæ, calculo, quem mirabiliter comminuit, ictcritiæ, & principio hydropis aperiendo, reſtaurando appetitum, ventriculum roborando, vomitum cohibendo, optime medetur, & confert ſyncopæ, tremori cordis, & melancholicis mire ſubuenit, medetur omnibus venenis, præſertim vero mercurio infectis. Doloribus iuncturarum ex morbo Gallico curatis per vnctionē Mercurii exhibitum, & inunctum ſubuenit, gargariſatum cum aqua roſarum vlcera putrida faucium & colli ex morbo Gallico, etiam vbi calores adiuncti fuerint, egregie curat.

Hæc olei Salis encomia, quod pro auro potabili venditant, adeo cœco impetu ducuntur, vt quod in Chymicis vituperent, mox ſummis laudibus, ſi eius inuentionem ſubornent ac ſibi aſſcribunt, efferunt.

Vt vero fucum latentem tegant, chymicorum facile Principem Gebrum ſibi ſuffragari iactitant, qui cap. 22. libro 1. aperte docet Sale omnia ſolui. *Omne* inquit, *quod ſoluitur, neceſſe eſt Salis aut aluminis vel eorum conſimilium naturam habere: neque inueniuntur alia ſolui, præter illa.* Igitur quæcunque ſoluuntur, neceſſe eſt per illorū naturam ſolui, id eſt, in aquam redigi.

At credo, Miſochymici ſicut nec cetera Philoſophorum dicta, ita nec hunc locum intelligunt: quare eos ad auctorem libri, qui correctio fatuorum inſignitur, relego. *Duplex* inquit *eſt corporum ſolutio, vna in Mercurium, ſcilicet per Mercurium. Altera in aquam Mercurialem. Prima corporum ſolutio*

non

non eſt alia niſi reſolutio, id eſt, per ſolam reſolutionem ſeratum aperiatur, propter ingreſſum naturæ unius in aliam. Altera fit non per ſolam diſſolutionem ſulphuris immaturi in Mercurium, ſed per putrefactionem corporis & ſpiritus in humido: cum putrefactio omnium naturarum ad inuicem ligatarũ, fit ſolutio & ſeparatio.

Ex quibus patet, Gebrum loqui ſolummodo de ſolutione violenta, quæ corpora in alcool vertit. Quod ſi Miſochymici Gebrum millies legerent, nõ comprehenderent id, quod aurum ſoluit: hoc enim omnes Philoſophi occultarũt, etſi cum Pontano omnium diſtillationum genera, ſicut Geber, Archilaus & alii fere omnes pcipiunt, tẽtauerint, nihil inuenient.

Alii ſale cranei humani, quin & vrinę ac ſanguinis Sale moliri tentarunt: alii oleum garyophyllorum & Caphuræ & vitrioli ſolui aurum poſſe ſemetipſos infatuarunt; Alii aurum tartari Sale cęmentatum vini ſpiritu ſulphur extrahi opinantur, verum Salis ſpiritus poros auri ingredientes ſpiritum vini rubro colore tingunt. Ignorant ergo Miſochymici, qui aurum ſoluatur; ideo Princeps Philoſophorum Ariſtoteles ſolum aurum inter corpora inferiora incorruptibile prædicat.

Quod ſi aurum nullo agente Miſochymicis cognito donari, aquis quoq; miſceri non poteſt; fruſtra iactitant hanc vel illam aquam aurum habere ſibi admixtum; Si cum aqua non commiſceatur, certum eſt, quod aqua nõ poteſt habere ſaporem vel odorem vel colorẽ auri. Eſto, quod aurũ in propria vena habeat colorem nigrum, & quandoq; colorem argillæ, & ita aqua, quæ habebit in ſe aurum, erit colore vel nigro vel argilloſo; tamen non poterimus aſſerere, quod quotieſcunq; viderimus talem aquam, habet in ſe aurum, quia color ille poteſt aliunde naſci.

Ergo aqua habens aurum admixtum, non cognoſcitur odore, nec guſtu, nec colore. Sed aqua fontis S. Annæ nec

nec atrum, nec argilloſum colorem habet; quo ergo cęco impetu agitantur Miſochymici, vt ipſi aurum admixtum aſſeuerent! Quod ſi aurum non ſeparent a calore, tanto minus vincetur a calore naturali corporis viuentis: Ideo aqua illa nullum edet effectum; quia ſi quid debeat vſum aliquē corpori noſtro præſtare: opus eſt, vt a calore cōcoquatur naturali. Quare aquas habere aurum, non poteſt cognoſci, & ſi mille annos calor in aurum ageret, nunquam ipſum cum aqua miſceret.

Hoc ergo Miſochymicorum iudicium, præter rationem prolatum, ad Garamantas relegetur.

Enimuero negandum non eſt, quin pluribus in locis, aurum a natura iterum in aquam diſſoluatur, quæ auri proprietates in ſe retineat, & admirandos effectus in expellendis morbis prodat; minus tamen hæc innoteſcit, cum nec ſapore ab aqua communi diſcrepet. Ob inſcitiam ergo neglectui habetur, nec eius experimenta inclareſcunt: eo quod in locis ab hominum frequentia remotiſſimis & incultis producat natura.

Aſt quo inſtrumento reſerationem auri natura moliatur, qua nempe claue ſeratum aperiat, omnes inquiunt, omnes ſcire auide appetunt; huius ſolius gratia tot lampades accenduntur, tot, tantique labores exantlantur. Non igne elementari, non ſidereo, non talium acredine, in quibus tot retro ſeculis fruſtra laborarunt pſeudomedici, natura vtitur; Sed eo, quo connectit auri compagem, eodem quoq; reſoluit. Nam compoſitionis & reſolutionis vnus idemque eſt auctor, motor & rector. Sic calor clibani panis formam coagulat, calor Archæi eandem panis formam reſoluit. Intelligite ergo diſſolutionem retrogreſſum quendam eſſe. Quæcunq; natura gradatim prorſum cōpoſuit, ea retrorſum nos ſoluere debemus

mus; Et quamdiu Miſochymici huius ſolutionis ignari & imperiti ſunt, tamdiu ſaltem cornutos & tyrones agunt. Sed ne a ſcopo iterum deflectam, omnibus ſatisfacturus, dico: Aurum ſolui a Sale Sulphureo & pretioſo naturæ balſamo, quo omnia animantur & vegetantur: vnicum illud puto ſulphur, quod totam terræ ſuperficiem irrorat ſpiritibus balſamicis, eiuſq; interiorē ſinū irrigat pretioſę & viuificę aquę vitę & nectaris naturalis ſaluberrimo & vtiliſſimo liquore, vnde omnia reuireſcunt, & effloreſcunt, & quæ mortis ſpeciem pręſe ferunt, vitam recipiunt, & reuiuiſcunt. Hoc aurum ſoluit, & eſt vnum de maximis naturæ ſecretis: Cum ipſo ſimiliter commiſcentur ſpiritus, & figuntur per ipſum maximo ingenio, q̃ nō peruenit ad artificem duræ ceruicis, & pectoris. Ab hoc multum ſenex ille Hipp. aberrauit, ſolum imaginationi impendens, qua ob longam vitam, propriam filiam in quercum mutauit.

At non leuis hic oritur dubitatio, an non ab ipſo balſamo aurum reſolutum vires ſuas habeat, an ex ſe ipſo? Si quidem hoc balſamū per ſe inſtar medicinæ vniuerſalis eſt ad omnem cutim leproſam, vlceroſam, & quauis alia labe fœdatam, tollendam & renouandam, & ad corpus quauis ex parte vitioſum, putridum & in fruſta mox collapſurum, ita emundandum, vt in primum, floridum, & ſanum euadat. Huic noſtræ ſententiæ ſuffragari videtur Medicinæ Monarcha, Mercurium vitæ ipſi Philoſophorum lapidi, & primo enti multis paraſangis præferens cuius vires in forma ſpecifica tam potentes agnouit, vt vetus a recenti, vel ſenectutem a iuuentute ſeparent, quam poſteriorem augent, ac ita renouant ætatem, ſeparando impurum, vt inueterata vita ſuas, vt antea, vires efficaciſſime recuperet; quinimo ipſum lapidem ex electro, & non ex auro confici, quod aſtrum Solis vocat, docuit.

At hunc vitæ Mercurium non in auro, nec ex auro, nec cum auro elaborauit; ſed ex duabus radicibus, nempe e Mercurio eſſentificato; & antimonio, reſolutionis & coagulationis opera, arcanum iſtud produxit.

Hinc Auctor Panaceæ ſuam conſequutus gloriam. Doctiſſimus Martinus Rulandus in eius locum ſuum metallorum crocum, ex quo aquam ſuam benedictam, ſpiritum vitæ aureum, aquam antipodagricam, antepilepticam & alia, quorum numerum longum concinnat, ſubſtituere forſan voluit.

Verum nemo hoc prçter ipſum, qui corda ſcrutatur, nouit, cum hactenus Rulandus nullius adhortatu ſecretũ hoc manifeſtare voluerit. Recte Libauius ipſum monet; *debes hoc Rulande medicinæ noſtræ, vt tuo ingenio creſcat, debes ſaluti communi, potiſſimum poſt* DEVM *Opt. Max. natus es, hac vetat occulta habere, quæ* DEVS *ipſe manifeſta voluit, nec tam lucrum, quam publicum emolumentum reſpiciendum eſt.*

Probus ille Bernhardus G. Penotus a portu, hac noſtra çtate de Medicina omnium optime meritus croci etymo deceptus, & cum ipſo multi alii doctiſſimi viri, quinquennies præcipitatum argentum accepit, eoque infeliciſſime (excepto in morbo Hiſpanico) vſus eſt.

Non ergo immerito Regius ille Medicus excellentiſſimus Quercetanus, dogmaticorum reſtaurator filium Doctiſſimi Rulandi, ſuo croco iam in lucem edicto allicit, vt tandem ſecretum hoc luce dignum, vel ſolum Hermetis filiis reuelare dignetur. Quercetanus ſimiliter metallorum crocum non ex auro, ſed ex magneſia Saturnina, opalina & paradyſi glacie ſeu prunellæ Sale, calcinatione Philoſophica aperta, in vnam fundit maſſam. Ex qua aquam ophtalmicam, Rolandina non inferiorem, ſed energiæ plenam, & cum cruſta panis Antepilepticam concinnat.

Ra-

Radix illa Sulphuris eius aurei diaphoretici, in lixiuium diffuſi, aceti potentia ad fundum propulſi, tot & tantas rerum variarũ naturas complectitur, vt mortalium nemo, niſi prius expertus, id poſſit credere. Ad noſtrum vt reuertamur balſamum Maximum illud Bezoardicum minerale non ex auro, ſed vt recte id Philoſophice deſcribit Quercetanus, ex ſpuma duorum Draconum in pugnam prouocatorum, vel balſamico Sulphuris & Salis ſpiritu vegetabili perficimus.

Hac pugna magnarum turbarum, ebullitionum & ſeditionum venenum iſtud, ipſa vipera deterius, in ſummum alexiterium ſaluberrimumq́; remedium, quod eius Nepenthes mirifice exornat, conuertitur. Eiuſmodi pretioſis ac ſelectis Hermeticorum floribus mirifice ſpagyricam exornauit artem, nec tam arduum vt excellens ſecretum celare voluit recte nobiſcum ſentiens. Nihil Sole excellentius quia nihil communius. Quæ igitur ad communem vſum Medicinę pertinent, diu occultanda non cenſeo, quandoquidem operationes ſpagyricæ per ſe ſunt laborioſæ ac difficiles, Ipſe Helenæ Nepenthes ita parare ſoleo vt ſequitur.

Debiliori prædictorum Draconi Martem ante pugnę cõgreſſum, deglutiendum propono, quo deuorato, ad dimicandum vtrumque produco, confeſtim magnas ebullitiones & ſeditiones citra Pyracmonis Acmonidiſque opellam excitant, vt ipſum Iouem fulminantem, & maximo fragore & reboatu igneam flammam ex ipſo gelu euomentem videbis. Apparente ſerenitate, deuoratum Martem abluo, & ſolari æſtu reſuſcito. Quem cum vtriuſque Draconis ſpuma, & ſulphure prædicto vegetabili, in crocum aureum per debitos mutationum gradus congelo.

Hic metallorum crocus, ſupra candentem laminam abſq; fumo fluens, in omni liquore facile ſoluitur. Medicina hercle magnarũ vitium.

Qui artem ex profeſſo colunt,& manualem operationem crebro exercuerunt, facile dicta hæc mea percipient. Quandoquidem artis myſteria rudibus ignariſue pandere, eſt illis arrogantiam proteruiamq; adaugere, ſummo cum virorum doctorum contemptu.

Vanum prorſus eſt credere, medicinę, ſicut & aliarũ omnium artium perfectionemq; eo perueniſſe, vt per tot temporum ac ſeculorum mutationes, nihil in ea immutandum, nihil corrigendum, nihilque ad dendum, aut demendum obiiciatur. Neque vllus eſt, modo animum paulo attentius aduertat, cui id ignotum eſſe poſſit, præter Cynicos iſtos, quibus certe multo iuſtius aſini auriculas Dii dederint, quam Midæ: repertis enim frugibus glandem defendunt, nec cum gryllo in hominem redire volunt, dum pharmacopæis rudem illam & ineptam medicamentorum compoſitionem admittunt, & collaudant.

E. Num magnę artis & eximii laboris, omnia ſaccharo inquinare? quid in ſyrupis aliud quam ſaccharum, cum minima ſucci quantitate! Quid præter ſaccharum in rotulis, fabulatis, confectionibus? Præter euanidum puluerem. quid? deſtillatæ aquæ ſimplices quid? puriorem Mercurii liquorem ipſe æger ex fonte, nunquid ſi hæc intelligeret, hauriret? Margaritæ, corallii, Hyacinthi & alii pretioſi lapides quid? Dudum a viris doctis comprobatum eſt, ea a natura & calore ſtomachi alterari non poſſe.

Hæc tamen Cynici iſti ægris ingerunt, quæ ſi non ægrum tamen Pharmacopæum reficiunt. Eiuſmodi Martinus Rulandus S. Cæſ. Maieſtatis Archiater in ſuo Chymiatriæ propugnaculo. q. 21. viuis depingit coloribus: *Nonulli*, inquit, *magnam ſcientiæ gloriam arroganter in ſe tranſmouent: quidam laboris fugientes diffluunt ocio: aliqui ſimplices & imperiti: quidam*

vero

vero balatrones Aſiatici, qui alienam offuciis ſua pecuniam contrahunt, Medicis ſcurriliter imponunt, & fucos faciunt. Hi digni ſunt, quos Magnates ſibi calfactores, mediaſtinos, veſtigatores & coryceos conſtituant. Hinc nō immerito de iſtis queritur Paracelſus, defenſione quinta, *Cum ad medicinam*, inquit, *tam diuerſa natura homines confluant, qui lucro priuato certatim omnes inhiant; me quidem pro mea parte, medicina haud pudet leuiter, cum video, quam tota impoſturis nunc ea corrupta ſit. Hodie namque vel ſceleſtiſſimus quiſque carnifex aut leno, aut canicida ex adipe humano aut canino aurum cudere, ac per eos, morbos vniuerſos ſanare conatur; cum tamen ipſa conſcientia teſte conuincantur, quod præter vnicum curandum morbum, aliorum permiſſionem neutiquam habeant: nihilominus quæſtus proprii ſtudio ſuſcipiunt ægros, quicunque demum ipſis offeruntur vndecunque.*

Sic ergo in tribum Medicorum ſe inſerunt peſſimi etiam quique & ignauiſſimi ſcurræ, venum ſua remedia obtrudentes, vtcunque vel quadrent vel commodent. Hoc pacto qui aurum in loculos concatenare, ac magnificas exſtruere ædes nouit, is laudum primas obtinet, hunc amplis bullis & ampullis exornari oportet.

Summum dedecus, immo fatalis pœna eſt, huiuſmodi facinoroſos homines non agnoſci; cum tamen quam ſcimus arborem frugi nō eſſe, ſecuri deiiciamus admota, & in ignem ingeramus. Sed decipiuntur homines; eo quod Magiſtratus videant in illos humanitatem; & Pſeudomedicorum ad omnem nutum in eoſdem obſequia.

Verum ipſis minime vertatur vitio, quod cuiuſuis generis & dignitatis homines doctiſſimis ſuis in tranſennam dolis ducant: mundus enim vult decipi.

Ad prædictum modum, Cynici iſti Pſeudomedici thermas aureas, haud ſecus vt confectiones ex auri puluere conglobatas, vulgo medicatas, in quibus ramēta auri reperiātur, perſuadent.

Eiuſmodi aquas reperiri minime dubitamus: Scatēt enim flumina iis referta, e quibus in Carinthia Reuerendiſſimi ac Illuſtriſſimi Principis ac Domini D. Ioãnis Philippi, Epiſco-Bamberg: Principis noſtri clementiſſimi ſubditi aurum lauant; ſed medicationi amnes iſtos conducibiles fore, ſicut & metallorum pulueres, quocunque modo ablutos negamus.

Quæ namque calore rurſus in metallum funduntur, medicaminis virtutem nõ exſerunt; nec fieri poteſt, vt Archæus noſter ea ſoluat, concoquat, & potentiam in illis latentem in actum producat.

Capvt XIX.

Ad quod genus aquarum medicatarum aqua huius fontis refertur?

Miſochymici cum ſapore ab aquæ communi ſeu alimentali hanc diſcrepare minime deprehendant, ad ſalium genera referendam haud credunt; ipſam tamen medicatam eſſe, ob populi conſenſum diffiteri nequeunt. Quare ad lapidum metallorumq; genera hanc aquã reducunt; Sed eorum error facile ex eo conuincitur, quod totus tractus illius montis nullos lapides pretioſos, nec metalla perfecta contineat, ſed ſolum pyrites magna vbertate effodiatur, quæ non lapidibus, nec metallis, ſed marcaſitis annumeratur: nec minera illa frigore, ſeu aqua frigida ſoluitur, ſed intenſiore duntaxat calore liqueſcit, & Sulphur exſtillat.

Ideo hæc aqua Sulphurea non eſt, cum minera fonti non ſit natalis, ſed extrinſecus illata: quod teſtantur ſcobes prope fontem effodicatæ: Namque cum eorum garritu, ſpe venæ alicuius aureæ, prope fontem vlnarum aliquot altitudine aperiebatur ſolum, rubra terra, eaque valde ſicca & rara reperta

certa eſt: ita vbi nullum venæ alicuius aureæ indicium, appa-uit, omnem laborem perdidere.

Mirum profecto eſt, Miſochymicos poſt deſtillationes, tam diuerſos lapides, in ipſa aqua in atomos ſolutos humore huius aquæ concoctione euacuato, in vnam maſſam concretos dignoſcere, cum 4. herbas, ipſis neſcientibus, in puluerem redactas, quales ſint vel fuerint, ne toto quidem anno ſuſpicari aut ſubolecere poſſint. Sed quid hoc mirum dico, riſu ſane dignum eſt, quod aſſerere non erubeſcunt, ſe poſt diſtillationem, lapidem ærarium, glaream, plumbum, cuprum reperiiſſe in fundo cucurbitæ. Quod ſi ita eſſet, medicata non foret hæc aqua. ſi enim coctione aqua exhauſta, eius fœces in metallum fundantur; ſolutum non fuit metallum, ſed in ſcobem duntaxat, ſeu alcool redactum, & aquæ immixtum: vnde crudum metallum, & crudos lapides aquam lambendo ęgri deuorarent, quos Archæus ventriculi nequit ſoluere; ſed per loca a natura deſtinata rurſum indigeſta eiicit, nec vim medicatam corpori, imprimerent, quoniam eorum virtus in actum exſeritur.

Quare hæc aqua neutiquam eſſet medicata. Quæ enim talis eſt, neceſſario requirit, vt metallorum vel lapidum compages, reſoluatur in primum ens. Hinc aqua forti vel Regis metallum non ſoluitur, ſed in alcool dũtaxat calcinatur, ideo nec medicata cenſetur.

Natura vero metalla & lapides, ita reſoluit, vt nunquam rurſus in metalla fundantur, tunc potabilia ſunt, & morbos arcent. Quod Chymici eiuſdem naturæ ſpiritu vegetabili præſtare quotieſlibet poſſunt, & metallum potabile conficiunt, quod nunquam niſi poſt milleſimam regenerationem, in metallum reduci poteſt.

Ex his patet, quam vana ſit illa Miſochymicorum iactan-

tia; de quibus certe conqueritur Philoſophus, dari quoddam genus hominum, quod non vult, nec poteſt erudiri.

Quamobrem vt ad quod genus medicatarum aquarum hic fons referatur, dicam, ſolos Hermetis filios alloquar.

Scitote infra hunc fontem leonem viridem, roboris, virtutiſque potentia præſtantem, cui ſimilem nec Goſlaria, nec Vngaria, nec Roma mũdi caput, alit, latere, qui calore ſubterraneo, vel antiperiſtaſi in iram agitatus, ſuo habitu proprios necat filios, & rubore ſuffundit. Horum oſſa niualibus aſtris adeo torquentur; & Saturni falce diffinduntur, vt lacrymas glaucas, at dulces rectà ſurſum in Triualuia ad Yliadum propellant. Papæ ſuauius ipſo nectare & ambroſia refrigerium, quo aſthmaticis, grauiter tuſſientibus, cordiacis, febricitantibus, calculoſis, apoplecticis, epilepticis ac podagricis ſuccurritur.

Naturà filium docet, vt caput leonis mortuum proprio liuore imbibitum; æſtu torreat; ac brumali gelu ad vitam reſuſcitet. Hunc ergo non fugito laborem, eiuſque habitum colligito, rectificato, & eo caput mortuum irrorato, vt eius halitu turgeat, primoque corporis robore iterum ſuffulto & conquaſſato, & in altum tollito, hoc eſt, ſublimato; demum hyeme madefacito, nec quenquam repetiti laboris pœniteat, ſpiritum dulcem & ſanitatis cuſtodem impertiet, quem cuſtodito, ne æſtu congeletur. I T E R V M repeto.

Calcinatum leonem ipſum leuigato, & figito in limum, ita ipſi dominaberis, alias ferox & fugax eſt, nec ferreis ſe ſtringi patitur catenis: ita ligatum igne torrito, & ſufflabit ſpiritum, hunc bene mundato à fœcibus; & ad Elyſios campos vt inclareſcat, mittito; eo reficito caput mortuum, vt priſtinum ſibi adſciſcat robur, caloris auxilio: ſic confirmatum terito & ſublimato, prodibit diuerſicolor, quem ſpiritum, ne

fures

fures eum exſpolient, tenebroſo in loco abſcondito, ibi ipſe vobis cum affluentia iucundum nectar lacrymetur.

Hoc iam non intelligenti, datum non eſt arcana naturæ rimari, ſed te tuique ſimiles ad ruralia opera exercenda deſtinauit naturæ auctor aut rector. Clarius hæc proferre non poſſum, nec licet. Hoc tamen additum volo, ſi hæc naturæ arcana e marcaſitis vel ſalibus elicere coneris, neceſſe eſt, vt gradus mutationis a Monarcha in labore lapidis arcani præſcriptos, ſedulo obſerues, quo neglecto ordine, omnis tuus labor in caſſum ibit.

Cum primis corpora calcinanda ſunt, idque non amalgamatione, qua metalla cum duplo & triplo argenti viui commiſcentur, & exſpirante hydrargyro, in alcool calcinantur.

Non fumigatione, qua perfecta corpora afflatu plumbi, hydrargyri, aceti, fragilia redduntur. Non aqua forti vel Regis, qua videntur in aquam tranſmutata.

Non ſtratificatione, qua lamina aceto, vrinaue inſperſa, ſupra ſtratũ, de corroſiuo in vaſe clauſo, vel aperto, ad ignem gradatorium, locantur, in minimas partes corroduntur.

Non granulatione, qua res in granula comminuitur, dum liquata metalla, in aquam per colatorium, vel ſcopas effunduntur, in minimos globulos diſperguntur.

Non leuigatione, qua res ſupra Porphyrium cum lapide in leuiſſimum puluerem attritu leuigatur. Nec etiam tephroſi, hoc eſt, cinefactione, qua res in alkool incenſione, ac combuſtione abit: ſed per ipſam Tetanoſin, quia corpus vndiq; igne reuerberatur, donec in calcem abeat.

Vt autem hæc calx ad maiorem perfectionem exaltetur, altero mutationis gradu elaboranda, hoc eſt, ſublimanda:

Non eleuatione, qua ad ſupremam duntaxat ſuperficiem res propellitur, eiq; inſidet, vt quibuſdam rebus accidit ſiccis,

Digitized by Google

vbi immediate, ex re ipſa ſublimatum efflorеſcit, eique cohæret proxime in ſicco, vt quando ferrum aceto & ſale illitum, eius Mercurio ad ſuperficiem ſublimatur.

Quod ſimiliter & humidis quoque euenit, cum e re in humore excedente collocata, ſublimatum enatat, emergitur ad ſummum, vbi ſubſiſtere apparet, vt quando deſtillatione, per vnicum roſtrum aqua & oleum euocantur, oleum ſummum petit (ſolo oleo Cinamomi excepto, quod ad fundum cadit, qua nota, an adulteratum ſit, cognoſces) non inquam eleuatione, ſed exaltatione, qua videlicet per diſtantiam, hoc eſt, ſi inter ſublimatum, & caput mortuũ, interuallum æreum intercedat, res in altum tollitur, qua res diaphaneitatem, leuitatem, & ſplendorem nanciſcitur. Hiſce acquiſitis tertiò mutationis gradu ſoluatur, quo continuitas & compages eorum dirimitur; non ſeparatione, qua corporis partes a ſe inuicem ſeparantur: non abſtractione, qua cum inſtrumento partes diuerſæ a ſe mutuo diſcluſæ, altera ab altera diſtrahitur, quod ſurſum in rebus ſiccis, deterſione, pede leporino, penna, cultellis, &c. in rebus fortiter cohærentibus, extractione, vt forcipe, lima, radula, &c. in rebus humidis ex hauſtione, vt fiſtulis, &c.

Deorſum ſubductione peragitur, idque filtratione & clepſydria, quando liquor per vaſis ſolidi ſubtus perforati oculum ſubducitur, vt in mineralium fuſionibus, & ſubductione oleorum ab aquis. Filtratione, quando per filtrum tenuis aquoſitas tranſit, reſiſtentibus ſpiſſis & oleoſis, quod fit per chartam empyreticam, pannum, ſetaceum, lineum, manicam Hippocratis, corium, ſtramina, &c.

Nec ſoluuntur abſceſſu, quo partes naturarum diuerſarum, e commiſtione abſcedunt a ſe mutuo, & ad regiones diſtinctas feruntur, abſiſtentes mutuo.

Nec

Nec diſceſſu, quo partes vnitæ caloris ſoluentis efficacia ſeparantur. Nec exſpiratione, qua pars in ſpiritum attenuata diſcedit, vt in humidis, quando diuaporatione pars corporis ſubtracto calore ſeparatur: ſic res ſublimandæ diuaporantur. In ſiccis, quando exhalatione ſpiritus ſicci per calorem in aerem eleuati, diſcedunt: ſic metallorum fumus in Realgar concreſcit. Non reſolutione commixtorum, qua partes inter ſe commixtæ reſeratis clauſis internis, operante calore, per humorem diſcedunt; vt ſi acetum, lacti infuſum ſeparat, ſerum, butyrum & caſeum, vel metalla commixta in Regulum funduntur.

Non dilutione, qua foſſilia aqueo lauacro diluta, ita ſegregantur, vt grauibus ſubſiſtentibus, leuia emineant, medium occupent media, quæ perficitur motu naturali, dum grauia fundum petunt, vel motu violento, quo ad latus incuſſu materia pellitur, perficitur id per lintrem humili margine, oblongam, & altera parte in acutum tendentem, quæ manibus huc & illuc agitatur, ac lutum metallicum, immiſſo deſuper aquæ riuo in eo lauatur, donec grauior pars ſubſideat, excuſſa leuiore: ſic in Carinthia e luto diluunt aurum.

Non liquatione embaptica, qua res in humorem demerſa eouſque detinetur, donec delicuerit; ſic gummata aceto immerſa ſoluuntur.

Non liquatione halituoſa, qua res radiis ſolis, vel igni exponitur, & a calore ſoluitur, quo modo liqueſcunt olea & ſulphura. Sed liquatione vaporoſa, qua ſalia in ſubtilem puluerem redacta, aeri vapido & frigido exponũtur, & humeſcendo in liquorem ſoluuntur.

Soluta quarto mutationis gradu ſcilicet putrefactione, qua viuentia intereunt, ac demortua reuiuiſcunt, ad altiorem ſubſtantiæ, ac virtutis dignitatem promoueri debent,

Digitized by Google

non fermentatione, qua videlicet anima cum corpore incorporatur, vt ei naturalem, odorem, guſtum, & colorem per naturalem inſpiſſationem rerum ſeparatarum inſtauret; ſic requiritur, v.g. ad potuum fermentationem, fex e vino, vel cereuiſia, qua ferueſcunt, & ſeceſſu facto repurgantur. Ad maſſam frumentaceam commune illud fermentum acidum. Ad fermentanda metalla, oleum Solis & Lunę, quod eſt fermentum odoratum fragrantiſſimum; ſed circulatione, qua liquor purus per circularem ſolutionem & coagulationem in pelicano, agente calore, maturatur. Hæc liquorem attenuat, in aerem conuertit, ac rurſus in liquorem fundit, donec ipſum in terram mutet. Tota hæc operatio peragitur, in fimo, vel Athanare, per menſem ſuum, donec circulatio abſoluta ſit.

Terra hæc benedicta quinto mutationis gradu deſtillanda venit, non per deſcenſum, vbi abſque eleuatione prolectatus calore ſubtracto liquor deorſum diſtillat, vt ſi eliquatus, e re ſuccus per ſuffurnium ſubducitur; & deſcendit, vel per fuſionem, vt quando calces metallorum, fuſione reducuntur, vel per deliquium, vt quando calcinata inclinatæ tabulæ impoſita, in loco frigido guttatim ſoluuntur, vel per ouorum acetabula ſuſpenſa ſuper bucillis diſpoſita, dato foramine ſubterlabendi, &c.

Nec per deſcenſum, quando in deſtillatione deſcenſoria liquor prolectatus, calore ſupra admoto tranſſudat, guttatimque in receptaculum defertur, quod per inhumationem deſcenſoriam fit, quando in terrę foueam, cuius latera incruſtantur argilla, ponitur olla, ad hoc munus accommodata, cui datur ignis circularis, quo pacto olea ex lignis, ſuccino. &c. deſtillantur. Vel nonnunquam per ſartaginem, quomodo deſtillantur flores lento igne, vt odorem, & colorem ſui floris retineant, ſi in vmbra reſiccati ſint, vt nonnihil flaceſcant, olla locan-

canda eſt in àqua frigida fere vſque ad collum.

Non per aſcenſum, recte per alembicum, vtpote quando cucurbitæ rectæ, vel veſicæ imponitur alembicus roſtratus ſimplex, vel multiplex cum totidem roſtris ad diuerſos liquores vna opera excipiendos. Nec per Balneum roris, in quo vapor duntaxat, vas continens reuerberat, quo pacto flores, & quæ facile aſcendunt, deſtillantur.

Non per balneum Mariç, cuius calor eſt plerumque primi gradus, & competit herbis, quæ pulueriſatæ in proprio ſucco, prius debent per triduum macerari. Non per balneum ſiccum, vt ſi catino res imponãtur veſicæ amplæ ex cupro ſtrannato, cuius operculum eſt alembicus nõnunquam ſerpentina, & fit in furno aceſiæ cum minori moleſtia.

Non per veſicam, non per cacatos. Non per Solem, cryſtallos, parabolam, &c. Sed hæc deſtillatio oblique per inclinationem inſtituenda eſt, vbi vas ſubſtantiam continens in latus inclinato roſtro, prorſum ponitur, & dicitur deſtillatio per retortam, quæ fit in arena, vbi calore terra noſtra benedicta reſoluta halitum ſpirat, qui in vaporem mutatus, per ſtillicidium in excipulum infra locatum, ac ſigillo Hermetis fortiter retortæ agglutinatum, coagulatus, defertur.

Tandem hæc aqua cum volatilis ſit, ſexto mutationis gradu ſcilicet coagulatione, quæ eſt rerum mollium induratio, ſpirituumque volatilium confixatio coaguletur. Non per coactionem diuerſorum corporum, qua diuerſa per minima vndequaque in vnam maſſam coagulantur. Neque per incerationem, qua res ſicca humore per combibitionem lentam, ad conſiſtentiam ceræ remollitæ coagulatur, quo pacto, lacte virgineo inebriatur. Magneſia ad iuſtam coagulationem. Neque per incorporationem qua res humida cum ſiccis in vnum corpus per formam maſſæ con-

temperantur, ſicut Pharmacopæi pilulas conficiunt. Neque per colliquationem, qua plura fuſilia in igne ad vnam maſſam per eliquationem commiſcentur. Huius opera Chymiſtæ naturæ æmuli gemmas fundunt. Neque per confuſionem, qua actu liquida, quæ per ſe fluere poſſunt, coniunguntur, vt ſi tabulata conficiuntur e ſaccharo & tragagantho.

Neque per conglutinationem, qua manente natura conglutinatorum, per gluten coniunguntur ad coagulum, vt ſi per vernicem partes agglutinantur.

Neque per ſegregationem, qua quibuſdam ſegregatis reliquum concreſcit, calore, quo vaporat paulatim humor, qui erat cauſſa fluoris, ad conſiſtentiam craſſiorem: ita Pharmacopæi extracta coagulant.

Neque per coactionem, quæ fit ſolo frigore, vt galatinæ vel plumbi fumo, corroſione æris viridis, vt hydrargyrus.

Vel præcipitatione, qua ſpiritus ſalis res humidas coagulat: quo pacto Mercurius medicante Salis ſpiritu fixatur. Sed per comprehenſionem, qua totum ſimul comprehenſum remiſtumque ad vniformem ſubſtantiam congelatione coagulatur, vbi calor ſpiritus, volatiles in ſubſtantia molli propria confixat.

Hoc labore corpus ad ſubſtantiæ fixæ puritatem coagulatione, deſtillatione, circulatione, ſolutione, ſublimatione, & calcinatione ſeruata, ſubſtantiali craſi ac radice exaltatur, vireſque præſtantiſſimas acquirit vt puritate ſua corpora fingat, morboſque arceat.

Qui igitur talis naturæ præparator eſſe vult, hæc illũ tranſire oportet: alias merus popinarius aut coquus, aut tortor erit. Requirit enim natura, vt omnimodo præparatio in homine ſit, velut in ipſa. Hoc eſt, vt eam Magiſtram ſequamur, non cerebri noſtri ineptias. Quid pſeudomedici ac ſeplaſiarii

aut

Digitized by Google

aut fermentant, aut putrefaciunt, aut digerunt, aut exaltant? Nihil quidem illis ſatis eſt, ſi variam quandam iuſculorum miſcellam concinnant, & ſic homines turpiter decipiunt. Quis laudet Medicum, qui modum ac rationem naturę non didicit? aut quis huic fidet? Nihil enim aliud eſſe debet Medicus, quam ipſius naturæ conſultus, qui eius naturam, proprietatem & conditionem apprime calleat; ſi iſta ignoret, quid obſecro poſſit in diſſolutione? Tam rudis eſt Miſochymicorum ſimplicitas, vt plerique omnes putent, in contundendo omnia ſita eſſe, adeoq; ſufficere, ſi ſcribant, Criberentur & miſceantur, fiat puluis cum ſaccharo. Phuy Diabole.

CAPVT XX.

Cur aqua huius fontis non ſit acida, ſed dulcis?

QVOD ſi mireris, quomodo minerale huius fontis acredinem ſuam & vim corroſiuam, qua vt leo in omnia corpora ſæuit, exuat, ac deponat, en natura ipſa foris ſtans, te docet & clamat:

Omne manifeſtum eſt ſuo occulto contrarium.

Leo hic noſter colore, vt oculus iudicat, viridis & Lazurius eſt; ſed ſi occultum in ipſo conſpicias, rubrum eſt. Id quod occultum eſt foras non erumpit, niſi corpore occiſo & mortuo. Mortuum corpus omnis virtutis expers, & ad agendum ineptum. Quod ſi reuiuiſcat, centuplo fructu & virtute reſurgit, & vitam glorioſam agit.

Qui ergo neſcit occidere, & a mortuis reſuſcitare, naturam non agnoſcit. Leo hic noſter, ſapore acutus, acer, & valde corroſiuus, quod ſi eius occultum fit manifeſtum, dulcis, ſuauis ac blandus eſt: ideo omne diſruptum conglutinat, balſami naturam adeptus, corroſiuo contrarius: quoniam *omne manifeſtum eſt ſuo occulto contrarium.*

Digitized by Google

Vultis, vt hoc exemplis demonſtremus? Mel vobis guſtu dulce & ſuaue, ſed ſi eius occultum deſtillatione euocetur, nonne adeo acutum, mordax, & corrodens eſt, vt aurum ſoluat: Caſſiæ flores, ſaccharū, & ſimilia dulcia, ſi eorum, compages caloris æſtu ſoluatur, vt interna eorū virtus promanet, quid illis amarius? Nunquid ſi ægris veſtris eiuſmodi large præbeatis, vomitum auſterum, & amarum cieunt! Quam ſupina illa eſt ignorantia, dicere ſaccharum & dulcia bilem augere: ſaccharum euomunt, non bilem, Archæi hoc opus eſt, dulce in amarum mutare: & contra item nigerrimum cibum in altiſſimum chylum conuertere: vt vel hinc appareat, *Manifeſtum ſuo occulto contrarium.*

At quoniam amara, naturæ aduerſa, illa ipſa corpora naturam reſpuit, ac eructat; ita iſtis aſſumtis, quæ Pſeudomedici omnibus fere immiſcent medicinis, de morbo in morbum homines præcipitantur.

Hæc cauſſa eſt, cur laxus ventriculus amaro abſynthio corroboretur; quoniam eius occultum dulce & naturæ amicum eſt: ſic coloquintides ſi deſtilletur, dulcem liquorem deſtillat, medicina in morbis ſalinis efficaciſſima.

Leo viridis calore agitatus, ſubito ſpiritum ſuum, ſufflat: occiſus & rediuiuus tarde ſpirat, & ſi incaleſcat, calorem diu retinet. Ideo huius fontis aqua calorem, vt omnia e calcinatis reſoluta ſolent, diu retinet, non facile, niſi nimium excitetur, exſpirat: ſed robur ſuum, vt glorificatum corpus in ſe detinet: qua nota ab aqua communi rite dignoſcitur.

Leo viridis tactu aſper, occiſus & rediuiuus, mollis & mucoſus: vrit & corrodit, hic refrigerat, & conglutinat: ille venenoſus, hic ſaluberrimus: ille ſi paululum irritetur, oculos lædit, hic ſi moueatur, illos ipſos recreat: ille lacrymas elicit, hic eaſdem ſiſtit: aures ille obſtruit, hic reſerat; & vt naturæ

vim

vim verbis omnem comprehendam, *Occultum eſt ſuo manifeſto contrarium.*

Porro quorum occultum manifeſtum nunc factum eſt, nouam regeneratam vitam habent, & fixam, ſeu permanentem naturam naturæ beneficio acquiſierunt, vt horum corpora nullo mutationis gradu poſſint ſegregari, neque in ſuum eſſe primum reduci: ideo hæc aqua etſi variis modis torqueatur, nulla ſalia, nulla metalla, vel perfecta, vel imperfecta ex ſe parit.

Inani ergo gloria illi ſe iactitant Miſochymici, qui poſt deſtillationem in fundo cucurbitæ reperiiſſe ſe lapidem ærarium, glaream, calcanthum, cuprum, & plumbum affirmare audent. Nam quæ alteram vitam agunt, & perfecte per calcinationem & ſolutionem identidem repetitam elaborata ſunt, per ignis gradus amplius perfici non poſſunt: ita nec in deterius ab igne mutari; ſiquidem omnia ignis ad perfectionem promouet. Vnde quæ ignem non tolerant imperfecta ſunt, putredini & morti obnoxia: quæ autem mortua ſunt, & reſuſcitata, amplius non moriuntur.

Quod huius fontis aqua e capite mortuo reſuſcitata ſit, præter mineram fonti præſentem & adhærentem, teſtantur huius aquæ opera. Quod enim adhuc putridum putredini & morti obnoxium, quomodo alia a putredine præcuſtodiet, liberabit, ac tutabitur? Nemo dat alteri id, quod non habet. Hæc vero aqua putredinem a corporibus arcet, dum febres putridas ſanat, quod plurimi teſtantur, qui huius aquæ vſu a febre tertiana, quotidiana, &c. liberati ſunt. Libera ergo a putredine, vt ſit, neceſſe eſt: quo modo vero libera erit, ſi reſuſcitata non ſit? Perfecta ergo & pura eſt, nec vllas fœces deponit, niſi forſan impura & agitata ſit hauſtu, vel ſorditiem quandã ab inſtrumentis, in quibus detinetur, contraxit. Nonne dum

apoplexiæ medetur tenuitate ſua, ſolidas corporis partes penetrat, aperit, digerit, diſſoluit, conſumit, corroborat? Nonne actiones ipſæ nobiliſſimæ vitam nouam & regeneratam teſtintur? Nunquid corpora antequam debitum natura perſoluunt, craſſa, denſa, obſcura, turbida, commixta ſunt? Reſuſcitata vero ſubtilia, tenuia, penetrãtia, quæ cetera mouent, regunt, ac gubernant?

Quare aqua huius fontis non penetraret, aperiret, diſſiparet, dura ſolueret, niſi corpus glorificatum e capite mortuo aſſumſiſſet. Quod vel maxime elucet, dum dolores podagricos lenit. Hic namque dolor fere ab omnibus medicinis magis irritatur & excitatur. Quod ſi calida applicetur, etſi hæc tenuiorem ſubſtantiam ſalis calcinati beneficio in prima vita ſortita ſint; Externam cutim inflammant, exulcerant. Si frigida, liquor in tumoribus contentus congelatur; ſi anodyna quæ medium ſeruant, applicentur, non penetrant, nec centrum morbi attingunt.

Hæc vero aqua cum penetret, nec inflammet, ardorem reſtinguat, nec tumorem induret, alterius ordinis ſit neceſſe eſt. Ex ſalium genere hanc aquam oriri, ex hoc prædicto effectu plane colligitur, quorum acrimonia calcinatione & ſolutione cohobata ablata eſt, quæ auferri non poteſt, niſi eius internum ſeu occultum fuit manifeſtum: natura ſua acris eſt, ſal tamen vt ſit, cum dolores podagricos leniat, neceſſe eſt. Si autem ſal acris eſſet, dolores podagricos non leniret, ſed magis irritaret: cum dolor podagricus ex efferueſcentia ſalis dulcis & acuti, ceu acetoſi ſimul commixti excitetur.

Quicquid ergo dulci cremori, quo nerui & ligamenta aluntur, ſimilitudine, conuenit, ſalem acetoſum corrigit, quo correcto ceſſat ebulitio & dolor ſedatur. Aqua ergo hæc nihil eſt aliud, quam ſal dulcis reſolutus, quod ſapore manifeſte depre-

deprehenditur; exiguam tamen acredinē in ſe retinet, quam experiuntur ii, qui oculos ea lauant.

Verum Sal nullus dulcis eſt, niſi eius occultum fiat manifeſtum, hoc eſt, niſi calcinatione occidatur, & ſolutione reſuſcitetur eius occultum non fit manifeſtum. Quare conſtat leonem occiſum fuiſſe, quoniam mortua nihil agunt, hæc autem aqua maximæ ſit actiuitatis, liquido patet, priſtinas vires & longe præſtantiores acquiſiuiſſe; fixa ergo eſt, & exicto acri ſapore, dulcem nacta, quo dolores podagricos lenit, & ſalem acutum, qui ligamenta ferit, expugnat, quo expugnato, dolor dehiſcit.

Magis hoc conſpicuum fit, ſi huius aquæ proprium diligenter animo perpendatur. Cum enim omnes aquæ, imo & acidulæ calefactæ facile euaporant, hæc ſuum halitum retinet, nec niſi nimium irritetur, exſpirat.

Huius rei nulla alia cauſſa, niſi quod hæc aqua, ex calcinato corpore, hoc eſt, capite mortuo & ſoluto ipſo, liquorem ſuum, hoc eſt, vitam nouam adepta ſit.

Quod calcinatur, per ignis vehementiam interit: quod ſi proprio ſpiritu affletur, & in liquorē ſoluatur, reſuſcitatur, id ſuum humidum in ſe retinet, & igni reſiſtit, quia igne generatum eſt.

Huius rei veritas oleo Tartari comprobatur, id ſi incaleſcat, calorem quoque diu retinet: cuius humidum ſi euocetur violento igne, hoc eſt, coctione, ſalis pōdus, quale prius librabat, in fundo reperies, hoc ſi iterum ſoluas, coagules, coagulatum ſublimes, eandem fixam naturam, qualem ex capite mortuo, rubeo, natura fundit, habebis. Hāc ſi loco frigido per menſem abſcondas, ſe in album corpus coagulare nititur. Idem compertum eſt in hac aqua, ſi per aliquot menſes in cella vinaria vaſculo mundo incluſa detineatur, ex ſe fœ-

Digitized by Google

ces albas ſeparat. Quo patet frigus plus iuris in ipſam habere ipſo igne: illud enim ipſam congelare aggreditur. Proprietates ergo & actiones huius aquæ ſatis ſuperque approbant, eam fixam & perfectam naturam habere.

Sed dices, quomodo fixã & incorruptibilem hanc aquam ſtatuis, cum ignis ipſam abſorbeat, & a calore in fumum mutata ad cœlum volitet? Reſpondeo duobus modis res quædam fixa conſtans & perpetua dicitur

Primo Si res nullis mutationis gradibus, quibus rerum naturalium ortus & interitus promouetur, q, blãdo calore exſequitur; intereat. Altero vero modo res fixa dicitur, quæ omnibus agentibus reſiſtit, quocunque motu violento tentetur: hoc modo corpora ætherea dicuntur fixa, ideo quod tantam ſoliditatem primorum corporum vnione nacta ſint, vt omnem elementorum actiuitatem reſpuant. Verum hoc modo aqua huius fontis a natura elaborata non eſt, nec fixa dicitur, quin non ab actiuitate & motu violento intereat, ac in nihilum redigatur; ſed fixam habet naturam, in quantum mutationi, qua res naturali morte pereunt, non eſt ſubiecta, ſed perpetuo niſi alterius corporis aduentitii admixtione adulteretur, clara, pellucida, integra ac incorrupta maneat, & in alterum, tertium, quartũ Iliaſtrum, vitam agat, quam calcinatione cohobata, conſequitur. Hæc vnicuique rei veterem exuunt cutem, prioribus facultatibus deſtructis, longe nobiliores impertiunt, vt videre eſt, in alimentis, dum illa ab Archæo ſoluuntur, priora vitæ accidentia corrumpuntur, odore, ſapore, calore pereunte, quorum loco & alia iſtis prorſus contraria ac diuerſa Archæus parturit.

Hinc ſi cibus nigerrimus deuoretur, ab Archæo in chylum albiſſimum tranſmutatur, ſi valde amarus vt abſynthium, &c. in dulcem tranſit dulcis, vt mel in amarum migrat, duriſ-

Digitized by Google

duriſſimum in moliſſimum. Quid adamante durius? eo ſoluto, quid mollius? quid lapides aliud niſi aqua? Mirum quod fœtidiſſimus fimus vaccinus, ſi ſublimetur, ambræ ſpiret odorem. Serpens & vipera licet dentibus ſuis venenatis lethalia infligant vulnera, cetera tamen eorundem pars ſalubris & ſalutifera exiſtit. Arſenicum quod venenorū ſummum eſt, cuius drachma vna equum quemlibet ſtrangulat ac interimit. Ignito ipſum nitro, virus eſſe deſinet: Huius ſi libras decem ſumas, nihil damni ſenties. Hinc vide; quid diſcriminis ſit, & quid præparatio rerum faciat.

Hæc enim naturæ ſecreta Poetæ ſuis occultarunt fabulis, velleri aureo, & pretioſis in horto Heſperidum fructibus cuſtodiendis, terribiles & venenatos Dracones præeſſe finxerunt. Ex hoc, ſi mentis oculis rem intentius Miſochymici inſpexerint, facile agnoſcent, in rebus etiam extrinſecis venenatis, opus ſuum magnum, medicinamque ſuam Catholicam ac vniuerſalem inquirendam eſſe, nō videlicet ex prima ſtolida ignorantia, in primo ſtatim operis limine, quod (vt hactenus factum) plerumque tactu aſperum, viſu horribile, odoratu fœtidum, guſtu ingratum, qualitate venenatum apparet, hoc eſt, nō ab exteriore cortice; ſed ab interiore nucleo, arcanum eruendum: non ſecus, vt e vitriolo, quod externe tactu aſperum eſt, in quo pernicioſum, deliteſcit venenum; ex cuius tamen interiore corpore ſummum & admirandum educitur alexipharmacum.

CAPVT XXII.

Quid ægro huius fontis aqua vſuro, & medico ipſam ſuadenti obſeruatu opus ſit?

PRIMO omnium opus eſt, vt expertum æger conſulat medicum, an aqua illi ſit profutura, vel obfutura. Reperiuntur

Digitized by Google

enim pſeudemedici, qui poſtquam valde defatigarint ægros, & præter rationem & inſtitutum aliquot amphoras Iulepiorum, ſymporum, apozematum, epotandas, & modios rotularum pillularum & electuariorum deuorando præbuerint: quibus ſibi non ſuccedentibus, ſtatim nulla alia conſideratione habita, relegant miſeros patientes in aquas medicatas tanquam ad anchoram ſacram, non conſiderantes antea, an aquæ illæ conueniant: vel quia ignorant naturam aquarum, vel quia ignorant naturam morbi, vel vtriuſque ſimul & ita caſu quicquid agunt, agunt. Vnde non eſt mirum, ſi ægros defatigent.

Medicus diligenter conſideret, an conſentiat habitus corporis & ſubiectum ipſum: poſſet enim eſſe, vt ratione effectus, aquæ medicatæ potus optime cõueniret, ſed poſtea non conueniret, ratione ſubiecti, v. g. ſi æger eſſet inobediens, ita vt vellet interdiu dormire, omnia indiſcriminatim comedere, & ea inſtituere, vt aquæ potius obeſſent, quam prodeſſent, nec rectam viuendi rationem poſſet nec vellet obſeruare, illi nullo modo aqua medicata propinanda eſt, etſi ratione morbi conueniret; quia aqua mortem acceleraret: hoc non obſeruato nobiles quoſdam occubuiſſe, non tranſilit hominum memoriam.

Hoc igitur primum eſt, quod circa ſubiectum eſt obſeruandum, videlicet quod ſit obediens.

Deinde perpendenda ætas eſt: neque enim in qualibet ætate conuenit potus aquarum mineralium: Vnde quidam puerulis circa duodecimum annum denegant aquas medicatas.

Verum hanc aquam puerulis vnius medii anni, pauca quantitate ſalubriter exhibent, & in cibis adminiſtratur; exſiccat enim ſuperfluitates ventriculi & corroborat: Sed ætas

ſenilis

Digitized by Google

ſenilis non fert potum huius aquæ: calor namque in ſenibus eſt valde debilis, & ideo ſi multa aquæ quantitas exhiberetur, exſtingueret calorem illum; ſi vero pauca quantitas, non permearet, maxime cum aqua hæc frigidis complexionibus ſua frigiditate, nonnihil obſit, ventriculum inflet, ac hepar ac ædema durum promoueat.

Tandem contemplandus eſt habitus totius corporis & partium, etiam principum; vnde ſi quis eſſet, qui haberet ventriculum imbecillem propter frigiditatem introductam, ratione praui victus & habitus corporis, requirat vſum huius aquæ, vt refrigeraret; tamen non eſt exhibenda propter frigiditatem ventriculi. Exſtingueretur enim calor ipſius, vt nullum cibum concoqueret.

Quare cum potus aquarũ conuenit ratione totius, obſeruandum eſt, an obfuturus ſit ratione alterius partis; & dum hoc innoteſcat, nullo modo exhibenda eſt. Obſeruandum idcirca ſubiectum eſt, ne æger laboret intemperie frigida, vel hydrope; quia hæc aqua multum refrigerat, & modice aſtringit, vnde hydropicis auerſatur.

Quantum ad tempus attinet, exiſtimo, hanc aquam omni tempore poſſe exhiberi thalami aere correcto, ſi modo aqua peregrina non confluat, quæ cum æſtiuo tempore terræ hiatu abſorbeatur, eo maxime tempore adminiſtranda erit.

Locus porro in quo hac aqua vtentes verſantur, non debet eſſe pluuioſus, nec nimis frigidus, nec nimis æſtuoſus, ſed temperatus & a ventis liber.

Quamuis corpora ante potum purganda ſunt; aliquibus tamen feliciter ſucceſſit ſanatio abſque purgatione præmiſſa per Pharmacum; Aqua enim hæc vi ſua alexiteria & proprietate innatiua morbos tollit, quamuis nonnihil vrinam ſtimulet, qua tartaroſam materiam ſimul educit.

Digitized by Google

CAPVT XXIII.

Quænam ſint obſeruanda in adminiſtratione potus?

ANTEQVAM æger incipiat bibere aquam, moderate inambulet, vt viſcera incaleſcant, quo fit, vt validius attrahatur aquæ facultas, & viſcera robuſtiora reddita, melius expellant: bibat vero aquam leniter, non continuata ſerie; Sed eam partiri poteſt in quatuor vel quinque vices, ne aquam copia ingeſtam rurſus per vomitum excernat. Cum vero totam aquam præordinatam biberit, inambulet, vſque quo venerit prandii hora, & aliquam partem per vrinam excreuerit. Continuata vero ſerie hanc oportet bibere aquam, non vt quidam volunt alternis diebus; quoniam ratione quietis interpoſitæ per vnam diem, difficilius redditur aqua, vt experientia docet. Nam videmus, quod ſi hodie exhibeamus alicui, hodie nō bene ipſam reddet. Si cras etiam bibat & perendie, & aliis diebus ſane dierum continuatio, quotidie eam melius reddet, quia natura inualeſcit in expellendo.

At ſi aqua exhibeatur alternis diebus tantum, cum prima die mala reddatur, difficilius adhuc redderetur tertia die, & aliis diebus ſequentibus, quia ratione moræ interpoſitæ, natura diſtrahitur ab expulſione, & torpeſcit.

Porro multo minori doſi hæc aqua, ſi ſcaturigo nō ſit aqua communi contaminata, quam aliarum acidularum ac thermarum, aſſumenda eſt. Eſt enim magnæ actiuitatis, ita vt grauiſſimos morbos, & quidem chronicos, ſpatio 4. vel 5. dierum curauerit. Vnica ergo vice vltra Lib. 2. non exhibeantur: Incipiendum vero eſt a pauca quantitate, primo die cyathum vnum, hoc eſt, ℥iiij. Altera ℥ 8. Et ita progrediendo, donec vnica vice ad heminas fere duas peruenerit, quo non eſt vlterius ad maiorem cyathorum numerum aſcendendum, nec

in

in ea quantitate perſiſtendum, ſed retrocedendum eſt, ſingula die diminnendo cyathum vnum: & ſic ſpatio 12. dierum renerſum erit ad primum cyathum. In duplici calefiat aqua vaſe; non enim tam frigida, ſed calida vel tepida aſſumi debet. Qui volunt, vt ventrem ſoluat, admiſceant aliquid ſalis primo cyatho, ita ratione ſalſedinis irritabit inteſtina ad expulſionem.

CAPVT XXIIII.

An aqua huius fontis ſit pro balneis apta, & quaenam ſint ante vſum balnei obſeruanda?

AQVA huius fontis quamuis valde frigida e vena ſua ſcaturiat; ex ea tamē ad varias ægritudines depellendas præparatur balneum: eius caliditas moderari debet ratione habita ad tempus, ad morbos, ad ætatem, & ad corporis habitum, temperaturamque.

Nam habitus robuſtior & debilior non eodem modo calidum balneum ferunt: ſimiliter temperatura calida & frigida non æque calidam poſtulant.

Obſeruandum quoque eſt, vt aqua ſit pura, & ideo quotidie immutanda.

Nam cum bis æger fuerit in balneo, aqua ſolet amittere facultatem, & propter commixtas ſordes putreſcere.

Tempus ingrediendi balneum non minus obſeruatu neceſſarium eſt; bis in die, mane horam circiter ſextam, & poſt prandium ad horam ſecundam balneum ingredi oportet.

Mora conueniens eſt trium, & ad ſummum 4. horarum: neceſſe tamen non eſt, vt æger ſingulis vicibns tam longam in balneo moram trahat; ſed obſeruanda eſt quantitas, qua vult vti balneo; & hanc quantitatem diuidit in 5. vel 6. partes, & ſenſim procedēdo augeat, quouſque deueniat ad ſummam

Digitized by Google

moram. Certus tamen & præciſus horarum numerus nemini deſignari poteſt nec debet. Hoc ſiquidem conſilium non a Doctoribus, ſed a cõditione morbi, tolerantia ægri, virium, temperaturæ habitu, &c. petitur.

Determinatus numerus dierum in vtendis aquis pro balneo ſimiliter deſignari non poteſt. Non enim omnes morbi ſunt æquæ rebelles; vires etiam ægri & commoda, quæ æger conſequitur ex balneo, non æquali librantur lancea. Nam ſi experiatur, quod ſanetur morbus, & quanto magis vtitur balneo, tanto maius iuuamentum recipiat; debet eo vſque vti, quouſque viderit, quod recipiat iuuamentum: ita ſunt aliqui, qui vtuntur balneo 10. 15. 20 30. diebus. Conſuetus vero numerus eſt quindecim dierum.

Cum egreditur e balneo æger, abſtergatur optime, & bene tectus maneat in lecto per horam; ſique laſſus fuerit, dormiat, ſudetq; , ſurgat, poſtea & abſtergat ſudorem, & bene indutus deambulet; deinde accipiat prandium tenue & Philoſophicum, vt veſperi poſſit vti balneo. Hora poſtea cœnæ poteſt canonice viuere, & comedere.

Caueat præterea, ne a prandio dormiat. Tertia poſtmodum hora cibo cõcocto ingrediatur iterũ balneum, ita vt bis in die balneo vtatur: Excepta tamẽ prima & ſecunda die, quibus ſat eſt, ſemel ſe lauare, ne repentino & inconſueto motu natura obruatur. Quam ob cauſſam ſenſim deſcendat in balneum, nec ſe ſubito in balneũ præcipitet, vt quidam faciunt, ſed prius immittat pedes, mox crura, poſtea ſinſim totũ corpus vſq; ad ceruicem, ſi ægritudo poſtulet.

Poſt balneum, per quadraginta ſaltem dies veſcatur æger bonis cibis & facilis concoctionis, caueat a Venere, a vento, a pluuia, & præcipue a Sole, labore, nimia exercitatione, maxime vero animi temperet motus.

Digitized by Google

CAPVT XXV.

An aqua fontis huius per ſtillicidium ſit admi-niſtranda?

CVM non raro quædam corporis partes maxima duritie conſtringantur: vt eæ non poſſint vllo modo per miſſionem iu balneo emolliri & ſuperari; ideo inuenerunt medici ſtillicidium, vt aqnæ facultas a motu adiuta penetraret magis abditas ipſius membri partes.

Vtimur ergo ſtillicidio ad emolliendam, laxandamq; partem aliquam induratam & corroborandam.

Organa, quæ recipiunt iuuamentum a ſtillicidio, ſunt illa omnia, quæ apta ſunt, vt ſupra ipſa cadat aqua, ſed præcipue caput & partes neruoſę & articuli. Hepar, ventriculus & conſimiles partes, cum molles ſint, facile alterantur, patiunturque per inſeſſionem, & non egent ſtillicidio: nec vlla pars quocunque morbo affecta impedit vſum ſtillicidii huius aquæ: nullos enim ſulphureos, aut bituminis Myſios, &c. Vapores in auram ſpirat, quibus caput aggrauetur. Hoc vnice cauendum eſt, ne fiat in loco balnei pluuioſo, uẽtoſo, nec Soli expoſito, ſed in Muſæo nonnihil calefacto & incluſo. Si pars quædam ſtillicidio ſubiicienda eſt, v. g. brachium, habeat paratum alueolum ligneum, in quod poſſit inſerere brachium, vt aqua ſupra humerum cadens colligatur in alueolo, & ſtato tempore foueat brachium. Cum perfectum fuerit ſtillicidicum, educat brachium ex alueolo, & inungat ipſum aliquo oleo morbo conueniente.

Si caput ſtillicidio ſubiiciendum, opus eſt capillos abradere, non quidem totum, ſed ad futuram coronalem, & ſagittariam. Ne in hoc aberret chirurgus, extendat manum, applicet volam ſuam turbini naſi & obſeruet quouſq; medius

Digitized by Google

digitus,qui longior eſt reliquis, perueniat, & vbi digitus deſinit, ibidem incipiat abradere, tendens verſus ſinciput, ita, quod abraſio per lõgitudinem ſit quatuor digitorum, per latitudinem autem duorum. Abraſo hoc modo capite, ſubiiciatur guttæ cadenti ex alto, & ſubtus ſit vaſculum, in quo colligatur aqua, ne pauimentum totum inundet.

Solet ęger, dum recipit ſtillicidium, corripi magno ſomno, quia incaleſcente capite ob ſtillicidium, multi vapores attrahuntur ad cerebrum: excitetur igitur æger, & non permittatur, vt dormiat.

Mora ſub ſtillicidio trahenda horam cum dimidia nõ excedat, trãſacto tempore ſubtrahat ſtillicidio caput, abſtergatur ſicceturq; pannis non admodum calidis, ac fruſtum panni lintei rubri abraſæ parti applicetur, tegaturq; integumento, vt caliditas aquæ impreſſa diu conſeruetur, ne occurrens äer obſit.

Numerus dictum in ſtillicidio eſt duodecim, vel ad ſummum 15. Nec pluribus duabus vicibus in die eſt vtendum ſtillicidio.

Euenit nõ raro, vt ſtillicidii vſu catharrus per venas, quandoque per palatum deſcendat; aliquando labitur ad thoracem, excitans magnam tuſſim, & tunc per aliquot dies a ſtillicidio abſtineat, quæ ſi vehemens nõ ſit, vtatur tantum ſemel in die, & breuioris temporis ſpatio: aqua etiam ſit minus calida, detineatq; æger in ore ſaccharumcandi, & cum it dormitum, aſſumat ſaccharum roſaceum.

Poſt ſtillicidium geſtet caput tectum quadraginta ſaltem dies, quo tempore nunquam ſibi abluat caput, & diętam non ſpernat bonam.

Capvt

Digitized by Google

CAPVT XXVI.

Fontis huius aqua quibus conueniat morbis?

STillicidium competit capitis neruorum articulorumq; affectibus, ex cauſſa ſiue frigida ſiue humida prouenientibus, maxime ad vertiginẽ aurium, tinnitum, ſurditatem, ad linguę reſolutionem, paralyſin, epilepſiam, oculorum inflammationes, amblyopiam, amauroſim, & qualeſcunque ſuffuſiones adminiſtrat, exſiccando, calefaciendo, euacuando tollit dolores podagricos, arthreticos lenit, & laxãtes articulos obfirmat, chirurgicales morbos omnes infra cutem & carnem vel in cute & carne, tam abditos & latentes quam manifeſtos ſanat; vt ſunt, macies, ariditas, ſyrones, pruritus, ſcabies, impetigines, eſthiomena, fiſtulæ, tumores, & vlcera omnia ſub crure enata, manentia & ſordida, & impuritates aliæ cum ſcabie & pruritu contractæ. Vera hæc eſt aqua medicina, qua chyrurgus in omnibus deſperatis morbis vti poteſt. Si namque natura operationi non ſufficit: facit hoc balneum. Sicut enim ventus humores terræ, aut Sol fouearum aquas abſorbet & exſiccat; ita & ſtillicidii ſeu inſeſſionis huius aquæ vſu fluxus morborum conſumitur.

Potus aſtmaticis, cardiacis, grauiter tuſſientibus, febribus putridis opitulatur, morbos ex tartaro oriundos conſumit, calculum veſicæ & renum comminuit, intemperiem hepatis calidam corrigit, lienis obſtructiones aperit, mulierum profluuia alba & veſicæ vlcera ſanat.

Hæc multorum teſtimonio comprobari poſſent, ſi centurias cõſcribere animus eſſet. Sat magna nobis fila ſuppeditauit Clariſs. ac expertiſſimus Sebaſtianus Roth, Reipub. Snebergenſis medicus, amicus meus ſingularis, cuius con-

ſilio ac fideli opera & huius aquæ beneficio quam plurimi ſunt liberati a morbis combinatis.

Capvt XXVII.

Symptomata contingentia ex potu huius aquæ quot ſint? & quo modo corrigenda?

Svboriuntur non raro ex vſu huius fontis aquæ tam grauia ſymptomata, vt eius vſum omnino vitare, vel magna cura ea auertere oporteat.

Quidam aquam aſſumptam paulo poſt euomunt, nec eam retinere poſſunt. Quidam eam retinent, nec iterum excernere valent, quibus ardor vrinæ ſuperuenit.

Alij ſomno violento opprimuntur; Alij vigilia ſumma vexantur; Alij laſſitudine, ac omnium membrorum imbecillitate corripiuntur.

Quibus igitur mediis his ſuccurrendum, indicare oportet.

Capvt XXVIII.

Quibus mediis vomitus ſedandus?

Qvod ſi vomitus accidat prima die, qua accipitur aqua, non timendus, ſed bonus & ſalutaris eſt; quoniam euacuantur plurima excrementa, diu forſan in ventriculo retenta; quod ſi tertia vel quarta die accidat vomitus, diuertere eum oportet ad inferiora, enemate eiuſdem aquæ, parumper ſalitæ; quo iterum eiecto, aqua exhibenda eſt, applicando cucurbitulam ad regionem ventriculi: quam ſi retinuerit, bonum erit ſignum: altera die enema cohobetur, abſque applicatione cucurbitulæ: quod ſi aquam iterum euomuerit, deſiſtendum eſt ab exhibitione aquæ, donec vomitus ſedatur. Cum vero variorum morborum, vt lapidis, calculi,

pestis

peſtis, cholicæ, iliacæ, podagræ, lepræ, febrium, &c. Symptoma vomitus ſit, ipſe morbus inueſtigandus ac expugnandus eſt: quorum vela hic contrahamus, ne forte longiori mora in vertices inextricabiles abrepti, benigno lectori moleſtiam creare videamur.

Poteſt tamen ſequenti antidoto, condito vel tragea, ventriculus corroborari, quæ licet paratu ſit facilima, nec ex numeroſa ingredientium aut aromatum multitudine præparetur; exhibetur tamen non tantũ ad ventriculum confortandum, cui proprie conuenit; ſed etiam ad capitis affectus, ad hemicranias acutiſſimas, vertiginem, melancholiam hypochontriacam, cachexiam, febrem quartanam, ad calculum, & ſimiles affectus. Habet enim facultatem diſſoluendi & liquefaciendi tartarum glutinoſum, qui plurimorum morborum cauſſa, potiſſimum vomitus, exiſtit. Huius medicamenti baſis & caput eſt aronis radix, vt hic in ſolo Babenbergenſi fere dulcis & parum linguam pungens creſcit: omnis hæc exuſtionis expers eſt, quæ alias tangentis manus, bullas ſiue puſtulas inducit, easque exulcerat: alibi ergo effoſſa maceretur in vino per noctem, & exiccetur in furno, iu quo panificia modo cocta fuerint; deinde reducatur in puluerem.

Tragea ſtomachalis.

℞ *Rad. Aronis noſtr. vel vino macerata & exſiccata* ℥ j.
Acori noſtr.
Pimpinellæ noſtr. ana ℥ j.
Oculorum cancri ʒ *j. ſ.*
Salis abſinthij,
Iuniperi ana ʒ. *ſ.*
Sacchari roſas. q. ſ. fiat tragea.

Conditum ſtomachale.

℞ *Conſ. rad. acori*
Arantiorum
Citoniæ.
Menthæ ana ℥ ſ.
Conſ. alkermes ℈ 1.
Magiſt. mineralis Bezoardici
Mag. Tartari ana ℈ ſ. Fiat conditum.

Antidotus ſtomachica.

℞ *Extract. Baccar. Iuniperi*
Myrobalanorum omnium ana ʒ ſ.
Roſatæ nouellæ ℥ j.
Ol. e nuce moſchata chymice extracti ℈ j.
Caryophyllor.
Chalybis ana ℈ ſ.
Cum Syr. de acetoſitate citri fiat antidotus.

Capvt XXIX.

Qua ratione aqua detenta educenda ſit?

QVod ſi aqua detineatur in inteſtinis & hypochondriis vel in toto ambitu, vt nec per ſeceſſum, nec per veſicam, nec per vomitum, nec per vllam aliam viam egrediatur, euocetur clyſtere ipſius aquæ hiera ſimplici admixtæ, altera die bibat iterum aquam, quę ſi identidem detineatur, educatur eadem ratione, qua fuit educta prior, & non bibat amplius aquam, ſed procuret aluum lubricum; multitudo enim materiæ mucoſæ in ipſis viſceribus exſiſtentis iſtius obſtructionis perſæpe cauſſa eſt.

Educta materia denuo tentet bibere aquam admixto ſale, primis duobus cyathis, quo facto, ſi non ſuccedat abſtineat.

Quam-

Digitized by Google

Quamuis ab vſu huius aquæ, cum in minori doſi inſtituta analogia ad alias acidulas & thermas aſſumatur, raro eueniat, vt in toto ambitu detineatur; ad anaſarcum tamen diſpoſito aqua hac vtenti tale quid euenire obſeruauimus, ille a nobis curatus, extracto Elatorij ac maſſæ pill. de nitro ana Gr. ij. Cum mithridatica confectione dentur, in forma pillularum. Adultis valentius ac nobilius medicamentum ad hunc exſtirpandum affectum vix reperiri poteſt. Puerulis ſat potens eſt Rob baccarum Sambuci per cohobium.

Capvt XXX.

Ardor vrinæ quomodo exſtinguendus.

SÆpius vero euenit, quod ventriculo & inteſtinis refrigeratis aqua per ſeceſſum non excernatur, ſed capiat iter ad veſicam & ſecum ducat alumen ſciſſum cum Sale in renibus detentum, quod magnum vrinæ ardorem concitat, haud leue ſymptoma.

Nam aqua huius fontis Saturnina eſt, multum habens de ſubſtantia vitrioli calcinati, ideo ex ſuo Trinal cadens grauior eſt ceteris, cyanea & glauca, quam ob cauſſam tartarum mouet, quod ſi Archæus ab aſtro vincatur, ipſum additione auget & acuit.

Qui ergo ardore vrinæ corripiuntur, prorſus abſtineant ab vſu huius aquæ, donec ardor reſtinguatur, fugiat interea temporis lacticinea, quia caſeus eſt tartarus alabaſtrinus & incurabilis, viſcus inexpulſiuus. Non bibat agreſtem, nec vinum ponticum, nec vllas amnes alkalizatas.

Nam alkali quod fuerit in aqua in tartarum conuertitur, & propria ſubſtantia alkali eſt.

Omnia legumina, piſa, piſces, cancri ſunt de materia tarta-

Digitized by Google

ri,& cum veniunt ad ſtomachum liqueſiunt, & tranſeunt ad ſuam primam materiam, hoc eſt, coagulantur. Noxia ergo ſunt & in hoc ſymptomate vitanda.

Ardor ille anodynis reſtringi debet,& fruſtra acri ſuppoſitorio, vel enemate irritatur aluus, fruſtra pſeudomedici hepar refrigerare ſyrupis & electuariis nituntur. Sal calcinatus hic reſolui debet,hoc fit, ſi foras applices anodyna. Nam vapor in anodynis penetrat,& potens eſt,nō aliter, quam ſi quis os ſupra Mercurium crudum obtendat ad duas circiter horas,quamuis fumum non videat,nihilominus dentium dolorem infert,& os ſaliua replet; ita etiā vapor ex anodynis trāſit ad renes, & ſalem ſciſſum reſoluit, quo reſoluto ardor extinguitur.

Anodynum.

℞. *Liquoris papaueris*
Iuſquiami ana ℥ j.
Olij ʒ ij.
Camphura ʒ iij.
Roſarum
Plantaginis
Solatri ana ʒ j.

Hæc ſimul tuſa & in Cantharum indita bulliant, in B. M. ad mollis ſpiſſitudinem, eo inungatur pars dolens. Vel

℞. *Ol. Vrina* ℥ j.
Spica ʒ j.
Vng. Agrippa ℥ ij.

Fiat inunctio in Spina dorſi,lumbis & pectine. Quod ſi a calculo obſtructionem inducente vrina delineatur, & ardeat, prouocetur liquore croci ac cantharidum, 4. mutationis gradu elaborato & cum vino correcto. Vt enim aqua ignem, ſic crocus calcem calculi reſtinguit.

Vel

Vel

℞. *Rubedinis colcothorinæ Gutt. Vij.*
Viticellæ liquoris ℥ j.

Vel

℞. *Ol. Criſtallini gutt. vj.*
Mag. lap. Iudaici.
Lyncis ana ℈ ß.
Viticellæ ℥ j.

Si obſtructio vehemens ſit, conuenit quoque balneum aquæ dulcis, cui herba raparum ac ipſa rapa aut etiam braſſica incocta ſint.

Inceſſus ad calculum.

℞. *Fragmentorum, Raparum, Paſtinacæ,*
Siſeris M. j. Sem. Penoſchini.
Chamomillæ Fœniculi
Verbaſci lini
Rutæ murariæ Rubeæ tinct.
Arthemiſiæ ana M. j.

Coquantur in aqua, quanta ſolium dimidium repleat?

Capvt XXXI.

Quomodo ſomnus narcoticus excutiatur?

Evenit nonnunquam huius fontis aqua vtentibus, quod vaporoſi ſpiritus iique ſulphurei ſurſum non aliter ac fumus per ipſas membrorum quaſi parietum commiſſuras penetrantes & in ſuperiora capitis euadentes, ac cerebri ventriculos opplentes tendant, vt ſoporiferas inducant affectiones. Qualitas namque narcotica & ſoporifera dependet potius a ſulphure quodam inflammabili fœtente ac indigeſto, quam a cauſſa quadam frigida, vt hactenus Pſeudomedici exiſtimarunt.

Digitized by Google

Nam & fumus ſulphureus, tam vini, quam croci multo citius hominem in ſomnum præcipitabunt profundum & letheum, quam aqua niuis, vel glaciei montium, quantumuis in ſummo exceſſu frigidiſſima. Hæc enim frigiditas caret ſpiritibus vaporoſis & ſulphureis, qui in vino, croco, opio, &c. reperiuntur. Odor enim opii fœtidus certiſſimus index eſt eius, qui in eo ineſt, copioſi ſulphuris, & olei. Sic ex ceteris ſignis, quibus veteres verum opium diſcernebant, hoc quoq; vnum erat, quod flammam conciperet.

At maximum eſt narcoticum & ſummum ſtupefactiuum opium. Quocirca non frigiditas ſed ſulphureus ſpiritus cerebrum replens, ſomnum conciliat.

Hunc vaporem diſpeſcunt ac ſulphureum illum ſpiritum cõſumunt, quæ ſudores mouent, Errhina & apophlegmatiſmi, qui cerebrum expurgant & quæcunq; hominem ad laborem, meditationem, lectionemue pelliciunt.

Conuenit ergo caput fricare, applicare dorſo cucurbitulas, vt retrahatur materia a capite, geſtare manu rutam vel nigellæ ſemen contuſum & aceto roſaceo madefactum in nodulo ligatum olfacere, ſtypticum quoddam, vtpote miuam cydoniorũ poſt eſum aſſumere, Theriaca illa, cœleſti Quercetani, piſi quantitate palatum fricare, pios hymnos ac pſalmos modulari & ea inſtituere, quæ ad animi hilaritatem facere videbuntur.

Antidotus ſomnolentiam, torporem ac ſtupiditatem expellens.

℞. *Extract. fl. primulæ veris.*
Pæoniæ
Filiæ arboris
Lilij conuall. ana ℥ v.
Caryophyllorum

Cina-

Cinamomi ana ℨ ij.
Magiſtr. cranei humani ℨ j. ſ.
Sp. Diambræ
Diamoſchi dulcis ana ℨ j.
Caſtorei vino albo diſſoluti & per ſetaceum traiecti ℈. i. ij.
Fiat electuarium; doſis ℈ j.

Hæc antidotus iuuat ad omnes cerebri affectiones, eiuſq; ſubſtantiam facultateſq; mirifice corroborat. Prodeſt apoplexiis, paralyſibus, epilepſiis, vertiginibus, fumoſque vaporoſos, qui in ſublimi cerebri regione ſuſpenſi ſomnum narcoticum inducunt, diſpellit, memoriam roborat, oculorum hebetudinem acuit, & omnes capitis affectiones exterminat.

Caput purgium in forma liquida.

Errhina in forma liquida fiunt, ex aquis videlicet maioranæ, ſaluiæ, anthos, betonicæ; pæoniæ; vel ſucci anagallidis, braſſicæ, oxymellis, ſcyllitici, rad. cyclaminis, iridis, peti &c. harum vel binis vel pluribus inuicem mixtis & tepefactis in nares vel ſola attractione, vel per inſtrumentum ἐνέγχυτις dictum infunduntur.

Caput purgium in figura oblonga.

℞. Pul. he rb. Roris marini
Betoniæ
Maioranæ ana ℨ ij.
Sem. Nigellæ
Rutæ ana ℨ j.
Caſtorei. ℈ j.

Coquantur cum ſucco rad. iridis ad conſumtionem ſuccorum, deinde cum maſtiche diſſoluto & melle fiant naſalia ad longitudinem digiti & cordulæ, ligata naribus indantur.

Digitized by Google

Caput purgium in forma linimenti.

℞ *Gummi amoniaci ol. terebinth. diſſoluti*, ℥ j. *pyrethri ſubtiliſſime puluerati* ℥ iij.

Incorporentur optime cum ſpiritu terebinthinæ in unguenti conſiſtentiam. De hac mixtione parum extremo digito vel baculi ad id aptati extremitati impone, & in narium profunditatem immitte, & ſtatim diſtillari videbis magnam aquæ ſeroſæ quantitatem.

Caput purgium in forma ſicca.

℞ *Pulu. Maioranæ, Hellebori albi ana* ℈ ſ. *moſchi Gr. ij.* fiat puluis.

Nos cum Auicenna vaporoſum quoddam ſternutatorium param⁹ *ex ſemine Nigellæ.* ℈ j. *rad. hellebori nigri, pyrethri ana* ℈ ſ. puluerentur & includantur in nodulo maceretur nodulus in aceto roſarum, & admoueatur ſubodorandus.

Hæc ratio ceteris multo ſecurior eſt. Quod enim quidam Negotianæ fumum per fiſtulam ad cerebrum trahant, ſuo non vacat periculo, nec abſque experti Medici præſentia & conſilio tentari debet, niſi quis forte periculum amet & in eo perire mallet.

Apophlegmatiſmus.

℞ *Maſtiches, pyrethri ana* ℥ ſ. *cum melle deſpumato*; fingantur trochiſci auellanæ magnitudinis, manducenturque ad horæ dimidium, ita vt pituita ſemper expuatur.

Si pro delicitatis maſticatorium, quod eos ſuo calore minus offendat, componere velis, hac via præparatio aggredianda eſt.

℞ *Rad. Pyrheti in oxymelite macerata, exſiccata & puluerata, ſtaphiſagriæ ſaccharicandi ana* ℥ ſ. excipiantur mucillagine tragacanthi, & fiat maſticatorium.

CAPVT

Capvt XXXII.

Somnus quomodo inducendus ſit?

Vigilia nonnunquam modum excedens ſpiritus illos ſulphureos ſomnum conciliantes exhaurit, ac conſumpto vitali ſucco, ſopore ad quietem viriumque reparationem omnem euellit. Opera itaque collocanda eſt, vt ſpiritus eiuſmodi & vapores ad caput trahantur, quod fiet lotione pedum, irroratione cerebri facta, & floribus Camomillę, ſambuci, nemipharis, capitibus papaueris, foliis mandragoræ, ſem. hyoſciami, lactucæ cum amomo, anetho, camphora, croco, & ſimilibus; ex his omnibus coctis in aqua communi, aut maceratis in aquis conuenientibus concinnari poſſunt epithemata hypnotica ad cerebrum, quæ virtute ſulphuris narcotici, quod vt plurimum abundat in illis ſimplicibus, ſomnum prouocant.

Sunt præterea alia adhuc vigiliarum genera, quorum cauſſa triſtitia mentiſque perturbatio, aut alia quædam animi paſſio, quibus conſulatur, propoſitis omnis generis rebus iucundis & gratis, quæ mentem exhilarare queunt. Nam laſſitudo & ſuauitas cantus, & tenebræ, & ſilentium inducunt ſoporem, quia hæc animum colligant, & a ſenſuum diſtractione abducunt, ſomnum magnopere iuuant, quoniam applicatio ſenſuum remiſſa, & ad pauca ſe porrigens minori conatu ſpiritus euocat, ita facilius patitur eos intus reuocari, detineriue & vias, quibus ſpiritus foras traiiciunt, occludi.

Pomum Somnificum.

℞ *Styracis calamitæ*
Caphuræ.
℞. *Nucis moſchatæ ana Gr. vij.*
laudani opiati Paracelſi contra choream S. Viti ℈ j.
Eſſentiæ croci Gr. iij.
Ambræ Gr. ij.

Confundantur inuicem in paruo quodam vaſculo argenteo immiſcendo puluerem cornuceruí præparati, donec pomum formari poſſit, vel omnia commixta ex aqua roſarum, in qua tragacanthum & gummi Arabicum maduerit, redigantur in pomum: hoc ſæpius odorando lumina ſomno demulcet ac ligat.

Epithema ὑπνωτικόν.

℞ *Roſarum*
Violarum ana ʒ *ij.*
Sem. hyoſciami.
Papaueris albi
Cort. Mandragoræ.
Nucis moſchatæ
Opij ana ʒ j. ß.
Santali albi ʒ. ß.
Croci ℈ ß.

Coquantur aqua ſolatri & roſarum ad mellis conſiſtentiam: in eius colatura, ſpongia vel linteum imbutum fronti applicetur tepidum.

Pileolum refrigerans & ſomnum concilians.

℞ *fl. Nempharis*
Stœchados,
Roſarum rubrarum
Violarum
Maioranæ ana P. j.

Sem.

Digitized by Google

Sem. Papaueris.
Lactucæ ana ℥ j.
Granorum Alkermes
Nucis moſchatæ ana ℥ ß.
Caphuræ ℈ j.

Hæc in puluerem redacta, panno ſerico rubro ad formam pileoli concinnato inſuantur, qui veſperi concepto fumo ex ſemine papaueris, roſarum, violarum, ſantali, &c. geſtetur.

Nepenthes ſomnificum.

℞ *Eſſentiæ opij cum ſpiritu vitrioli extractæ.* ℥ j,
Eſſentiæ croci cum ſucco limorum extractæ, ℥ ß
Lapidis bezoardici ℈ j.
Extract. Diambræ, ℈. j. ß.
Magiſterij bezoardici mineralis maioris, ſeu Nepenthes noſtri, Gr. vj.

Confundantur inuicem in paruo quodam vaſculo argenteo, de quo ſufficit exhibere magnitudine piperis grani ad introducendam gratam tranquillitatem in omnibus ægritudinibus, in quibus ipſis rationis ſenſus læditur, & æger in phreneſin plerunque delabitur.

Lotio pedum ſomnifica.

℞ *Chamomillæ,*
Roſarum rub.
Betonicæ,
Rutæ,
Aſari ana M. j.

Coquantur in lauacro pedum; vbi iam ſatis inferbuerint, Nitri & ſalis M. j. addatur. Vtitor veſperi ante cibum, vel ſomnum: Capiti, pedibus & omnibus neruis ſalubris multos morbos futuros arcet.

N

CAPVT XXXIII.

DEmum laſſitudini ſubueniatur abſtinentia huius fontis aquæ, quiete, epulis ſuauioribus, optimo vino; eoq; odorifero cum placenta modice aſſumto, aſperſione aquæ odoriferæ, roſaceæ, balſamorum antapoplecticorum inunctione.

Balſamum antapoplecticum.

℞ *Extract. Cinamomi,*
Caryophyllor.
Anthos,
Primula veris,
Calendula,
Betonicæ, ana ʒ j.
Ol. Macis,
Cinamomi ana ʒ j.
Sp flor. lilij conuall. ℈ j.
Manna calabrina depurata ʒ iij.

Omnia bene mixta paruæ cucurbitæ indantur, & in balneo Mariæ per triduum digerantur ad iuſtam Balſami conſiſtentiam. Conſeruetur in parua thecula, rotunda, argentea, & intus deaurata, eo palatum & nares illinentur, mirifice recreat & omnia capitis mala auertit.

Aqua ad collapſas vires inſtaurandas.

℞ *Flor. Roris marini exſiccatorum.*
Bugloſſæ.
Boraginis.
Roſarum,
Violarum, ana M. j.
Cort. citri ſicci,
ligni Aloes,
Santali ana ʒ iij.

Inci-

Inciſa indantur omnia in alembicum vitreum, ſuper effundendo viticellæ liquoris ℔ iij. digerantur vaſe optime clauſo: Dein per cineres aut balneum Mariæ deſtillentur, multoties hanc aquam cohobando & reducendo in cuius optime rectificatæ ℔ .j. diſſolue confect. alkermes ℥ ß Ambræ griſ. ʒ.ß.

Aqua caponis.

Caponem vnum, antequam iuguletur, curſu fatigatum exenteratum in fruſta diſcinde & in phialam vitream capacem iniice addendo.

Flor. Primulæ veris,
Anthos,
*Maioranæ ana M.*j.
Ligni aloes,
Santali, citrini,
Caryophillarum,
Nucis moſchatæ,
Cinamomi.
Rad. acori,
Ireos, Glyzerhyz. ana ℥ ß
Ariſtolochiæ rotundæ, ʒ j. ß
Cort. citri. ʒ. *ij.*
Sem. Peoniæ,
Fæniculi, ana ʒ. j.
Granorum Alkermes.
Paradiſi,
bacc. lauri, ana ʒ j. ß.
Viticellæ liquoris, ℔ *vj.*
Aq. boraginis,
Roſarum, ana ℔ j.

Digitized by Google

Inciſa incidantur & conquaſſando conquaſſentur, & in balneo Mariæ ferueant, donec capo vi bullientis aquæ in minutiſſimas particulas decoctus fuerit, exprimantur poſtea omnia per torcular, & in alembico diſtillentur. Huius liquoris frequenter cochlear vnum exhibitum, per ſe, aut cum iuſculis diſſolutum collapſas vires reſtaurat.

Aqua Odorifera.

℞. *Cinamomi* ℔. ß.
Roſarum rubear.
ligni aloes. Rhabarbori.
Santhali, Citrini, cort. citri, ℥ iij.
Aquæ vitæ rectificatæ, lib. iij.

Mixta omnia atque in Phialam poſita ligentur nodulo ſyndoneo, fl. Violarum, pii moſchi Gr. vj. Zibetti Gr. ij. ſuſpendantur in alembici orificium, deinde cum per dies decem in vaſe optime recluſa fuerint, deſtillentur in balneo Mariæ; aqua hæc pretioſa eſt ad præſeruandas vires, detur gutta vna mane cum modica medulla panis. Solo olfactu vires mirifice recreat.

Aqua hypnotica.

℞. *Succi papaueris vtriuſque, ana* ℥ iij.
Hyoſciami,
Portulucæ,
lactucæ, ana ℥ ij.
ſucci fabæ inuerſæ, ℥ j.
Sem. loly,
Lactucæ,
Melonum, ana ℥ ß.
Caſtorei.
Mumiæ, ana ʒ *iij.*
Camphoræ,
Croci, ana ℥ *j. ß.*

Con-

Contundantur & reponantur per dies tres in vaſe vitreo & deſtillentur. Doſis huius aquæ ℥ ſ. tempore ſomni, dolorem omnem obtundit, & mitigat, atque inflammationibus internis confert, ac laudani vires æmulatur.

Caput XXXIV.

Quænam & quot ſymptomata ex balneo huius fontis aqua ægris eueniant?

POſt prauum balnei vſum nonnunquam vehemẽter ægros fatigant viſcerum ardor & totius corporis ſitis intenſa, appetitus proſtratio, alui conſtipatio, animi defectus, ſomnus profundus, vel nimia vigilia. Quæ quibus mediis poſtrema tria haud ſpernenda ſymptomata, profliganda ſunt, ſuperiore capite enodatum eſt. Nunc aluum ſoluere, ardorem & ſitim reſtinguere, tum deniq; appetitum languentem excitare, vt tandem ſic euentu optato fruamur.

Caput XXXV.

Quibus mediis ardor totius corporis reſtinguatur?

POst prauum balnei vſum ſequitur nonnunquam ardor viſcerum ac totius corporis adeo vehemens, vt in fornace balneum egreſſus videatur iacere æger, ipſi hoc conſilii damus, vt abſtineat a balneo quatuor, vel quinque diebus, vtaturque victu refrigerante, & humectante, bibatque aquam decoctam. Nam huiuſmodi feruori ſolet frequentiſſime ſuccedere febris hectica; foueat hepar epythemate frigido, nec ſequentibus diebus amplius vtatur bis in die, ſed ſemel tantum aqua, non feruente, ſed trepida. Aqua huius fontis nimirum calefacta; ſulphur in ſanguine, a potentia videlicet vitrioli eius calcinati, iſto calore reuerberatur, & vim ſuam

Digitized by Google

adurendi rurſus acquirit, incendit; vnde flamma ac ardor in carne excitatur. Ad hunc extinguendum ardorem remedium optimum, & potentiſſimum eſt, Nitrum in aceto roſaceo & ſucci ſedi maioris maceratum, & carpis ſeu locis pulſuum illigatum. Hoc enim ardor qualiſcunq; ſit, refrigeratur & mulcetur. Sic ſi ſulphur tenuiter tritum, linteo incluſum, in bono vino duabus tribuſue horis coquatur, ac digitis poſtea probe fricetur ſeu teratur, exprimaturque, iterumque in vinum intingatur, totieſq; hoc repetatur, donec vinum lactis inſtar albeſcat; in hoc liquore madefacti panni temporibus & carpis impoſiti ardorem extinguunt.

Aqua.

℞ *4. Sem. frigid. ana* ℥ ij.
Vrticæ ℥ j.
Lolij
Scariolæ
Fl. violarum
Nempharis
Hyoſciami ana M. j.
Succi fol & rad. centaurij minoris ℔ ij. *ſucci cancrorum fluuiatilium conquaſſatorum* ℔ j.
Aquæ ex ſucco capitum papauer. albi elicitæ.
Aquæ fructuum fragariæ ℔ ß

Miſceantur, & per alembicum vitreum deſtillentur; ſpecificum eſt ad omnem extinguendum ardorem, a quacunque cauſſa contractum. Doſis eſt ℥ j. cui ſi guttulas aliquot Spiritus vitrioli addas, præſtantior euadet.

Recoctum refrigerans.

℞ *Rad. Oxilapathi*
Cichorij.
Graminis,

Ace-

Acetoſa,
Taxaxaſi, ana ℥ j.
Fol. Agrimoniæ,
Polytrichi,
Petroſelini, ana M. j.
Sem. Cuſcutæ,
melonum,
Cucumeris,
Papaueris albi, ana ℥ 1.
flor. bugloſſæ
Roſarum,
Violarum, ana p. ij.
Santali albi, ʒ j.

Fiat decoctio colatura, ſi ita placuerit dulcoretur ſaccharo clarificato, vel aromatizetur pauco cinamomo, vel addatur Syr. violaceus vel acetoſus, &c. ardorem reſtinguit.

CAPVT XXXVI.

Quibus mediis ſitis ſit ſedanda?

SITIS maxime ſolet affligere eos, qui vtuntur balneo, vt rari inueniantur, qui nõ patiantur ſitim: illa vero duplex eſt, vna ementita, quę in ore, palato, & faucibus tantum eſt: hæc ſi linguam ardeat, abluat æger os poſca vel aqua ſacchari, vel hordeacea, vel detineant in ore ſaccharum candi vel glaciem paradyſi, vel cryſtallum, vel taleolas rapæ, vel lambat extractum glizerhycæ, &c. Altera ſitis vera eſt, variorum morborũ, vt tartari icteritiæ, phthiſeos, hydropis, &c. ſymptoma, quæ non niſi expugnato morbo ſedatur: vtile tamen eſt exhibere ius pulli, in quo decocta ſit endiuia acetoſa, ſantalum, &c. Caſſiã pulpa, ſpecificum quoddam ad ſedandam ſitim habet, cum pulpa tamarindorum: ſimiliter & ſaccharũ roſaceum in ore detentum, vt ſenſim per ſe deſcendat, ſitim exſtinguit.

Digitized by Google

Capvt XXXVII.

Quibus mediis alui ſuppreſſio alleuanda ſit?

FRequentiſſimum ſymptoma hoc lauacro vtentibus eſt alui ſuppreſſio; pauci enim ſunt, quibus quarto vel quinto die non ſupprimatur aluus, cui ſymptomati occurrendum eſt cliſteribus alternatis ſaltem diebus. Quod ſi non admittat æger clyſteres, vtatur vel iuſculo & ſimilibus, vel metallorum croco, vel turpeto minerali, vel ex illis elicitis aquis electuariis, pillulis rotulis, &c.

Iuſculum purgans.

℞ *Tartari Chryſtallini* ʒ j.

iuſculo caponis vel carnis, admixti, acidulum, guſtuique gratum id reddet, nec vllam nauſeã, vt reliqua ſolent purgantia, excitabit, purgat clemẽter, licet per ſe vel ſine iuſculo ſumatur, vel pulueri Diãbræ admiſceatur. Poſſunt hi Cryſtalli apozematũ loco quoq; offerri in pluribꝰ affectibus, ad diſſecãdos & incidendos craſſos humores & tartareos in viſceribꝰ nutritioni dicatis, quibus ſi ℈ j. anodyni mineràlis addas, remedium habes magnum diureticum & diaphoreticum.

Horum deſcriptiones ex hyerogliphicis Chymicorũ annis aperte narrat Quercetanus Pharm. dogmat. Sect. *l.* 1. *c.* 25. ad quem lectorem relego. Ægre forſan filii Hermetis ferrent, ſi hæc arcana & ſecreta, vernacula lingua in vulgus promulgarentur.

Enema,

Præparetur ex aqua huius fontis, ℔ j. maceretur per horas tres, croci metallorũ, ʒ j. ß. Coletur, & adminiſtretur tepide.

Conſeruæ Purgantes.

Parabuntur ex floribus Roſarum pallidarum, violarum, perſiæ arboris, centaurii & hyperici, & prunorũ ſylueſtrium,

quæ

quæ purgabunt, & infantibus aliiſque, qui a potionibus Medicis plerumq; abhorrent, commode exhibebuntur, quibus ſi ætas, vires, morbus conſentiant, admiſceantur grana duo, vel 3. vel 4. vel 5. &c. croci metallorum, ſiue panaceæ noſtræ, vel Mercurii vitæ, aluum citra moleſtiam ſoluent, & noxias ſuperfluitates expurgabunt. Ex hoc vitæ Mercurio ſpiritum vitæ aureum, aquam benedictam, aquam terrę ſanctę, aquam anthygram, aquam ophtalmicam, antepilepticam, antapoplecticam, item potiones catharticas; atque cholagogas, hydragogas, melācholagogas, menſtruo cōueniente, ad pręceptum artis chymicæ, leui adhibita opera concinnare & magno fructu tuto exhibere poteris. Hic vitæ Mercurius purgantium baſis & fundamentum eſt, in quem natura, quaſi in vnum gazophylacium, vim purgatiuam abdidit; hic vitæ Mercurius ſal eſt omnium acutiſſimus, omnemque ſuperfluitatem vltra ſuum yliadum diſturbans.

Quare omnibus morbis tartaroſis & obſtructionibus, vnde grauiſſimi morbi originem trahunt, conducit; ab hoc cetera medicamenta purgantia ſiue mineralia, ſiue cachymia, ſiue vegetabilia ſint, virtutem participant, non aliter quam ex thyrſo rami in longum & latum diſperſi virtutem ſuam mutuātur. Ex hoc igitur medicamine, cum ſpiritu noſtri ſalis aurifico, velut ex maſculi & fœminæ complexu omnis generādi: ita omnis, noxia quæuis in corpore humano latentia, expellendi virtus nobis abunde ſuppetit.

Caput XXXVII.

De cura diminuti & ablati appetitus.

Cvm os ventriculi ſit inſtrumentum famis & appetitus naturalis, neceſſario eſt ſedes vitiatæ appetentiæ, quam

Digitized by Google

δυσορεξίαν, proſtratum vero appetitum, vbi nulla percipitur ventriculi functio, ἀνορεξίαν Galenus vocat.

Aſt a quo morbo ſymptoma hoc dependeat, magna eſt Medicorum veterum diſſenſio: Agineta *lib. 3. c. 37.* Tall. *lib. 7.* ex Gale: & Auicenna docuerunt, ἀνορεξίαν fieri, tum a frigida tum calida intemperie. Alii inappetentiam fieri volunt, quia non euacuatur corpus, eo quod vel nimis plenum eſt, vel quia nimis obſtructum eſt. Alii otium hunc generare affectum autumant; vnde cum Socrates ambulabat, dicere ſolebat, ea exercitatione ſibi obſonare famem, quaſi motus appetitum faciat, & otium inappetentiam. Alii omne id, quod calorem natiuum offendit, cauſſam inappetētię ſtatuerunt, cum enim calor ſit potiſſimum facultatis inſtrumentũ, ſi lædatur neceſſe eſt, operationes lædi; læditur vero calor, diſſipatis, vel imminutis ſpiritibus, vt in immodica lętitia vel timore, vel a ſicco contrario, vt a frigore: nam qui potum nimis frigidum ſumunt, ſolent non appetere. Alii dicunt, appetitum offendi, ſi cibi conſueti nimis offerantur, aut ſi miniſtrentur a ſeruis immundis, ſordidis, fœtentibus & turpibus. Ariſtoteles cibos dulces, craſſos, & pingues appetitum tollere, item ſi pinguia, craſſa, dulcia edulia præ acidis, & acutis ſumantur.

Hos omnes taxat Arabum ſchola, fingens naturam a liene fabricaſſe venas & ductus quoſdam in os ventriculi, per quos tranſmiſſus melancholicus ſuccus appetitum inducit.

Itaque ſi obſtruantur hi ductus, ita vt ſanguis melancholicus non pertingat ad os ventriculi, aut idem ſanguis per alias partes euacuetur, vt per anum, vel per vterum, appetitum magnopere lædi.

Hinc alii medicinis confortantibus, alii purgantibus, alii calefacientibus, alii humectantibus, alii refrigerantibus, alii

timo-

timore, alii gaudio, alii exercitatione & vigiliis curationem inappetentiæ inſtituerunt.

Rectius Paracelſus comedendi appetitum proſtratũ tartari in ventriculo ſymptoma eſſe his verbis *Tom. 5. cap. 1.* de lithiaſi in ſtomacho declarat: *Si ſpiritus vini a ſua corporalitate ſeparatur, & pertranſit ad hepar, tum poſt ſe relinquit corpus, quod in ſe continet tartarum craſſum, durum & acutum. Iſte tam tartarus affigitur tunicis ſtomachi, ibidem perſeuerans locum ſibi manentem molitur, vnde morbi nonnulli ſtomachi oriuntur, videlicet orexis, &c.*

Quodſi autem venas ex ſtomacho conſtipet, appetitum tollit & alimentorum tranſitum impedit, quem poſtea ſequitur Phthiſis, conſumtio ethica, tabis ſpecies; concitat enim in ſtomacho dolores, hoc eſt, in præcordiis ciet compreſſionem, ardorem, fiſſuras, vlcerationes. Hæc omnia namque ab acrimonia & natura tartari proueniunt, qui ſi ſeipſum calcinet, tunc morbos quadruplo vehementiores reddit, quam alias eſſe deberent.

Tartarus ergo ex ſtomacho auferendus eſt. Deinde præſeruatiuum conſtituendum, ne is demum obnaſcatur, hoc fit eſurino acetoſo, illud purgatiuo, quale eſt Mercurius aureus, ſal ſpiritu præcipitatus, qui potenter tartarum, tam reſolutum, quam coagulatum expellit.

Eſurinum acetoſum eſt medicina, quæ ſua natura ventriculum adeo famelicum reddit, vt etiam cibos inſolitos appetat. Quod autem appetit, id excoquit, & digerit. Hoc duplex eſt, fontale, vt acidulæ, & artificiale, ſcilicet acetoſum vitriolatũ, Illud puta, quod ex fracta & reſoluta Venere ſine corroſiuo præparetur in quintum eſſe, oleum & ipſius liquorem. Magnæ huius medicinæ radix eſt vitriolum, de quo Cabala hoc inſinuat: *Viſita interiora terræ rectificata, inuenies occultum lapidem, veram Medicinam.* Debis hactenus.

CAPVT XXXVIII.

An & qualis diæta aquam fontis S. Annæ bibentibus ſit obſeruanda?

HIc nobis iterum cum pſeudomeſticis colluctandum eſt, qui Theophraſtum eo, quod neglecta tenui diæta, plenis ventribus ſuos curauit ægros, helluonem proclamitant. At ſemel verecundiæ limites tranſgreſſi amplius non erubeſcunt. Quis vnquam tam exacte de diæta obſeruãda ſcripſit, ac Theophraſtus? teſtantur hoc commentaria in Hippocratis aphoriſmos.

In diæta, inquit, *non ſolum curandum eſſe morbum, vt ægroto iuxta tempus morbi in die ſemel, bis, aut ter, plus minusue detur, pro vt fert ratio; ſed & ætatis exigentia inſpicienda, & pro ea diæta ordinanda: & præter ſenectutem, vel iuuentutem etiam regionis conditiones, proprietates, natura, & eſſentia conſiderari debent, & pro iis etiam cibus, & diæta conſtituenda ſunt, &c. Regiones enim natura, & conſuetudo ſpectanda eſt, & non frangenda in delectu cibi & potionis, & quoties natura appetit, dandum. Nec non tempus eſt obſeruandum. Diætæ æſtatis nihil valent in hyeme, nec hyemales in æſtate. Quælibet habet ſuum tempus: quod igitur illi tempori vſitatum eſt, in diæta ſeruetur, nec miſceatur aliquid peregrini. Hoc modo regimina diætica ægrotorum conſtituenda ſunt, ſicut Hippocrates docet, & non introducendum eſt aliquid contra hunc aphoriſmum. Videndum, quibus ſemel, quibus bis, plus minuſue & gradatim, ſit cibus dandus: Dandum vero aliquid tempori, regioni, ætati & conſuetudini. Hipocrates hoc in loco ſyncerum medicinæ ſpiritum habuit. Medici autem illi noſtri arguti ex Germania Italiam facere volunt, id quod tantum ex mera ſuperbia faciunt, non cogitantes, quid ſit medicina, alias Hipocratis doctrinam melius ſeruarent.* Hæc Theophraſtus.

Ex

Digitized by Google

Ex his plane conſtat, quo Zelo Paracelſus medicinam à Pſeudomedicis deprauatam, vel nõ intellectam ad Hipocratis leges reuocare, ſollicitus fuit.

Seuera diæta neminem vti debere, aut multũ ei tribuere, ſuadet hoc cum Theophraſto Hipocrates, ſenex igitur ille veſter erit helluo. *Qui*, inquiunt, *per diatã multũ efficere volunt, ij magis ſe corrumpunt. Nam morbus, qui tali diata curatur, non curatus eſt. Deſinente enim diata redit morbus, & creſcit denuo. Non enim diata, ſed medicina curare debet.* Idcirco ægroti in ſe ipſos delinquunt, cum morbos fame pellere conantur. Morbus enim nulla fame pellitur; Diæta quidem ſeruari debet, non vt cura, ſed vt naturam idoneam conſeruet, vt ſuas actiones eo melius perficere poſſit. Natura in morbis diuturnis cibum non appetit, imo morbi tota plena eſt, idcirco quando diæta mediocris non iuuat, ſignum eſt, non diæta, ſed medicina agendum eſſe; vbi enim morbus ſe ipſum paſcit, ibi diæta non opus eſt, ſed ſola medicina. Morbi enim ſe ipſos replent, perinde ac ſi quis ſemet ipſum nimio cibo obrueret, ita morbus ſatiatur. Si in magnis morbis contingat, diętam nihil proficere, docente Hipocrate, *victus*, inquit, *tenuis, & exquiſitus in morbis longis ſemper, in acutis parum tutus eſt.* Tum diætæ non eſt ſtudendum, quin potius medicinæ omnis opera impendenda eſt. Natura enim ſe ipſum paſcit, adeo vt ea plena ſit.

Quamobrem aquam fontis S. Annæ bibentes etſi non arctiſſimo regulæ freno cohibeo, non tamen habenas ipſis ad licentiam vſque relaxo; hanc igitur obſeruent cibandi rationem. In primis cauendum, ne vlla ratione aluus vel ſupra modũ pateat vel nimiũ obſtruatur, ibi enim in reſolutione & iniuria extrinſecus inferenda diſcrimen, hic autem in putrefactione & ſuffocatione periculum. Primum ſi irruat, abuſu

huius aquę aliquot dies abſtineat, & victu vtatur ſicciori Aluum cliſterehuius aquæ inſecto, vel roſarũ ſucco, vel pillulis de aloe molliat. Menſæ ipſius ſint in nouem diei horis duæ & vtrobiq; parcæ, parcius cœna prandium, ne balnei cohobium crapula inhibeat.

Cibus eſto duplus ad potum, panis duplus & ſeſquialiter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad piſces, herbas, fructus humidiores, panis vetuſtior & hordeaceus fugiendus.

Ne incipiat a potu menſa, neq; ſit vberior, vinũ ſiue albũ ſiue rubrũ eſto clarum, ſuaue, ac odoriferũ. Humidiora & pinguia alienum humorem atque putridũ membris inferunt: ijs ſi fruilibeat, aromaticis acribuſque condito. Sicciſſima moderate accipienda, vel ſaltem liberiore potu temperanda.

Vbi complexio, ætas, locus, tempus, ad calidum ſiccumue labitur, tu quoque pauliſper ad oppoſita declinato: vbi ad frigidum, aut humidum, ſimiliter ad oppoſita vergito

Nutrientia, ne corporibus, a quibus ingeruntur, officiant, ſuis contrariis corrigenda ſunt, nam calida cum frigidis, ſicca cum humidis, obſtruentia cum aperientibus, dulcia cum acetoſis, pinguia cum ſalſis ac acribus miſceri debent; cibi multiplices & facultate diſſimiles magnam progignunt in ventriculo turbationem.

Nihil deterius eſt, quam diuerſa nutriẽtia ſimiliter adiungere, & in comedendo tempus prorogare, quoniam cum poſtremum aduenit nutriens, primus iam incipit digeri cibus Ciborum menſura exſiſtit ſecundum vſum & virtutem, ea enim recta, quæ cum ingeſta fuerit, grauitatem non afferat, neque in ventriculo natet, nauſeam non commoueat, neque carnium comedendi deſiderium, neque ingenii pigritia, neque inſomnietas, neque ipſius ſapor in ructibus poſt tempus reperiatur.

Vola-

Digitized by Google

Volucrum caro ob facilem commotionem præcipuam laudem meretur. Porro in omnibus volucribus animalibus, vt in quadrupedibus, ſcire in vniuerſum oportet, quod caro adoleſcentium longe præſtantior eſt, quam ætate declinantium. Florentium vero inter vtraque media. Noxia vero eſt admodum nouellarum, diuerſaque ratione vetularum. Etenim eorum dura & ſicca eſt caro; ideoque & concoctu difficilis, & exigui alimenti; Contra nuperrime editorum corpora mucoſa eaque excrementis plena ſunt, leuius tamen per aluum ſubeunt. Hæc enim in cunctis animalibus nouiſſe oportet; communiter namque omnibus & ex æquo hæ differentiæ, quas ab ætate ſumſimus, inhærent. Optimum pariunt nutrimentum phaſianus, Gallus betulæ, Meleagris, Gallo pauus, Grygallus, Vrogallus, Erythrodaton, coturnix, ortygometra, Chilus terreſtris, Attagen, Gallinæ corylorum, perdix ruſtica maior, duodecim gallinæ aquaticæ, gallinæ ruſticæ, Gallinæ marinæ; Totamus, limoſa, Liuiæ palumbus, turtur, &c.

Quæ maiores ſtagna & paludes rimantur, eſui ſunt inſuaues, & difficulter concoquuntur, vt carbon aquaticus, vulpanſer, Ehenalopex, Pellicanus, platea, anſer, balſamus, branta, Tarda vel biſtarda puffimis, anas ruſtica fuſca, cicur torquata fuſca, &c. querquedula, Ardea, botaur⁹, falcinellus. Iuniores quoque eſui non ſunt, luſcinia, fringilla, carduelis, Elea, Alcyon, hortulana, curnicula, citrinella, linaria, parnes maior, cæruleus, ater criſtatus, candidus, &c. certhius, rubecula, ſexatelis, Agitho, hirundo, paſſer, ſpermologus, prunella, emberiza flaua, alba. Ab gruum, vulturum, milui, falconis, ſtruthiocamæli, gryphorum, coruorum, cuculorum, cornicum, bubonum, noctuarum, vlularum, caprimulgorum, ſicut nec ab aquinæ camelinæ, ac

etiam

Digitized by Google

etiam aſininæ carnis eſu homines quidam non abhorrent, mente pariter ac corpore in equos, camelos, aſi nos, caprimulgos, noctuas, cornices, cuculos ac coruos degenerantes.

Caro animalium domeſticorum, ac ſylueſtrium, ſanitati tuendæ competit, vituli non lactantis, aprina, hœdina, agnina maxime, caſtratæ reprobatur ſuilla, vaccina, hircina, leporina, vulpina, vrſina, hæ namque ad ſucci probitatem & ad concoctionem ineptæ ſunt.

Carnes ſi quotidie commedantur, ac pondere panis propinquent, putrefactionem inferunt.

Piſces actu calidi manducentur, decocti operiantur patinis, nam prouocatus vapor & vomitum ſæpius & alui fluorem concitat; in cacabo cupreo non coquantur cum Sale, nam venenum e metallis extrahunt, quod cum cibo illo in corpus ingeritur, a quo deinceps morbi haud temnendi emergunt, quod homines non ſaltem non attendunt, ſed ita fieri ne quidem perſuaderi poſſunt. Salubriores ſunt ſcari, merulæ, Turdi, ſalmo, lampreta cæcilia. Alui ciendæ gratia eligantur, oſtreæ, Tellinæ, echimis marinus, frequens piſcium eſus vitetur, maxime fugiendi ſunt Dracones, cuculli, muſteli, ſcorpius, mulli, glauci, congri, aquilæ mugiles, aſſelli, Rhombi, item cetacei, e quorum genere ſunt, Phocæ balenæ, delphini, Thumaſi canes, item cruſta contecti, vt ſunt, aſtaci, paguri, locuſtæ; item cartilaginei, vt paſtinaca, raia, leuirnia, ſquatina; hi fere omnes duram praui ſucci & excrementitiam carnem habent, quapropter ſale aſſeruati plurimum eduntur.

Fructus omnes nocent, horum immaturi & carioſi deteriores habentur, præcipuo vitanda ſunt, allia, cœpæ, raphani, ſinapi, porrum, piſa, lentes, pultes ex lacte, caſeus,

ex

lac & ex lacte parata, aromata frigidioribus ex humidioribus epulis, concoquendis, cordialibus, frigidis commiſcendis ſunt neceſſaria, epulas hoc puluere conde.

Myrobalanorum embliacorum, ſit pars vnciæ quarta, ſantalorum vero dimidia, cinamomi integra, octaua croci. Hoc vtere condimento. Accipe gallinarum & pullorum atque caponum cor, iecur, ſtomachum, teſticulos, atque cerebellum, coque aqua modica minimo ſale, cocta contunde, ex tota carne & toto iure & ſaccharo, addito recentis oui vitello, fac placentam, modico cinamomo crocoque conditam & auratam.

Semper ſtipticum aliquid abſque potu vel modico ſequatur menſam.

Neque ſatietas, neque fames, neque aliud quicquam, quod natura nimium ſit, bonum eſt.

Ventriculum a frigiditate huius aquæ tuere medulla recentis adhuc calentis panis infuſo vino maluatico, cum puluere menthæ, appoſita ſtomacho, & ſæpe ad olfactum adhibita.

Cuilibet etiam lauanti etſi nulla alia medicina vtatur, prodeſt, ſi ſub quamlibet auroram iuniperi grana ex aceto, pro purgando ſanguine, deuoret, poſt cibum ſumptum, tam mane, quam veſperi; etiam confert tria vel quinque grana Coriandri ex aceto vorare, vt ciborum euaporatio impediatur.

Somnus nocturnus ſemper bonus, cuius commoda recenſet Tertullianus, *Somnus*, inquit, *eſt recreator corporum, redintegrator virium, probator valetudinum, pacator operum, Medicus labo-*

rum, cui legitime fruendo dies cedit, nox legem facit, auferens rarum etiam calorem.

Diurnus ſomnus, niſi admodum neceſſarius, nunquam bonus, ſemper malus.

SOLI DEO GLORIA.

Af. 165659